

log.

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

ఏప్రిల్: 1990

వెల: 5 రూపాయలు

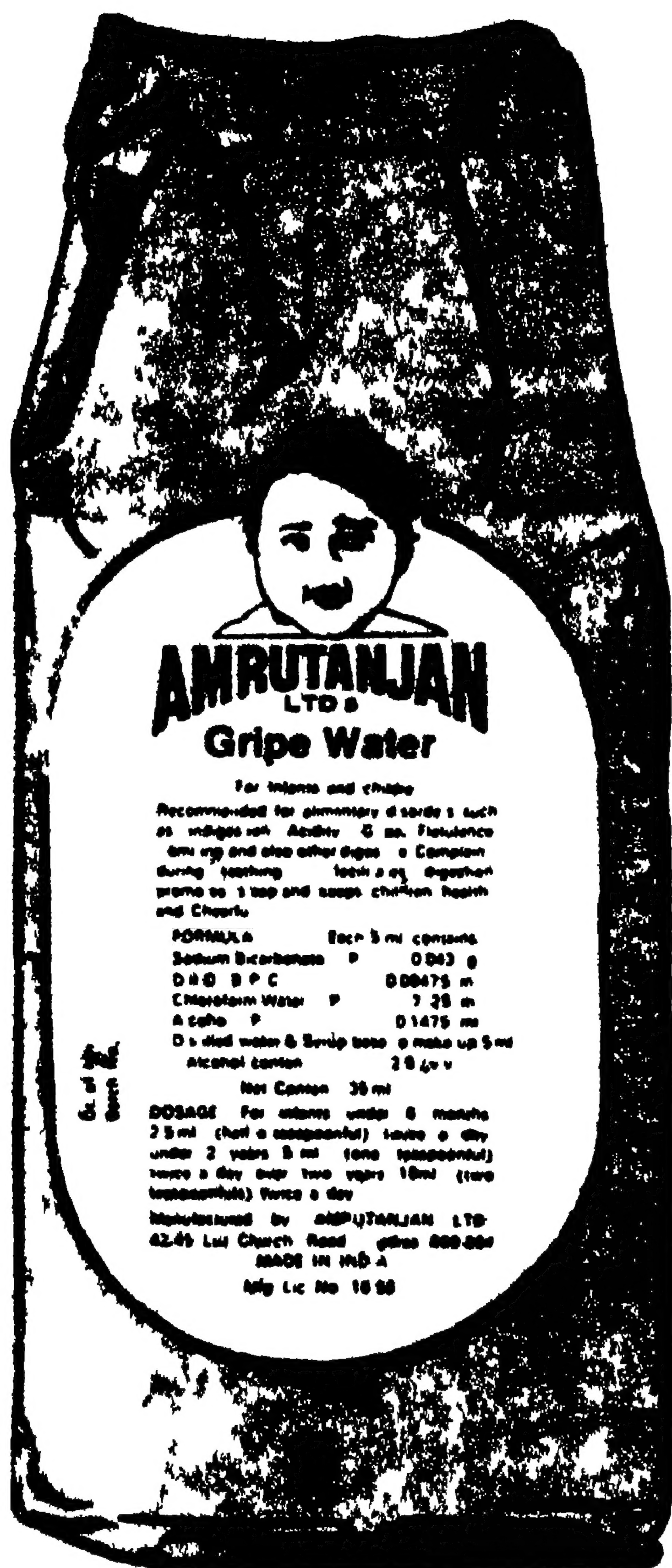
ప్రచురించినది

దేశోదారక నాగేశ్వరరావు సంఘము

అమృతాంజన్ గ్రేప్ వాటర్

శిశుగో విశ్వవిద్యాలయ
గ్రంథాలయం

శ్రీమదాచార్య వంశీశ్రీ వంశీశ్రీ వంశీశ్రీ వంశీశ్రీ

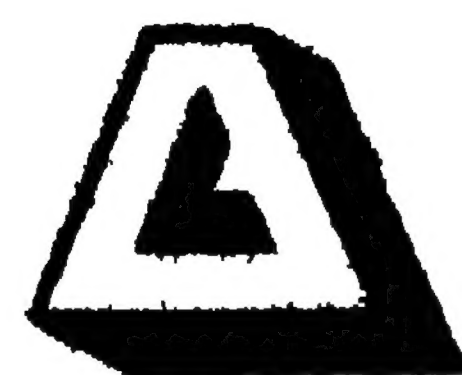
శ్రీమదాచార్య వంశీశ్రీ వంశీశ్రీ వంశీశ్రీ వంశీశ్రీ

పాప ఆరోగ్యానికి,
సంతోషానికి దివ్యమృతం

అజీర్ణం, వాయువు, కలకనిద్ర, వాంతులు,
విరేచనాలవంటి బాధలు వెంటనే తగ్గిపోతాయి.
అకలి, జీర్ణ శక్తి బాగా వుంటాయి పాపాయి
అరోగ్యం బాగుపడుతుంది

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్
42-45, లా చర్చ్ రోడ్డు,
మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

వారత్తి

మాసపత్రిక

శతత్రైత్య శతాబ్దపు సాదా
సంపాదక

(1938-1972)

*

సంపుటము : 67

ఏప్రిల్ 1990

సంచిక : 4

విడిపత్రిక వెల ఐదురూపాయలు

విషయానుక్రమణిక

రావమ్మా! మహాలక్ష్మీ! రావమ్మా! రా!	శ్రీ కె. కిశోరుబాబు, శ్రీ కె. అశోకుబాబు	4
రంగనాథ రామాయణం - అంగద రాయబారం	శ్రీ పి. దామోదర రెడ్డి	5
విజయ నా యజ్ఞం	డాక్టర్ గుమ్మనూరు రమేష్ బాబు	9
అంధ్రప్రదేశ్ పర్యటనామములు - ఒక పరిశీలన	డా॥ ఎ. విజయదత్తాత్రేయ శర్మ	10
శ్రీ - శ్రీ శ్రీ: మిసి కవిత	శ్రీ వేదాజ్ఞ రఘుపతి	23
పక్షి	శ్రీ జి. రామకృష్ణయ్య	25
కర్తవ్యం, ఈ పాట	శ్రీ సి. కామేశ్వరరావు	26
పగచిచ్చు	"ధి"	27
శబ్దాలని ప్రేమిస్తూ!....	శ్రీ భగవాన్	33
ఒక్క విన్నపం!....	శ్రీ పసునూరు శ్రీధర్ బాబు	35
తలం - పృథున	డా॥ యు. వి. నరసింహమూర్తి	36
వైఫల్యం	శ్రీ కలువకొలను సదానంద	40
వార్మికి గేయ పరిస్పందము	కన్నడ మూలం: కీ.శే. రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ	42
అలలుగా సాగిన నీ గీతం....	తెవిగింపు: శ్రీ శంకరగంటి రంగారావులు	47
'సర్వమాత్మానం వశ్యత'	శ్రీ కొడిమెల శ్రీరామమూర్తి	48
మైత్రీబంధం	శ్రీ శివలింగం	48
కలగూరగంప	శ్రీ డి. యమునాచార్య	49
గ్రంథవిమర్శలు		50

ప్రతిష్ఠా

ఈ నెల భారతలో "పరిశుభ్రత" అనే నాటికను అందిస్తున్నాము. రాయలసీమలోని వివరాలు చూడండి - కనిపించే మనుషులు - ఇందులోని పాత్రలు!

"గౌరవ కాలం రాజకీయంగా. కదాకి మౌనంగా గెలువనుకో" వంటి మాటలు వింటూ ఉంటే నాటికలోని భావ ఎంత బీభత్సాన్ని నింపుకుని ఉంటుందో అర్థమవుతుంది. ఇక ఈ మాటల వెనక ఉన్న అర్థం గురించి ఆలోచిస్తే ఎంత శక్తివంతమైందో తెలుస్తుంది.

మరింత భేదాలు, మంచి బాటకలు భారతలో పడడం లేదని విమర్శించేవారి కంటికి ఈనాటికి కనిపించినా ఉపకాంతిని కలిగించగలదు. ఉత్తమమైన, ఉదాత్తమైన రచనల కోసం భారతి ఎప్పుడూ తలుపులు తెరిచే ఉంటుందని సవినయంగా మనవి చెబుకుంటోంది.

అంధప్రదేశ్ పర్యటన నామాలపై డా॥ విజయదత్తాత్రేయ శర్మ అందించిన మరికొంతకొంత పాఠ్యం చదివిన పరిశోధకులకు, భాషా శాస్త్రజ్ఞులకు ఉపయుక్తంగా ఉండగలదని ఆశిస్తున్నాము.

ఈ పరిశోధనా పాఠ్యం స్థాయి మరింతగా ఎదగవలసి ఉందని అభిప్రాయపడుతున్న ఎంతోమందితో పాటు భారతి కూడా ఉంది. వికోపకు చెందిన పరిశోధకులైనా ఈ పాఠ్యాన్ని గుర్తించి ఈ కొరతను చాలవరకు తీర్చగలరని నమ్ముతున్నాము.

కవిత్వం విషయంలో కూడా ఉత్తమ ప్రమాణాలు ఉండడం లేదన్నది ఎక్కువ మంది అభిప్రాయం. ప్రతి పాత్ర అంకురించి మహావృక్షం కాలేనట్లే ప్రతి భావం వికసించి గొప్ప కవిత్వం కాలేదు. ఇజాల మత్తు వదలి నిజాల సత్యం తెలియాలి. జీవితంలో సాహిత్యం, సాహిత్యంతో కవిత్వం ఎంత ప్రగాఢంగా ఉంటుంది, ఎంతగా ప్రభావితం చేస్తుంది - అన్న విషయాలు ఎల్లవేళలా చర్చనీయాంశాలే. మారుతున్న కాలానికి అనుగుణంగా మారిపోయే జీవితపు విలువల వంటివి విషయాలు. నిత్యం సంస్కరించబడుతూనే ఉండాలి.

ఈ విషయంలో భారతి తన వంతు పాత్రను తాను నిర్వహిస్తోందనే అనుకుంటోంది. ఈ పాత్రను మరింత నభుర్ధవంతంగా నిర్వహించడానికి రాసేవారి, చదివేవారి తోడ్పాటు ఎంతయినా అవసరం.

అభిమానుల సూచనలకు ముకుళిత హస్తాలతో భారతి స్వాగతం పలుకుతోంది.

రావమ్మా! మహాలక్ష్మీ! రావమ్మా! రా!

శ్రీ ౩. కిశోరుబాబు; శ్రీ ౩. అశోకుబాబు

చిరిసెన పువ్వుయిన అమ్మ ఒడిలో
 కేరింతలు కొడుతూ
 పాలు త్రావుతూ ఉన్నాను!
 ఆ తిపి క్షణాల్లో నువ్వు వచ్చావు
 నడువూ అన్నావు.
 నేనేమో వీడుకోలుకు సిద్ధపడి లేను!
 అప్పుడు అమ్మ అనురాగ క్షీరం
 నన్ను పోషించింది!
 తామర మొగ్గల ప్రేయసాలి కౌగిళ్ళలో
 పరవశిస్తూ
 పులకరించిపోతూ ఉన్నాను!
 ఆ లాహరీ గడియల్లో మళ్ళీ నువ్వు వచ్చావు!
 పదమన్నానా
 నేనేమో ప్రయాణానికి తయారుగా లేను.
 అప్పుడు ప్రేయసాలి ప్రేమామృతం
 నన్ను సాకింది
 ఇప్పుడేమో
 ఆ చిరిసెన పువ్వు ఆ తామర మొగ్గ
 ఆ అనురాగ క్షీరం ఆ ప్రేమామృతం
 ఆ తిపి ఆ లాహరీ
 విపి లేవు!

మురికిలో రోగాలతో నావ్వులతో
 అలోచనలతో
 బెంబేలు పడుతూ
 ఒంటిరిగా మిడుకుతున్నాను!
 ఈ గడ్డు రోజుల్లో నువ్వు రావటం లేదు!
 యాత్రకు తొందర పెట్టడంలేదు.
 నేనేమో నీ అంకాన్ని జేరి
 నీ వాత్సల్య దుగ్ధాన్ని కడుపారా పీల్చి
 పెన్నిద్దుర పోవాలని
 ఉబలాటపడుతూ ఉన్నాను!
 మూడుకాళ్ళ ముసలి నయ్యానని
 బెండు మానిసి నయ్యానని
 నువ్వు నన్ను వివగించుకుంటున్నావేమో!
 వద్దు వద్దు తల్లీ!
 రావమ్మా! మహాలక్ష్మీ! రావమ్మా! రా!
 వచ్చి పెద్ద మనసుతో
 నా తల నిమిరు
 నన్ను ఆదరించు
 ఆదరించి చాల పెద్దమ్మ వనిపించుకో!
 తెల తెలబోయిన నా బ్రతుకుకు
 వేకువను చూపించు!
 చూపించి నువ్వు కలుముల రాణివనిపించుకో!

శ్రీ పి. దామోదరరెడ్డి

రంగనాథ రామాయణం -

అంగద రాయబారం

“దూతం దైవ ప్రకుర్వీత సర్వకామ వికారదమ్
ఇంగితాకార చేష్టణం కుచిందక్షం కులోద్గతమ్”
(మను స్మృతి 7-63)

దూత అనేవాడు సర్వకామ వికారడుడు, ఇంగిత జ్ఞానం కలవాడు, చేష్టల చేతనే భావాలను గ్రహించగలవాడు, ధనాళ, శ్రీ వ్యసనం లేనివాడు, దక్షిణ, సమర్థుడు, మిరుపు లేనివాడు, ఉత్తమ కులానికి చెందినవాడు అయిఉండాలి. శత్రువుల మధ్య నంది చేకూర్చడంలో దూత పాత్ర కీలకమైందని మనువు చెప్పాడు.

“నానా కాస్త్రవిచక్షణుండు నయనానందాంగుఁడున్ సత్కుల
స్థాన శ్రేష్ఠుడు నిస్సృహుండు పరచిత్తజ్ఞుండు వాక్పిఠుడున్
శ్రీనిత్యుండును లోకమాన్యుఁడగు నిశ్చింతుండునై యుండినన్
వానిన్ మానుగ రాజదూతయని తల్పిన్పచ్చు మరీస్థలిన్”
(సకలనీతి సమ్మతం - 2-339)

రాజ సందేశాన్ని మిత్రులకు గాని, శత్రువులకు గాని యథాతథంగా వినిపించేవాడే నిజమైన దూత. ఈ దూతనే రాయబారి అని కూడ అంటారు. రెండు రాజ్యాల మధ్య సంబంధాలు నెలకొల్పడానికి రాజకీయ పురోభివృద్ధికి రాయబారి మూల స్తంభం. చేపట్టిన కార్యం ఫలవంతం కావడం, కాకపోవడం రాయబారి చాకచక్యంపై ఆధారపడివుంటుంది.

రామ లక్ష్మణులు వనర పైన్యంతో కలిపి లంకను ముట్ట దించారు. రాముడు రావణుని దగ్గరికి దూతను పంపాలను కున్నాడు. అప్పుడు ఎవరిని పంపాలనే ప్రశ్న ఎదురైంది. ఆలోచించాడు.

“కపి కులోత్తముడైన కంజాత్తసుతుని
కపిరాజుఁ బంపుట కార్యంబు గా”దని
(యుద్ధకాండం పుట-297, పంక్తి-22)

తన మనస్సులో అనుకున్నాడు. ఇది సహేతుకమైనదే. ఎందుకంటే సుగ్రీవుడు అవేశపడుడు. పగను మరచిపోలేకపోయాడు.

పుర గోపురంపై నిలిచి ప్రకాశిస్తున్న రావణుడి వైభవాన్ని చూడలేక సువేలాద్రి నుండి సుగ్రీవుడు రావణుడిపైకి ఎగిసి “రావణ, వినుయేను రాముని బంట, మాకు నీ వైభవమా చూపె”దనుచు, పరాక్రమంతో వేగంగా అతని కిరీటాన్ని కిందికి తోసేశాడు. రావణుడు కోపించి చుల్లయుద్ధం చేస్తూ సుగ్రీవుని చంపడానికి ప్రయత్నించాడు. అది తెలిసిన సుగ్రీవుడు తప్పించు కొని రాముని దగ్గరికి వచ్చాడు. ఈ సంఘటన ద్వారా సుగ్రీవుని మనస్సులో రావణునిపట్ల రగులుతున్న పగను రాముడు గుర్తించాడు. కాబట్టి సుగ్రీవుని రాయబారిగా పంపితే కార్యం ఫలవంతం కాదని భావించాడు.

“బల్లిదుండగు జాంబవంతుఁ బంపుటకు
నెల్లవిధంబుల నెఱుగడు వాడు”
(యుద్ధకాండం, పుట-297)

జాంబవంతుడు బలవంతుడే, కాని రాయబార కార్యం గురించి సరిగా తెలియనివాడు. కాబట్టి అతనిని పంపితే ప్రయోజనం లేదు.

“వరమ విక్రమకాలి పవమాన సుతుని
మరల పంపుట మర్యాద గాదు”
(యుద్ధకాండం, పుట-297)

అంతకు మునుపే రామకార్యం నెరవేర్చడానికి లంకకు వెళ్ళి సీతాదేవిని చూడడమే కాక, రాక్షసులు బంధించి తోకకు నిప్పు పెడితే, ఆ నిప్పుతోనే లంకను కార్చివచ్చిన గొప్ప యోధుడు హనుమంతుడు. అలాంటి వీరుని మళ్ళీ పంపడం సమంజసం కాదని తెలివిగల రాముడు భావించాడు.

“భుజ విక్రమంబున భూరి వేగమున
భుజగ వైరికి సరిపోలు వంగడుని”
(యుద్ధకాండం, పుట-297)

తంపడం మేలని, రాముడు హంత్రుల అనుమతి తీసుకొని అతనిని పిలిచాడు. అంగదుని రాయబారిగా పంపడానికి కారణం-

భుజ పరాక్రమంలో అత్యంత వేగంలో అంగదుడు గరుత్మంతునికి పాటి రాగలవాడని రాముడు గుర్తించాడు. గరుత్మంతునితో పోలి వల్ల అంగదుని సూక్ష్మదృష్టి, విశిష్ట చరిత్రలనానక్తి, సూచి చ విడుతున్నాయి రాయబారికి ఉంచాల్సిన లక్షణాలు పరిపూర్ణంగా అంగదునిలో ఉన్నాయా? సుగ్రీవాచి ప్రముఖులతో పోల్చి అంగదుని రాయబారిగా రాముడు ఎన్నుకొన్నాడు కాబట్టి రాయబారి లక్షణాలన్నీ పరిపూర్ణంగా అతనిలో ఉన్నాయన్నమాట.

యువరాజయిన అంగదుని ప్రతిభకు ఈ రాయబార కార్యం ఒక పరీక్ష. ఇంతటి రాయబార కార్యం నెత్తిన ఓడిన అంగదుని మనస్తత్వం ఎలాంటిదో చూద్దాం.

అంగదుడు సుగ్రీవాజ్ఞ మేరకు వానర యోధులతో కలిసి దక్షిణ దిశకు సీతాన్వేషణకై వెళ్ళి ఆమె జాడ తెలియక పోవడంతో తిరిగి సుగ్రీవుణ్ణి చూడబోవడం న్యాయం కాదని తన సహచరులతో అన్నాడు.

“సనాక్షః బౌదగన్నవరము గాము
ఆజ్ఞా దురందురుడైన సుగ్రీవుఁ
దాజ్ఞ దప్పిరి సీతలంచును నునల
బౌద గన్నయప్పుడే బువతి మెచ్చ
నదిమికి రెండుగా నణికించు నుటక”

(కిష్కిందాకాండం, పుట-201)

కాబట్టి అక్కడికి వెళ్ళడం తగదు ఇక్కడే విలంబం వుండిపోతే ఎవరూ తెలుసుకోలేదు అని అన్నాడు.

శ్రీరాము కార్యంబు సేయక పోయి
యారవి పూనుచే నది అచ్చుకంటె
నీయెడఁ అచ్చుట యిది రెస్స మనకు

(కిష్కిందాకాండం, పుట-201)

అని రావడానికి సిద్ధపడ్డాడు. ఇక్కడ అంగదుని చిత్త వృత్తిని బట్టి సుగ్రీవునిపట్ల అతనికున్న ప్రేమ వెల్లడైంది. ఒకవైపు రాముని కార్యం నెరవేర్చలేదు కాబట్టి ఆ నెపంతో సుగ్రీవుడు తనను చంపవచ్చునని దూరదృష్టితో ఆలోచించి పట్టు తెలుస్తూంది. రామకార్యం పట్ల పట్టుదల సుగ్రీవుని పట్ల అనుమానాన్ని అంగదుడు వ్యక్తపరిచాడు.

సంపాతి ద్వారా సీత జాడ తెలుసుకొన్న వానర వీరులు సమద్రాన్ని దాటేందుకు తమ శక్తి సామర్థ్యాల్ని తెలియజేస్తున్నారు. అప్పుడు అంగదుడు తన శక్తిని, లోపాన్ని ఇలా

బేరీజ వేసుకున్నాడు. బేరీజ వేసుకోవడమే కాదు కంఠోక్తిగా చెప్పాడు.

“వాలిన కడిమిమై వడి నూలు దాటఁ
జాలుదు మగిడి రాఁజాలను గాని”

(కిష్కిందాకాండము, పుట-205)

అని అన్నాడు. ఇలా బేరీజ వేసుకోవడం రాయబారి ప్రముఖ లక్షణాలలో ఒకటి

ఇలాంటి అంగదుని రాముడు రాయబారిగా రావణుని దగ్గరికి పంపుతున్నాడు. అక్కడ లంకలో “ఎంతమంది ఆపులు చెప్పినప్పటికీ సీతను మాత్రం రాముడికి తిరిగి ఇవ్వను” అని రావణుడు బీష్మించుకొని కూర్చున్నాడు రాయబారిగా వెళుతున్న అంగదుడు తన ప్రజ్ఞతో రావణునికి సచ్చెప్పి, సీతాదేవిని రాముని వద్దకు చేర్చి, రామ రాజుల మధ్య వయోధ్య కుదర్చాలి. ఇదెంతవరకు సాధ్యం? అసాధ్యమైతే రాముడి గొప్పతనాన్ని చెప్పి రావణుని బెదరగొట్టాలి. అంతేకాక అక్కడివాళ్ళ శక్తి సామర్థ్యాల్ని అంచనా వేయాలి. ఇంతటి మహత్తర కార్యాన్ని అంగదుడు నెరవేర్చాలి.

తన మాటలుగా రావణునికి చెప్పమని రాముడు రాయబారితో ఇలా అన్నాడు.

“సరగర్వంబో మునులను, దేవతలను, బాధించడం కాదు. ఇప్పుడు రాముడు నీపైకి దండెత్తి వచ్చాడు.

“ఎలావు నమ్మి నీ వెలనాగ దెచ్చి
కాలావు జాప రమ్మను యాజితోన”

(ముద్గకాండం, పుట-287)

రాముని బాజార దెబ్బలకు తట్టుకోలేక పిరికివాడిలా ఎరుగెత్తవద్దని చెప్పి, లేదా సీతను తెచ్చి ఇచ్చి బ్రతకడం మంచిదని చెప్పమనీ చెప్పాడు. లంకకు రాజుగా విభీషణునికి పట్టం కట్టానని చెప్పి, రాముడు చంపకముందే నీ సకల బంధువులను చూసుకోమనీ, నీవు నీ బంధువులు ఎందరూ చస్తారు. చచ్చిన తరువాత కార్యం నిష్ఫలమవుతుంది. పండితాంశం అరగడానికి నేను చెప్పిన విధంగా వినుమని చెప్పాడు ఇక నీవు రావణుడి దగ్గరకు పొమ్మని రాముడు అంగదుడికి ఆనతిచ్చాడు

రాముడు అంగదుని రాయబారిగా ఎన్నుకునే ముందు మంత్రుల అనుమతిని తీసుకొన్నాడు. ఇక్కడ రాజ-మంత్రుల వయోధ్య తెలుస్తూంది. ముఖ్యంగా మన ప్రాచీన భారతీయ

రాజరిక వ్యవస్థలో రాయబారి వదలి స్థిరమైంది కాదని సందర్భాన్ని బట్టి వియమిస్తారని అంగద రాయబారంవల్ల తెలుస్తుంది.

రాముని ఆనతితో అంగదుడు సంతోషంగా లంకను చేరాడు. రాముని మాటలను మనస్సులో తలచుకొని నిర్భయంగా రావణుని కొలువులో నిలబడ్డాడు. రాక్షసులు చుట్టూముడితే రావణుడు వాని వారింపి,

“క్రావ్యి వానరుఁడ యీ కొలువు లోపలికి
నెవ్వగ నొందక నేడు వచ్చితివి
ఎవ్వరు బంచి నారెవ్వండ నీవు
ఎవ్వని తనయొందవేమి నీ పేరు
నివ్వబోలెడు లంక నీ విటు చొచ్చి
యెవ్వరి పనిఁ బూని యేగుదెంచితివి
వనచర చెప్పరా వచ్చిన కార్యమని....

(యుద్ధకాండం, పుట-298)

అంగదుణ్ణి అదలించినాడు.

ఓ రావణ! నేనెవరైంది తెలియదా? అయితే విను. నేను రాముని బంటును. రాముడంటే ఎవరినుకున్నావు? పరాక్రమంతో పరశురాముని గెలిచిన రణ విచక్షణుడు, అని అంగదుడు రాముని గొప్పతనాన్ని వర్ణించాడు. అంతటితో ఆగక, నేనెవరి కొడుకునో తెలియదా?

“నివ్వబోలెగ బట్టి నినుఁ దోఁకఁ గట్టి
మొఱపెట్టు వాఁడల ముంచి ముంచీడ్చి
కరుణించి విడువదే మనుడైన వారి”

(యుద్ధకాండం, పుట-298)

ఆ వారి కొడుకైన అంగడు ధను వాడను. మా తండ్రివలె నిన్ను వార్ధులలో ముంచుతానని వలికాడు. రావణుని అహంకారపు ప్రక్షాళకు అంగదుని గంభీరపు సమాధానాలివి.

రావణుడికి కోపం వచ్చింది రాయబారి పట్ల చుపవలసిన మర్యాద మరది.

“వనచరాధమ నీవు వచ్చిన దూత
జెనఁకి నిన్నిట శిక్ష నేయ రాదనుచు
మనముగా బెడిదంపు గాఱులాడెదవు”

(యుద్ధకాండం, పుట-298)

ఇంతకు ముందు వచ్చిన హనుమంతుడు ఇదేవిధంగా కాటుకాతలు కూసి మాచేత దండన పొందాడు. వాడున్నాడో లేదో భయపడకుండా చెప్పమన్నాడు. హనుమంతుడికి కలిగిన దండనే నీకు కలుగుతుందని హెచ్చరించడమే రావణుని మాటల లోని అంతర్యం. అందుకు అంగదుడి దీప్తైన సమాధానమిది.

రావణునితో తోక కార్పించుకొని వచ్చావని కపియోధులంతా హనుమంతుని వాయించారు. వానరులలోకెల్ల అల్పాలమైన హనుమంతుని, నన్ను ఇలాంటి రాయబారపు పనులకు సుగ్రీవుడు వియమించాడని అంగదుడు రావణుడితో చెప్పడం రావణుడికి చెంపదెబ్బ లాంటిది ఇలా ఆనదంవల్ల తక్కిన వానరుల తా ఇంకా ఎంతో బలవంతులని, తమనే ఎదురించలేని రావణుడు వారి నేమి ఎదురించగలడని అంగదుడు వ్యంగ్యంగా రావణునికి విపరీన సవాలు. బాగా ఎక్కువెట్టిన ఎంటిరుండి వెలువడిన బాణం

ఆ మాటలకు రావణుడు త త్తిరపడ్డాడు. అప్పుడు అంగదుడు,

“....రావణ రాము నెఱుగుదు గాక
యీ రీతి గర్వింప నేటికి నీకు
లోక విక్రముడు త్రిలోక భీకరుడు
లోక శరణ్యుండు లోకైక సుతుడు”

(యుద్ధకాండం, పుట-299)

అంటూ రాముని గొప్పతనాన్ని మరోసారి నోరారా పర్ణించి,

“వద్దురా రాక్షస వై దేహి విమ్ము
మది మది నుండి రామదిపు తోడఁ
గదిసి కయ్యముకకు గాలు ద్రవ్యకుము
రాక్షసాధమ యోరి రాముని దేవి
నీక్షితి మొఱగి నీ విట్లు తేదగునె”

(యుద్ధకాండం, పుట-299)

అని చెప్పడమే కాక, రాక్షస అని రాక్షసాధమ అని కించపరుస్తూ,

“నీ పుత్రు పుత్రాది నీఖిల రాక్షసులు
నే వఱి రాముచే నీలక మున్నె”

(యుద్ధకాండం, పుట-300)

సందికి నమ్మకించి బతుకు. సంది వద్దని యుద్ధానికి సిద్ధమైతే చుట్టాలు, భార్యలు, పిల్లలు, అన్నదమ్ములు మొదలైన వాళ్ల సొంత చూడలేవు పరికి,

“హరిహర బ్రహ్మాదు లడ్డగించినను
దురిమి లోపల నిన్నుఁ ద్రుంచు రామపుఁడు”

(యుద్ధకాండం, పుట-300)

అని హెచ్చరించి, “ఆ రాముని భార్య సీత నొప్పించి బతుకు”మని సలహా ఇచ్చాడు. రావణుడు కూడ తన పరాక్రమాన్ని పొగడుకొని.

“నగబాడు దండెత్తి సైవచ్చినంత
మగటిమి చెడి నంది మఱి పేయనపుడె
జగతి రాజులు నన్ను నరకు నేయుదురె
తగదు రా నంది యిత్తటి....” అని అనడం.

(యుద్ధకాండం, పుట-300)

రావణుడి అహంకారాన్ని, మితిమీరిన ఆత్మ విశ్వాసాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈసారి అంగదుడు రాముడి ధనుర్విద్యా కౌశలాన్ని గురించి వివరిస్తూ ‘మూడు లోకాలకు తెలిసేటట్లు నీవెత్తలేని విలును గడ్డిపోచవలె విరిచె గదా రాముడు’ అని అతని విజయ వరంపరను వివరించాడు. అలాంటి రాముని శరణు వేడుమని సలహా ఇచ్చాడు.

‘ఓరి వాసుదా! మాటిమాటికి రాముని పొగడడం ఎందుకు? ప్రియైన తాటకిని, వృద్ధులైన ఖరమాషణాది రాక్షసులను, జింకతో సమానమైన మారీచుని చంపడం, విల్లు పరవడం, బ్రాహ్మణుడైన పరశురాముని గెలవడం.... ఇలాంటి వసులన్నీ రాముని గెలుపు నకు తార్కాణాలు కావు’ అని రావణుడు అక్షేపించాడు.

చివరగా అంగదుడు రాముడి పవిత్రత గూర్చి మహిమల గూర్చి వివరించాడు. రావణుడు మాత్రం రాముని చేతకానివానిగా పేర్కొన్నాడు. రాముడు వివేకం చెడి రాక్షాస్సంతటిసే తమ్ముని చేతిలో పెట్టి అడవుల్లో తిరుగుతూ భార్యను కోల్పోయి సుగ్రీవాది వాసులను ఆశ్రయించి కూరత్వం చూపుతున్నాడు. యుద్ధంలో నన్ను తాకగలదా? అని రాముని కూరిత్యాన్ని హేళన చేయడం అంగదుని వంచించడానికి అవసరం. రావణుడు అంగదుని రెచ్చగొట్టి భేదోపాయాన్ని ప్రయోగించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

ఓరి అంగదా! మీ తండ్రిని చంపిన రాముని చంపక అతనిని కొలవడానికి నీకు సిగ్గులేదా?

“నీ మగటిమికిని నీదు పెంపునకు
నీప వారెల్లను నీయని నగరె”

(యుద్ధకాండం, పుట-302)

నిన్ను వారి కొడుకని నమ్మవచ్చా? బుద్ధి లేని నీకు బుద్ధి చెబుతున్నాను విను, రాముని విడిచి నన్ను కొలిస్తే నిన్ను

వనవరుణందరికీ ప్రభువును చేసి మనమైన భూషణాన్ని, వాహనాన్ని ఇవ్వడే ఇస్తానని ప్రలోభ పెట్టాడు.

రావణుని మాటలకు అంగదుడు రెచ్చిపోక, అతని ప్రలోభానికి లొంగక, రాముడు విష్ణుమూర్తి, అతని చేత చచ్చిన తన తండ్రి వారి పవిత్రుడై వైకుంఠం చేరాడు. దీనిని చెడుగా అనుకోవడం ఎందుకని ప్రశ్నించి, వేయి విధాలుగా చెప్పడ మెందులకు? నీ చావు దగ్గర పడుతోంది. ఇక నీ గర్వాలు చెల్లవు. కాబట్టి ఆ రామునికి సీతాదేవిని అప్పజెప్పి పవిత్రంగా విడుదల చేయండి.

“తొడరిన బలవంతుతో నంది యగుట
పుడమి రాజులెల్ల బుద్ధియె సుమ్ము”

(యుద్ధకాండం, పుట-303)

అని చిట్టచివరగా సందికి ప్రయత్నించాడు.

రావణుడు మూర్ఖత్వంతో కోపించి అంగదుని బంధించ మన్నాడు. తన శక్తిని చూపడానికి అంగదుడు రాక్షసులకు వట్టు బద్దాడు. ఉన్నట్టుండి రాక్షసభటులతో గూడి ఆకాశం పైకి వెళ్లి వాళ్ళను విడిచిస్తే, వాళ్లు భూమిపై పడి సుగ్గు సుగ్గులయ్యారు. కొలుపు కూటపు గోడలను కూలదోశాడు. రావణుని ఆజ్ఞతో రాక్షస వీరులు పరకు, ఖిండివారి కూరి, కరవారి, మరగదలతో దాడి చేశారు అంగదుడు విడికెళ్ళతో వాళ్ళ పేగులు బయటికి వచ్చేటట్లు పొడిచి వెళుతుంటే సుకరుడు విల్లెత్తి సీలవమని కేక వేశాడు. అంగదుడు వాని తల ముక్కలయ్యేటట్లు విడికెళ్ళతో కొట్టాడు. అది చూసి రావణుడు చింతలో మునిగిపోయాడు.

అంగదుడు రాముని దగ్గరికి వేరి చేవా! చెప్పువలసిన మాటలు చెప్పాను. చావుకు సిద్ధమై “ఉట్టిగట్టుకొని ఉగ్గుతున్న” రావణుడు వాటిని కెక్క చేయలేదు. వానిని యుద్ధంలో భంపించి చెప్పిన మాటలకు రాముడు ఎంతో సంతోషించాడు.

కార్యం ఫలవంతం కాకపోయినా రాముని శక్తిని తెలిపి అంగదుడు రావణుని అదరగొట్టాడు. తన శక్తిని ప్రదర్శించి భయపెట్టాడు. రావణుడి ఆత్మ విశ్వాసాన్ని సడలించాడు. రాక్షస వీరుల శక్తి సామర్థ్యాల్ని, లోపాల్ని గుర్తించాడు. ఇలా రాయదారిగా తాను వచ్చిన పనిని అంగదుడు పూర్తిగా నెర వేర్చాడు.

ని జం నా యి జం

డాక్టర్ గుమ్మనూరు రమేష్ బాబు

* ఈ చేదు జీవితాన్ని
స్వాదు కవిత్వంగా మూస పోసి
గాయాల కహానీ వినిపిస్తూ
నిట్టూర్పుల నిహానీ ప్రదర్శిస్తూ
కనురెప్పల కింద కలతలు దాచి
చిరునగవుల వెనుక చింతలు మురచి
ము 'భావ' కవిలా అడుగులు వేసుకుంటూ
ముంచుకొస్తున్న ఉప్పెనకు భయపడి
మూలనున్న సత్రంలో కూచోని
చలి కాచుకునే బాటసారిని కాను నేను
నేను ... నేనే!

ఓటుమిలోంచి పుట్టుకొచ్చే గెలుపుని
చీకటిలోంచి తన్నుకొచ్చే వెలుగుని
బూడిదలోంచి బతికివచ్చే ఫీనిక్స్ పక్షిని
నేను స్వేచ్ఛాజీవిని!

* * *

సంపదాయ వాదాలకు తలవంచి
సంకుచిత మత గజాల నధిరోపించి

(—)

జీవితపు ఇంగితపు లోతుపాతుల్ని విడచి
అతీతానంద సంధాయకంలో అసలు స్పృహను మరచి
సుఖకాంతుల కోసం తల్లడిల్లుతున్న
పిడికెడు హృదయంలోని కడలి ఆరాటాన్ని
జానెడు కడుపు సంపుకోవడం కోసం
వెంపర్లాడుతున్న నిత్యజీవన పోరాటాన్ని
పట్టించుకోక తలకెక్కించుకోక
వృథా ప్రణయగీతాలు అల్లుకుంటూ
మధుపాత్రల్లో కవితానికమోపలాలు చల్లుకుంటూ

జిందగీని జాదూ చేసే
జంతర్ మంతర్ కవిని కాను నేను
నేను.... నేనే!

బాధల బస్తీలోంచి వెలికి వచ్చిన ఆక్రోశాన్ని
అన్యాయాన్ని అకృత్యాన్ని నిరసించే ఆవేశాన్ని
అభ్యుదయాన్ని కోరుకునే ఆశని
నిఖార్సైన సగటు మనిషి నిండు శ్వాసని!

* * *

విప్లవమంటూ విచ్చుకత్తుల
విపరీత ధోరణులను అదేపనిగా నింపి
ఏపరిమాణాల వికృత మనస్తత్వాలను
విచ్చలవిడిగా రెచ్చగొట్టి చిచ్చుపెట్టి
స్వార్థంతో పట్టం కట్టి
సర్వం దోచుకోవాలని పట్టుబట్టి
పెనుమంటను దీపంగా చూపి
వెలుగుకై ఆశపడి వచ్చే రెక్కల పురుగుల
రెపరెపలాడే నూరేళ్ల జీవితాలతో
కలాలు పెట్టి అడుకునే
ఇంక్వి“లాభ” కవిని కాను నేను
నేను.... నేనే!

బందిఖానా నుంచి బతుకును తప్పించే నేస్తాన్ని
మరణమే పరిష్కారమైతే ప్రాణమిచ్చే సమస్తాన్ని
దీపంలా కాలినా వెలుగునిచ్చే జవసత్త్వాన్ని -
ఈ సమాజానికి నిండు జీవాన్ని
రాబోయే కాలానికి మూల భావాన్ని —
నిజం నా యిజం
నిజాయితే నా నైజం! *

డా॥ ఎ. విజయదత్తాత్రేయ శర్మ

ఆంధ్రప్రదేశ్ పర్వత నామములు -

ఒక పరిశీలన

'ఒనమాస్టిక్'లో ఒక విభాగమైన 'ఒరోనమి' పర్వతాలకు సంబంధించిన పేర్లను గూర్చి అధ్యయనం చేయునది.

దేశ చరిత్రలో పర్వతాల పాత్ర ఆ ప్రమాణంలోనే ఉంటుంది.

పర్వతాలు - జాతీయ గీతాలు¹ :

ఉదా: భారతదేశ జాతీయగీతంలో వింధ్య, హిమాలయములు ప్రస్తుతించబడినవి. ఆస్ట్రేలియా (యూరప్ లండం) జాతీయగీతం 'ల్యాండ్ దెర్ బెర్జ్, ల్యాండ్ ఆఫ్ స్ట్రోమి' (పర్వతమయ భూమి, నదీమహిత భూమి) అను చరణముతో మొదలవుతుంది జెకోస్లోవాకియా (యూరప్) జాతీయగీతం దేశపు ప్రముఖ జాతులగు జెక్కుల 'షేడోమోవ్ మూజ్' (నా మాతృభూమి ఎచట) అను గీతమును, స్లోవాకుల 'నద్ తత్రే వ బ్లిస్కా' (తత్రాపై తుఫాను రేగినది) అను గీతమును ఒకదాని వెనుక మరియొకటి అమరియుండునది. తత్రా అనునది ఆ దేశములో ఒక పర్వతము. స్విజర్లాండ్ (యూరప్) జాతీయగీతం (ట్రెబ్ స్టె ఇన్ మోర్గాన్ లాట్ ద పేర్, పేహ్ ఇక్ డిక్ ఇన్ స్ట్రాలెన్ మీర్" (ఆ పర్వత సీమలపై దివ్య ప్రభావమును మార్పుడు వెలయించినపుడు) అను చరణము తొలుత కలది స్వీడెన్ (యూరప్) జాతీయగీతం 'దూగాష్టాదాప్రియా, దూజార్ హోగూనార్డ్ (హే పర్వత సుఖోభిత ప్రాచీన బౌత్తరాహభూమి) అని మొదలవుతుంది.

పర్వతాలు - దేశం పేర్లు :

కెన్యా (ఆఫ్రికా)కు ఆ పేరు ఆ దేశంలో గల కెన్యా పర్వతముల వలన వచ్చినది.

లెబనాన్ (పశ్చిమ ఆసియా) "అరబిక్ భాషలో లెబనాన్ అంటే తెల్లగా ఉండటం అని అర్థం. ఆ దేశంలో కొండలన్నీ తెల్లగా ఉంటాయి కాబట్టి ఆ దేశానికా పేరు వచ్చింది"

పియోట్రారియోవి (పశ్చిమ ఆఫ్రికా తీరమున నున్నది). దేశమున పశ్చిమపు కొననున్న భూభాగము పర్వతమయము. ఇచ్చటి అత్యున్నత శిఖరపు ఎత్తు 880 మీ. దీనినే పియోట్రారియోవి

(పిహాగిరులు) అని బోర్బుగీజలు వ్యవహరించిరి. క్రమముగా ఆ పేరే దేశమునకు లభించినది.

హయిటీ (ఉత్తర అమెరికా) ఫ్రెంచివారు ఈ దేశమునకు సెయింట్ డొమింగ్ అను పేరును కల్పించి పాలించిరి.... 1803లో ఫ్రెంచి సేనలు పరాజితము కాగా దేశమును డెస్సాలైన్ వ్యతంత్ర రాజ్యముగా ప్రకటించి, తొలుతగ ఆ దేశమునకు ఆదిమ అమెరికనులు వాడిన 'హయిటీ' (పర్వతభూమి) అను పేరునే తిరిగి ఏర్పరిచి, తనను ఆ దేశపు తొలుతటి సార్వభౌముడుగ ప్రకటించుకొనెను."

భారతదేశంలో ఒక రాష్ట్రం - హిమాలయ ప్రదేశ్, ఆంధ్రప్రదేశ్ లో రెండు జిల్లాలు - ఖమ్మం, నల్గొండ పర్వతనామ సంబంధితములుగ ఉన్నాయి.

ఆసలు, ఆంధ్ర - తెలుగు - తెనుగు వదములచే పర్వత వంబంద సూహించబడినది.

ఆంధ్ర - తెలుగు - తెనుగులకు పర్వత సంబంధము :

"శ్రీశైల భీమ కా శేళ మహేంద్రగిరి సయుతం
ప్రాకారాంతు మహాత్కృత్యాత్వీణి ద్వారా మపాకరోత్"

ఖమ్మం పురాణములోనిదగు పై శ్లోకము శ్రీశైల, మహేంద్రాచలములు త్రిలింగదేశపు చెల్లలుగా పేర్కొనినది.

"స్వామిం త్రిలింగదేశ పరమేశ్వరః

యైర్దేశ ప్రీతిరేష యాతి మహతీం భ్యాతిం త్రిలింగాఖ్యయా
యేషాం కాకతి రాజకీర్తి విభవైః కైలాసశైలాః కృతాః
శేషేవాః ప్రసరిత్ర సాదమధురా శ్రీశైలం కాశేశ్వరం
ద్రాక్షరామ నివాసినః ప్రతిదినం త్వచ్చేయ జాగ్రతు"

కడవటి కాకతీయ చక్రవర్తియగు ప్రతాపరుద్రుని యాస్థాన పండితుడగు విద్యానాథ కవి త్రిలింగదేశపు చెల్లలులో నొకటిగా శ్రీశైలమును పేర్కొనినాడు.

'కావ్యాలంకార చూడామణి' కర్తయగు విన్నకోట పెద్దన్న
(1402 ప్రా)

క. "ధరశ్రీ పర్యత కాశీ

శ్వర ద్రాక్షరామ సంజ్ఞవతిలు త్రిలింగా

కరమగుట సంధ్రదేశం

విరుదారః ద్రిలింగ దేశమునఁ జను గృతులన్"

అని త్రిలింగదేశ సీమా నిర్ణయము కావించాడు."

"మరికొందరు త్రినగ శబ్దము తెలుఁగయి అందలి నకారము లకారము కాఁగా తెలుఁగయినదని కూడ ఊహించిరి.. ఇది తెనుగు) త్రినగ శబ్దభవమని కొందరనిరి మహేంద్రగిరి, కాళహస్తి, శ్రీశైలము అను మూడు నగములచే చుట్టబడుటచే ఆంధ్రదేశము త్రినగ మయినదని మొదటివారి అభిప్రాయము"

"మన యాంధ్ర దేశమునకు వూర్వోక్తమైన సంజ్ఞలతో ఆంధ్రము, త్రిలింగము, తెనుగు 1.3.4 సంజ్ఞలు పర్యతములచే గలిగినవి ఆంధ్రశబ్ద నిర్వచనము

శ్లో॥ "అనంతం దారమల్లేష దేశశ్చైలా కృతియతః

అనంత ద్రవ్యపవాదః పరోక్షేణేంద్ర వత్సభతః"

అని పర్యతరూపియైన యనంతుని(కేషాహిని)ధరించుచున్నది గాన యీ దేశము అనంత ద్రవ్యవంతుడెను అనగా పర్యతరూపియైన అనంతుని ధరించుటచే ఆంధ్రం మనంబరిగెనని యర్థము... ఇవిషయ మింకను యతి విపులముగ ఈ శ్లోక వ్యాఖ్యయందు తెలుపబడియున్నది అహోబిలాద్రి, భద్రాద్రి, వెంకటాచలము, (తిరుపతి) అంగము (చిహ్నము)లుగా గల యీ దేశము త్రిలింగ మనంబడుననియు కొందరందురు. ఈ త్రిలింగ శబ్దమే వైకృత రూపముతో తెలుఁగు తెలుగుయని చెప్పబడుచున్నది ఈ యహోబిలము మున్నగునవి మూడు పర్యతములు. పర్యతము నకు నగమనియు మరియొక పేరు గలదు ఈ మూడు నగములు గలది త్రినగంబనబడు ఈ త్రినగ శబ్దమే వికృత రూపములో తెనుగు అని అయ్యెను. త్రిలింగమను పేరు దేశమునకు గిరిత్రయ చిహ్నమైన కారణముచే వచ్చెనని ముందే చెప్పియున్నది కదా?"

ఆంధ్ర-తెలుగు-తెనుగు శబ్దోత్పత్తి చరిత్ర ప్రస్తుత వ్యాస పరిధిలోనిది కాదు. కేవలము, పర్యతాలకు, దేశ, భాషలకు గల సంబంధ మెంత ప్రగాఢమయినదో తెలుపుటకు మాత్రమే పై చర్చ ప్రస్తావించబడినది.

పూర్వ కాసనములలో కాలగణనము - పర్యత సంజ్ఞలు

పూర్వము కాసనములలో కాలమును చెప్పు సందర్భములలో అంతెలకు బదులుగా తత్సూచకములైన గుర్తులను పేర్కొను వద్దతి కూడ ఉండెడిది ఏడు (7) సంకేతముగా అద్రి, గిరి, పర్యత, మహాధర, శైల ఇత్యాదిగా పేర్కొనువారు

ఉదా -

శకాబ్దము విభాద్రి దిగ్నతమున వెలయు (యస్ ఐ.ఐ 10 నెం.-188 శ 1078)

గిరి రామభేందు గణితే (పైది. నెం.-74, శ 1037)

శకాబ్దే శైల బాణక్షితి శశిగణితే (పైది నెం.-284, శ. 1157)

రాజ్యసీమల సరిహద్దులు . పర్యతములు .

పూర్వ కాలమున పర్యతములు, నదులు రాజ్యములకు ప్రకృతివిద్ధములైన సరిహద్దులుగా నుండెడివి.

ఉదా ..

"శ్రీ బోడగంగ దేవః....యన్నేటి మహేంద్ర మధ్యవర్తిన్ రాష్ట్రకూట ప్రముఖన్ కుటింది సస్వర్తాన్ సమాహ్వయ.. ఇద్ద మాజ్ఞాపయతి"

శ నం. 1006 నాటిదైన రాజరాజ చోడగంగుచేతి కాసనం

శ నం. 1091 నాటిదైన వెలనాటి రెండవ రాజేంద్రచోళుని నందురు కాసనం ఆంధ్ర విషయ సరిహద్దుల నీ విధంగా పేర్కొనినది

శ్లో॥ వూర్వాభోనిది కాళహస్తి శిఖరీ

శ్రీమన్మహేంద్రాచల శ్రీశైలేర్వల యీ

కృతాంధ్ర విషయాం శ్రీ రాజరాజ స్వయం॥

విరుదులు - పర్యతములు

పై విధంగా కాసనములలో ఒకటికి రెండుపార్లు ప్రస్తావింప బడిన మహేంద్ర పర్యతములు సప్తకులాచలములలో నొకటి యని పురాణములు, శాస్త్ర గ్రంథములు పేర్కొన్నాయి

"మహేంద్రోమలయః సహ్యాః శుక్తిమాన్ ఋక్షిపర్యతః

వింధ్యశ్చ సారియాత్రశ్చ సప్తే వ్రాత కులాచలః

-మార్కండేయ పురాణము, అధ్య 57, శ్లో-10

“వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ కుక్తిమాన్ యక్షిపర్వతః
మహేంద్ర సహ్యామలయాః సప్తైశ్చ కులపర్వతాః”

-శావ్యమీమాంస - 17వ అధ్యాయం.

ఈ మహేంద్ర పర్వతములు దారిత్రక కాలములో కలింగము నందుండినవి. కనుకనే కలింగాధిపతులు కాము మహేంద్రాధినాథులమని చెప్పుకొనుట గలదు.

“కాతవాహనా వంతరీకులలో వాకరై న ఆనంద గోత్రజాతులు కాము ‘త్రికూట పర్వతాధిపు’లమని చెప్పుకున్నారు. (యన్. ఐ. ఐ. 6 నెం. 594, 95) “త్రికూట పర్వతం నేటి కోటప్ప కొండగా చరిత్రకారులు గుర్తిస్తున్నారు. ఈ కొండ వీర రాజ్యానికి ఆయువుపట్టు వంటిదై ఉంటుంది”

“విష్ణుకుండిన ప్రభువులకు ‘త్రికూట మలయాధిప’ అను విశేషణము కాసనములలో కానవచ్చుచున్నది. త్రికూట మనగా గుంటూరు జిల్లా నిరసరావుపేట తాలూకాలోని కోటప్పకొండ. మరియు మరగా తూర్పు కనుమలు. ఈ ప్రాంతములకు విష్ణుకుండినులు ప్రభువులని దీని భాషము”

“విష్ణుకుండి పదం వినుకొండ (గుంటూరు జిల్లా)కు సంస్కృతీకరణమని అది వారి ప్రథమ నివాసమని కీర్తహరన్ పండితుని సూచన కాని వేల్పూరు కాసనాన్నిబట్టి విష్ణుకుండి అనేది గోత్రినామం అని తెలుస్తున్నది ఏమైనా విష్ణుకుండులకు వినుకొండలో సంబంధం లేకపోలేదని భావించి చరిత్రకారుల విశ్వాసం. విష్ణుకుండులు త్రికూట మలయాధిపులమని, అమర పురీకులమని చెప్పుకొన్నారు త్రికూటం పహ్యాద్రుల లోనిదని అమరపురి ఆప్రెత్ అని అందుచే వీలు మహారాష్ట్ర ప్రాంతం నుండి వలస వచ్చినారనే కొందరి అభిప్రాయాతో ఇప్పుడు ఏకీభవి చేయాలి లేదనే చెప్పవచ్చు ‘త్రికూట మలయాధిప’ బిరుదాన్ని విష్ణుకుండులు కందారి రాజులనుండి గ్రహించినారని తెలుస్తున్నది. త్రికూట మరియు కోటప్పకొండగాని వేరేమీ కాదు”

గిరి దుర్గములు

‘సర్వజ్ఞ’ బిరుదధారియైన వశిష్ట బాగుక్క ప్రభువు మహా సోమేశ్వరుడు (1126-1139) ‘నకల భారత విజ్ఞాన పేటిక’ యని శ్రీ శంకరుగార్ ‘మానసోల్లాస’ మను నామాంతరము గల ‘భిషిత్వార్థ చింతామణి’లో సవ విధములైన దుర్గములను పేర్కొన్నాడు ‘కుక్రనీతిపారము’ ధన్వ, మహి, జల, వష్టు, గిరి దుర్గములని ఆరు విధములైన దుర్గములను పేర్కొన్నది.

ఆంధ్రదేశమునందు స్థల, గిరి, వన, జల దుర్గములుండి నవి. “ఎంత విషయములైన స్థల, జల, వన, గిరి దుర్గములను లేదించి కై వసము చేపికొనగల సమర్థుడగుటవలన తూర్పు బాగుక్క రాజ్యాస్థాపకుడగు కుబ్జ విష్ణువర్ధనునకు ‘విషమవిధి’ అను బిరుదు పిద్ధించింది.”

రెడ్డిరాజులు ‘సంగర గౌతమీ నలిం (సంగమ) సకల జల దుర్గన్ సాధన రమరామ’; ‘రాజమహేంద్ర విరవడ్య నగరాది బహువిధ స్థలదుగన్ పగ్గన్ విదళన బలరామ’, ‘దివిజల దుగ్గన్ విభాళా’ది బిరుదులు వహించారు.

రాచకొండ వెలమలు ‘స్థలదుర్గ విభాళ’, ‘జలదుర్గ బదబాసల’, ‘వనదుర్గ దావాసల’, ‘గిరిదుర్గ మల్లా’ది బిరుదులు గైకొన్నారు.

ఆరెవీటివారు ‘సప్తదుర్గ ప్రవర్తి స్థలదుర్గ, జలదుర్గ, గిరిదుర్గ, వనదుర్గ చేరాపిదుర్గ విభాళుల’ మని చెప్పుకున్నారు

ఆంధ్రదేశమున వన, అచల, జల, స్థల దుర్గములుండినట్లు కాసనములు విదితము చేయుచున్నవి

“ముమ్మడి నాయకుని శ. సం. 1275 క్రీ.శ. 1353 కోరుకొండ కాసనములో, శ. సం. 1280 క్రీ.శ. 1358 శ్రీరంగం కాసనములో

శ్లో॥ పానార - కోన - కురవాటక - చెంగరాదీన్
గోదావరీ ముఖయతోయ ముపాంతదేశాన్
జిత్వా వనాచల జలస్థల దుర్గరమ్యా
నేకః ప్రకాస్తి చిరమ ప్రతి కావనం స॥

వింగయనాయకుని శ. సం. 1290 క్రీ.శ. 1368 అక్కలపూడి కాసనములో

ప్రథితోదయ గోదావరి మధ్య ప్రాంతేమ
మహిత సౌభాగ్యే పాలయతి ముమ్మడేం
ద్రచ్చైంగర - కురవాట కొనసానారాః స్థల
జలగిరి వనదుర్గా నాక్రమోపేత....

అనియు దుర్గములు వర్ణించబడియున్నవి.

పై మూడు (కోరుకొండ, శ్రీరంగము, అక్కలపూడి) కాసనములను బట్టి పానార - కోన - కురవారు - చెంగర ప్రాంత ములుక్రమముగా వన - అచల - జల - స్థల దుర్గములుగా తెలియు చున్నవి.”

గిరిదుర్గమును దిగిరిగజాడకంటే ఉక్కువ మరక్షితమని 'మహారత్న కాశ్యపు' మఠపుటను బట్టియో ఉన్నట్లు ఆంధ్రప్రదేశ్ మన గిరిదుర్గములు ఎక్కువగానే కానవస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ గిరిదుర్గములలో ప్రధానమైనవివంటివి. 14

- 1) అనంతగిరి (నల్గొండ జిల్లా, హుజూర్ నగర్ తాలూకా)
- 2) అడవాని (కర్నూలు జిల్లా, అదోని తాలూకా)
- 3) ఉండ్రుకొండ (నల్గొండ జిల్లా, సూర్యపేట తాలూకా)
- 4) ఉదయగిరి (నెల్లూరు జిల్లా, ఉదయగిరి తాలూకా)
- 5) కొండవల్లి (కృష్ణా జిల్లా, విజయవాడ తాలూకా)
- 6) కొండవీడు (గుంటూరు జిల్లా, వరసరావుపేట తాలూకా)
- 7) కొయ్యలకొండ (మహబూబ్ నగర్ జిల్లా & తాలూకా)
- 8) కోరుకొండ (తూర్పు గోదావరి జిల్లా, రాజమండ్రి తాలూకా)
- 9) ఐమ్మముమెట్టు (ఐమ్మం జిల్లా & తాలూకా)
- 10) గండికోట (కడప జిల్లా, జమ్మలమడుగు తాలూకా)
- 11) గుత్తి (అనంతపురం జిల్లా, గుత్తి తాలూకా)
- 12) గోలకొండ (హైదరాబాద్)
- 13) దేవరకొండ (నల్గొండ జిల్లా, దేవరకొండ తాలూకా)
- 14) నల్గొండ (నల్గొండ జిల్లా & తాలూకా)
- 15) ప్రకాశగిరి (కరీంనగర్ జిల్లా, మంథెన తాలూకా)
- 16) పెనుగొండ (అనంతపురం జిల్లా, పెనుగొండ తాలూకా)
- 17) బెల్లంకొండ (గుంటూరు జిల్లా, నత్తెనవల్లి తాలూకా)
- 18) బోనగిరి (నల్గొండ జిల్లా, భువనగిరి తాలూకా)
- 19) మెదక్ (మెదక్ జిల్లా & తాలూకా)
- 20) రామగిరి (తూ. గో. జిల్లా, రాజమండ్రి తాలూకా)
- 21) రాచకొండ (నల్గొండ జిల్లా)
- 22) వినుకొండ (గుంటూరు జిల్లా, వినుకొండ తాలూకా)
- 23) వేలుపుకొండ (వరంగల్ జిల్లా & తాలూకా)

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 23 జిల్లాలు కలవు. కావున 23 ఉదాహరణలు పైవీయివడినవి. పై జాబితా ప్రకారం రాయల సీమలో 4, ఆంధ్ర ప్రాంతములో 7, తెలంగాణలో 12 గిరి దుర్గములు కానవస్తాయి. అట్లుండుటకు ఆయా ప్రాంత బొగోళక స్వరూప పటములు శారణములు కావచ్చును.

మహాఆంధ్రయుగములో అశ్వవతి, గజవతి, వరవతుల పెనుగిరిలాంటిలో గిరిదుర్గముల ప్రాముఖ్యత మరింత హెచ్చైనది. ఇందులకు సాక్ష్యము శ్రీవాడుడు.

సీ. వరతాళ వడదుర్గ వై భవశ్రాం

గౌనకొని విడనాడు కొండవీడు

పరవంది రాజువ్య ఇలముల ఇందించు

గురుత్తై న మురితాడు కొండవీడు

ముగ్గురు రాజులుకును మోహంబు బట్టించు

కొమరు మీరిన వీడు కొండవీడు

వటుల విక్రిమ కళా సాహసం బొనరించు

కుటిలాత్తులకు మాడు కొండవీడు

కొండవీటిపై మోహము గొన్న ముగ్గురు రాజులు

1) అశ్వవతులైన ఐహమనీ మల్తాసులు 2) గజవతులైన కళ్ళేక మూర్య వంశజులు 3) వరవతులుగా విఖ్యాతులైన విజయనగర రాజులు.

ఈ కొండవీడు దుర్గమును నొక టాటువు ఈ విధంగా ప్రశంసించినది.

ఉ. హెటక భోటహటకురు కొంతలు పిండు మరాట లాటక

ర్లాట కళింగ వంగ ద్రవికాంగ విదేహ కరుక దుర్గముల్

సాటియె యెన్న వేమ విపులా విరుదేలిన దుర్గమైన యా

హెటక హటక ప్రకట కుంజర రాటికి కొండవీటికిన్

దుర్బటములైన ఆయా గిరిదుర్గములను హరించుట మన కార్యమై యుండెననుటకు ఆయా విశేషాలు, వారి ఆక్రమణ కవులు ఆ విషయములను కావన, సాహిత్యములందు ప్రత్యేకముగా పేర్కొనుట వలన తెలియనగును.

నంది మల్లయ, మంట సింగయ్య కవులు తమ వరాహ పురాణ కృతికర్తయైన తుకువ వరసరాయల కండ్రి ఈశ్వర నాయకుని విజయ వర్తనా సందర్భమున గిరిదుర్గములను పేర్కొన్నారు.

సీ. ఉదయాద్రి భేదించె హుత్తరి విద్ధించె

గండికోట పురంబు గదలఁ ద్రవ్వె

....

పిల్లలమర్రి పిన పీఠభద్రుడు శై మిని కారతములో పాకువ నరసింహరాయలు జయించెనని చెప్పినవాటిలో కొన్ని గిరి దుర్గములు.

మ. కనకాద్రి ప్రతిమాన రైర్య జగదేక ముఖ్య పౌరాణ్య మౌ
హన రీలానన వంచనాని విజ్ఞ బాహుళ్య ఏరా విరా
జినయోపాయ విహార భోనగిరి చెంజేకాంగురారాపురీ
పెనుకొండ ద్వలిరైక దుర్గహరణ ప్రేమతప్తకావోదయా

ఈ క్రింది శ్లోకములో శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమున
(1509-1530) గల రాజ్యములను గమనించిన మధ్యాంధ్ర యుగ
మున గిరిదుర్గ రాజ్యముల ప్రాముఖ్యము తేటపడగలదు.

మనగిర్యాజ్య రాజ్యేచ గుత్తి రాజ్యేచ విక్రతుతే
రాజ్యే కండనవోల రాజ్యే గండికోట స్థలో పిచ
సిద్ధవట రాజ్యయో సిద్ధ పౌత్తపి సీమాల్య విక్రతుతే
చంద్రగిరాల్య రాజ్యస్య నామ మండల సీమవి

“శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీకృష్ణదేవరాయల మహారాయలు విజయ
వగరాననుండి పూర్వన దిగ్విజయ యాత్రకు విచ్చేసి వుడయగిరి
దుగ్గనం పొద్దించి తిరుమల రౌతురాయ మహాపాత్రుని బట్టు
కొని అద్దంకి వివికాండ్ల తంగేడ కేతవరం మొదలైన గిరిదుగ్గన్
వలదుగ్గన్ లనిన్ని యేకదాటం గైకొని....”

మ ఇది కర్ణాట భరం దృతిపిర టుటా హేవా కలభే భరా
దుదయోర్వీధర తర్పితృవ్యక్తిక నవ్యోపాయనోష్ఠేష ర
త్న దృగంబత్పద కృష్ణరాయ వసుదాద్యక్షోది కాముక్తమా
ల్యద నాశ్వానము హృద్య పద్యముల నాద్యంబై మహం
బొల్పుగున్

-శ్రీకృష్ణదేవరాయల 'అముక్తమాల్యద'.

మ. ఇది పాత్రప్రహరేశ్వర ప్రభుతి వింపాష్టోత్కాశిక గు
త్తదివిస్ఫుక్తులుయంత్ర కొండపల్లి హృద్భాహావి కద్రూజిదీ
వ్యదుదారోద్యమ కృష్ణరాయ వృష సంజ్ఞా స్మత్కృదాముక్తమా
ల్యద నాశ్వానము హృద్యపద్యము తృతీయంబై మహం
బొల్పుగున్
- అముక్తమాల్యద.

సీ. ఉదయాద్రి వేగ నత్యుద్ధతి సాదించె
వినుకొండ మాట మాత్రాన హరించె;
గూటముల్పెడరంగఁ గొండపీడ గలించె
బెల్లముకొండ యచ్చెల్లఁ జెడిచె
దేవరకొండ యద్వైత భంగము సేసె
అల్లివల్లి వమగ్రకక్తిఁ గూర్చె
గినుకమీన ననంతగిరి క్రిందుపడఁ జేసె
గంబముమెట్టు గ్రక్కున గదల్చె

ముక్కుతిమ్మన పారిజాతవహరణ కావ్యంలో శ్రీకృష్ణ
దేవరాయల దిగ్విజయ వర్ణన పైవిధంగా గావించాడు.

అశ్వయ రామరాయలు అయిచిన గిరిదుర్గములను రామ
రాజీయ మీవిధంగా పేర్కొన్నది.

తే. నకలవిట తిమ్మరాజు సేవలను ద్రుంచి
గుత్తి బెనుకొండ మలయ గండికోటఁ గండ
వోలు పురమా దనే నవరీలఁ గెలిచి
దొలు దొలుత రామస్వవతి దోర్బలము మెలపె

అద్దంకి గంగాధర కవి తన 'తపతీ సంవరణోపాఖ్యాన'
కృతివతియైన ఇబ్రహీం కుతుబ్షా(1530-80) 'గిరిదుర్గయందను'
దని ఈ విధంగా వర్ణించాడు.

సీ. వడమటను నవాయి బనవనిగా జేసి
యచట గోయ్యలకొండ నావరించె
దమరి మల్లాభాను దక్షిణంబునఁ గొట్టి
హరియించెఁ బానుగల్లాది గిరిల
నుత్తరంబున బరీదోడి పాఱగదోరి
మెకుకు దుర్గం బాక్రమించె
బ్రదమ దిక్కున నొడ్డి వాత్ర సామంతుల
దట్టించి కంభముమెట్టు గొవియె

సీ. కటకేశ్వరని దోరి కైవసంబుగ జేసె
కొండంత అయముతో కొండపల్లి -

తిమ్మన జిల్లా ఎత్తు 300 అడుగులు మాత్రమే. అయితే
హరిభట్టు 'వరాహ పురాణం'లో ఈ స్తంభచలాన్ని ఇలా
వర్ణించాడు.

గీ. ఆంధ్ర మండల గిరిదుర్గ హారలతకు
విమల నాయక రత్న భావము భరించి
యున్నతొన్నత కైలసంపన్న యగుదు
సకల పుట భేదనముల నెన్నికకు నెక్క

ఇక కాసనములలో మనాద్రి, మనగిరి అని ప్రస్తుతించ
బడిన పెనుగొండను పసుచరిత్రకారుడీ విధంగా అభివర్ణించ
డానికి అభ్యంతరం ఏమీ ఉండకూడదు.

చం. తిరుమలరాయ కేళిని దీరచముః టటరాజియాజి దీ
కర యవనేశ్వర ప్రసాత భానబలంబుల అక్కుసేయవి
ద్ధర బెనుకొండ కొండలు మదద్వివ చర్య కపాలమాలికా
వతికర భూషితంబులయి బర్విడిగాంచె గిరీశ భావమున్

ప్రాచీన, మధ్య యుగములలో పాలనా విభాగములు-వర్తకములు :

కంపనము, ఖితి, దండపాట, దేశము, నాడు, పదము, పాంచారి, భూమి, భోగము, మండలము, మార్గము, రాజ్యము, రాష్ట్రము, వాడి (పాడి, బడి), వళితము, విషయము, సీమ వంటి పరిపాలనా విభాగములు ప్రాచీన, మధ్యయుగములలో ఆంధ్ర దేశమున ప్రాచుర్యములో ముందెడివి. ఇందు కొన్ని సమానార్థకములు కాగా మరికొన్ని అంతర్గత విభాగములై యుండెడివి. ఒకే విభాగమునకు వివిధ కాలములలో పేరు పేరు పేర్లు వాడుటకు కలదు.

గిరిదుర్గములను బట్టియో, వర్తక సూచక నామములు గల కేంద్ర స్థానములైన ఊర్లనుబట్టియో ఏర్పడిన ఈ క్రింది పాలనా విభాగములను గమనింపవచ్చును.

అ(హ)నుమకొండ విషయము :

శ. సం. 1012 (క్రి.శ. 1090) నాటిదగు భాటీసేబ కాసనము¹⁵ ఈ విషయాన్ని 'పేర్కొనినది. "తత్తద్భూయత మన్యకొండ విషయం త్రైలోక్యముల్ల మూడీకచ్చాసన బద్ధ యుద్ధతఱియా సంబద్ధవాన్యత్వం" ఈ కాసనంలో నేడు వరంగల్ అని వ్యవహరింపబడే 'ఓరుగల్లు' అని పూర్వము చెప్పబడే 'ఏకళిలా' నగరాన్ని 'ఓంటికొండ' అని పేర్కొన్నది.

అదివాని¹⁶, రాజ్యము, వళితము, సీమ :

శ. సం. 1436 నాటి కాసనములో 'రాజ్య'మనియు, శ. సం. 1436 నాటి కాసనములో 'వళిత' మనియు, శ. సం. 1482 నాటి కాసనములో 'సీమ' యనియు 'అదవాని' పేర్కొనబడినది. ఈ భాగము నేటి ఆదోని, రన్నాలు తాలూకాల ప్రాంతములకు సరి పోవునదిగా గుర్తింపబడినది.¹⁷

ఉదయగిరి రాజ్యము, సీమ :

నేటి ప్రకాశం జిల్లాలోని పొదిలి, కందుకూరు, కనిగిరి తాలూకాలు ఉదయగిరి రాజ్యములోనివై యుండగా ఉదయగిరి సీమ నేటి నెల్లూరు జిల్లాలోని కావలి, అత్మకూరు తాలూకాలకు పరిమితమై యుండెడిది.¹⁸

ఉదయగిరి మాజీనవాడి శ. సం. 1442 నాటి నొక కాసనములో ప్రస్తావించబడినది.¹⁹

ఉరవకొండ సీమ²⁰ :

16వ శతాబ్దము నాటి కాసనములనుబట్టి ఈ సీమ నేటి ఆనంతపురం జిల్లాలోని అనంతపురం, ఉరవకొండ, గుత్తి తాలూకాల ప్రాంతముని గ్రహింపవచ్చును.

కొండవరవాడి :

నతవాడి, కొన్నాకవాడి అని కూడ కాసనములందు ప్రకృతమైన ఈ విభాగపు పరిధిని గూర్చి విభిన్నాభిప్రాయములు గలవు. దా॥ నేలటూరి వెంకట రమణయ్యగారు²¹ ఇది కృష్ణాజిల్లాలోని నందిగామ తాలూకా ప్రాంతమనియు, ఈశ్వరదత్తుగారు²² సత్తెనపల్లి తాలూకా ప్రాంతమనియు, దా॥ యశోదాదేవిగారు²³ తెలవాడ - అమరావతి ప్రాంతమనియు అభిప్రాయపడినారు.

దా॥ యన్ తె. మంగళంగారు²⁴ ఇది గుంటూరు జిల్లాలోని గుంటూరు, సత్తెనపల్లి తాలూకాలకు సరిపోవు ప్రాంతమని విశ్వయించి కొండవరవాడి నతవాడి విషయము, కొండ పడుమటి ప్రాంతము కలిపి రూపెత్తిన విభాగమని గమనించారు.

కొండనాడు :

శ. సం. 1285 నాటి కాసనములో²⁵ ఈనాడు ప్రస్తావించబడినది. కొండ పడుమటిలోని ఒక భాగముగా గుర్తింపబడినది.²⁶

కొండపడుమటిదేశము :

కాసనములలో గిరిపచ్చిమ²⁷, గిరిప్రతీధి²⁸, కుత్కిల ప్రత్యగుర్వి²⁹ అని కూడ పేర్కొనబడి కొండపటి కొండకు పచ్చిమడికలో నుండిన ఈ దేశము నేటి గుంటూరు జిల్లా గుంటూరు, సత్తెనపల్లి, నరసరావుపేట తాలూకాలలో విస్తరించుకొనియుండెడిది.³⁰

కొండపల్లి నాడు :

శ. సం. 1107 నాటి కాసనములో ప్రపక్తము³¹. కృష్ణా జిల్లాలోని కొండపల్లికి సంబంధించినది కాదనియు, నల్గొండ జిల్లా సూర్యాపేట తాలూకాలోని నేలకొండపల్లి కేంద్రస్థానముగా కలిగిన విభాగమనియు గుర్తింపబడినది.³²

శ. సం. 1452 నాటి కురీ కుకుబ్ సా కాసనములో³³ ప్రపక్తమైన కొండపల్లి రాజ్యము, వేరొక కాసనములో³⁴ పేర్కొనబడిన కొండపల్లి దండపాట కృష్ణాజిల్లాలోని కొండపల్లికి సంబంధించినవై యున్నవి.

కొండపేరు :

పేరు పేరు కాసనములలో కొండపేరు కేంద్రంగా దండపాట³⁵, రాజ్యము³⁶, విషయము³⁷, సీమ³⁸ అను పాలనా విభాగము లుండినట్లు తెలియజేయుచున్నవి.

కొండూరు స్థలము :

శ. సం. 1239 నాటి ఒక కాసనములో³⁹ కొండూరు స్థలము పేర్కొనబడినది. ఇది గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూకాలోని పెద కొండూరునకు పరిపాలించినది. అయితే అదే స్థలానికి చెందిన అంతకుపూర్వపు కాసనములలో శ. సం. 1092,⁴⁰ శ. సం. 1095,⁴¹ కొండూరు కొండ్రూరుగా చెప్పబడినది. ఈ పెదకొండూరి చాపున ఏ చిన్న కొండ కూడా లేకపోవుట బట్టియు మరి ఇతర సాక్ష్యముల బట్టియు ఈ కొండూరు, దేవరకొండ (కృష్ణాజిల్లా, దివి తా), ఉప్పగొండూరు (పెదగంజాం సమీపం), పెనుగొండ (పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా, తణుకు తా) వంటివి వర్తక వాణిజ్య కేంద్ర స్థానములని (కొన్నికొన్నికొండ్రు) పరిశోధకులు గుర్తించారు.⁴²

కోరుకొండ స్థలము :

సూర్యవంశ గణపతుల పాలనమందు రాజమహేంద్రవర రాజ్యము లేక దండపాటలోనిదైన కోరుకొండ స్థలము⁴³ తూర్పు గోదావరి జిల్లా రాజమండ్రి తాలూకాకు చెందినది.

గిరికళింగము :

5వ శతాబ్దినాటి నౌక కాసనములో ప్రసక్తమైన గిరికళింగము నేటి శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని పాలకొండ, వీరవల్లి, నరసన్నపేట తాలూకాలోని కొండదానుల ప్రాంతముగా గుర్తించబడినది.⁴⁴

గుత్తి రాజ్యము, సీమ :

16వ శతాబ్దినాటి కాసనములలో గుత్తి రాజ్యము⁴⁵, సీమ⁴⁶ పేర్కొనబడినవి గుత్తి అనంతపురం జిల్లాలోని గుత్తి తాలూకాకు ముఖ్యనగరము. “ఇదియొక బలిష్ఠమైన గిరిదుర్గము... గుత్తి రాజ్యము అనంతపురం మండలంలోని గుత్తి, తాడివర్రె తాలూకా ప్రాంతమని యూహింపవగును.”⁴⁷

గోలకొండ రాజ్యము :

“నేటి ఆంధ్రప్రదేశ్ భూభాగము సందరి వివిధ మండలము లన్నియు ఆనాడు గోలకొండ రాజ్యాంతర్గతములే యని తెలియ వుండును.”⁴⁸

చంద్రగిరి రాజ్యము :

చిత్తూరు మండలములోని చంద్రగిరి, కాకహస్తి తాలూకా లలో చిత్తూరుకు చెంది యుండెడిది.⁴⁹

చిర్రుకొండ సీమ :

మహబూబ్ నగర్ జిల్లా ఉత్తర ప్రాంతము.⁵⁰

దేవరకొండ రాజ్యము, సీమ :

దేవరకొండ నేటికిని నల్గొండ జిల్లాలో ఒక తాలూకాకు ప్రధాన నగరమై యున్నది.

నల్గొండసీమ :

నల్గొండసీమ కుతుబ్ షాహీల పాలనమున ఒక సీమకు ప్రధాన స్థానము. ప్రస్తుతము ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఒక జిల్లా కేంద్రము.

నాగార్జునకొండ సీమ :

శ. సం. 1519 నాటి కాసనములో⁵¹ ప్రసక్తము. గుంటూరు జిల్లా పల్నాటి తాలూకాలో అంతర్భాగముగా గుర్తించబడినది పాలకొండ రాజ్యము :

శ. సం. 1392, 1393 నాటివగు శ్రీకూర్మ కాసనము లలో⁵² పాలకొండ రాజ్యము పేర్కొనబడినది. పాలకొండ నేటికిని శ్రీకాకుళం జిల్లాలో నౌక తాలూకా కేంద్రమై యున్నది.

పెనుగొండ మాజీనవాడి :

శ. సం. 1442 నాటి కాసనమున ప్రసక్తము.⁵³ అనంతపుర మండలములోనిది.

పొలిగొండ స్థలము :

ప్రకాశం జిల్లా దర్శి తాలూకా ప్రాంతము.⁵⁴

బెల్లమకొండ సీమ :

16, 17, 18 శతాబ్దములలో కొన్ని కాసనములలో ఈ సీమలోనివిగా చెప్పబడిన గ్రామముల విశ్లేషనమును బట్టి విడి బెల్లమకొండ గిరిదుర్గ సమీప ప్రాంతమగు నేటి సత్తెనపల్లి తాలూకా (గుంటూరు జిల్లా) లోని కొంత ప్రాంతమై యుండునని పరిశోధ కావిప్రాయము.⁵⁵

మంచికొండనాడు, విషయము :

తూర్పు చాళుక్య మొదటి వీముని కాలమునకు చెందిన కొరవి కాసనములో⁵⁶ మంచి కొల్లినాడు ప్రస్తావించబడినది.

“వేమలవాడ చాళుక్య రాజ్యమునకు తూర్పున పేంగి దేశము నంటి మదిగొండ చాళుక్యుల సామంతరాజ్య ముండెను. కృష్ణాజిల్లాలోని కొండవల్లి నుండి వరంగల్లు జిల్లాలోని కొరవి వరకును గల దేశమును మంచికొండ విషయమందురు.... పూర్వ కాలమున పల్లవ సామ్రాజ్యమునకు ముక్కంటి (త్రిలోచన వల్లపుడు) గంగావీరము నుండి ఇరువురు కన్యాదళము ఆంధ్ర

దేశమునకు తీసికొని వచ్చెను. వారు ఆంధ్రదేశమున మంచికొండ అను పట్టణమును స్థాపించిరి. ఆంధ్రదేశ విభాగములోని మంచి కొండ అను పేరు కొరవిపేరు (వరంగల్ జిల్లా మానుకోట ప్రాంతము) ప్రక్కన ఉండెను.⁵⁷

మలై మండలము :

కడప - నెల్లూరు ప్రాంతపు పర్యత శ్రేణుల ననుసరించి ఈ విభాగ ముండినట్లు గమనింపబడినది.⁵⁸

మలయ మండలము

శ. సం. 1051 నాటిదగు ఒక శాసనం⁵⁹ మలయ మండి లు పేరికొని లోనిదిగా పేర్కొన్నది. ఈ మండలము ఇప్పటి ఎదుమటి గోదావరి జిల్లా కోవూరు, నిడదవోలు తాలూకాలలో గోదావరి తీరము నంటియున్న కొంత భాగముగా గుర్తింప బడినది.⁶⁰

మహేంద్రభోగము :

మాతర వంశీయుడైన ఉమావర్మ (400 - 430) ధవళ పేట శాసనము⁶¹ నందలి స్థల విర్దేశనమునుబట్టి మహేంద్రభోగము శ్రీకాకుళం తాలూకా ప్రాంతమని నిశ్చయించుటకు వీలగుచున్నది. వినుకొండ పేరు :

హంపి విజయనగర, సూర్యవంశ గజపతుల శాసనము లలో ప్రసక్తమైన ఈ పేరు వినుకొండ గిరిదుర్గ సమీప ప్రాంత మైన వినుకొండ తాలూకా (గుంటూరు జిల్లా) ప్రాంతముగా ఎంచ వచ్చును.⁶²

వేల్పుగొండ :

కళ్యాణి చాళుక్య ఆరవ విక్రమాదిత్యుని శాసనము⁶³ (క్రీ.శ. 1124) వేల్పుగొండ-24ను పేర్కొన్నది వరంగల్ జిల్లాలోని ప్రస్తుత జవర్పేట్ పూర్వము వేల్పుగొండ. దీనికి అమృత కూటగిరి యని పేరుండెను.⁶⁴ రాష్ట్రకూట ప్రభువైన అమృతవర్షుని మూలకముగా ఆ పేరు వచ్చియుండవచ్చును

రాజవంశ నామములు - పర్యతములు

శ్రీపర్వతీయాంధ్రులు :

“సాతవాహన సామ్రాజ్యము భగ్నమయిన తర్వాత కృష్ణా ప్రాంతపు ప్రాగాంధ్ర దేశమును పరిపాలించినవారు ఇక్ష్వాకు వంశజులు. వీరినే పురాణములు శ్రీ పర్వతీయాంధ్రు లని, ఆంధ్ర భృగువులు (ఆంధ్ర సాతవాహన భృగువులు) అని

పేర్కొనుచున్నవి. నాగార్జునకొండకు క్రీస్తుశకారంభ శతాబ్దము లలో శ్రీపర్వతము అనేది పేరు ఉండినట్లు తెలియుచున్నది. శ్రీపర్వతము అనునది నాగార్జునకొండకు మాత్రమే పేరు కాదనియు, అచ్చటినుండి కృష్ణానదీ తీరమువనే కర్నూలు జిల్లా లోనికి వ్యాపించిన నల్లమల కొండల చాటువంతటికిని ఆ పేరే చెల్లెననియు, కొందరు చెప్పుదురు... పురాణములు పేర్కొను శ్రీపర్వతీయాంధ్రులు ఇక్ష్వాకులు గారనియు, వారు ‘మటు’ కులమునకు చెందిన వేరొందు సాతవాహన సామంత వంశ్యు లనియు కొందరు చెప్పుదురు.”⁶⁵

ఏమైనా ఒక సాతవాహన సామంత వంశనామానికి శ్రీపర్వత నామమునకు అనుబంధమున్నది.

ముదిగొండ చాళుక్యులు

“పూర్వ పుద్గయుగమున తెలుగు శమున పేంగీ చాళుక్య పక్షము ఎహించి రాష్ట్రకూటులకు ఎదురొడ్డి నిల్చి తరువాతి కాలమున కాకతీయులను పైతము, కొంత దనుక ప్రతిఘటించిన సామంత రాజవంశములలో ముదిగొండ చాళుక్య వంశము ఒకటి. ముదుగొండూరు తొలి రాజుదానిగా వెలుగులోనికి వచ్చిన వంశ మగుటచేత ఇది ముదిగొండ చాళుక్య వంశమని వ్యవహరింపబడు చున్నది. ఈ ముదుగొండూరు ప్రస్తుతము ఖమ్మం ప్రాంతములో ముదిగొండ గ్రామమే.”⁶⁶

మలయావని సూర్యవంశజులు :

“ఇప్పటి తూర్పు, పడమటి గోదావరి జిల్లాలలోని పాపికొండల ప్రాంతమునకు మలయ మండలమని, మలయావని యని పేరు. పాపికొండకు మూల్యవంతమని పేరు. ఈ మలయా వనిని తాము సూర్యవంశ్యులమని చెప్పుకొనిన రాజులు పరిపాలించిరి. వీరు చాళుక్య రాజ్యసౌధమునకు మూలస్తంభముల వంటివారు.”⁶⁷

కొండపడుమట రాజులు :

‘గిరి పశ్చిమ శాసన’⁶⁸ కులమని చెప్పుకున్న కొండపడుమటి రాజులు తూర్పు చాళుక్యచోడ చక్రవర్తుల సామంతులు. ఈ కొండపడుమటి దేశమునకే సంస్కృత రూపములు గిరి పశ్చిమ దేశము, గిరివ్రతచీ దేశము, కుత్కిల ప్రత్యగుర్వి కొండవీటి కొండకు పశ్చిమమ దిశలోనున్న దేశమునకే కొండపడుమటి దేశమని పేరు.

కొండపడుమటి దేశము నేలిన దుర్జయ వంశజుడొకడు తాను ‘కుత్కిల ప్రత్యగుర్వి విభుదనని’ చెప్పుకున్నాడు.⁶⁹

కొండవీటి రెడ్డిరాజులు :

మధ్యాంధ్రయుగమున విఖ్యాతమైన రెడ్డిరాజులకు కొండవీడు రాజధాని. అందుచే వారు కొండవీటి రెడ్డి రాజులుగా చరిత్రలో వ్యవహృతులు.

మంచికొండ నాయకులు :

ముసుమారి కావయ నాయకునకు తీరాంధ్రమున బానటగా నుండి కోరుకొండ (రాజమండ్రి తా) కేంద్రంగా పాలించినవారు మంచికొండ వంశీయులు. “మంచికొండ అనునది శ్రీరామమో, గృహ నామమో”⁷⁰

శైలేంద్ర రాజులు :

క్రీ. శ. 8వ శతాబ్దమున మలయా యందు స్థాపితమైన శైలేంద్ర రాజ్యము 9వ శతాబ్దిలో ఇండోనేషియా అంతటిని లోగొనినది. “పూనాన్ సామ్రాజ్యాన్ని అన్నాం నుండి మలయా వరకు పాలించినవారు శైలరాజులని చెప్పబడింది. వారు శివరాధకులు. వారి వంశము వనిత్ర శైలరాజ్యమైన శ్రీపర్వతము నుండి ఉద్భవించినదని చెబుతారు”⁷¹

హిందూమత సంబంధిత పర్వత నామములు

అక్కడేవతలకొండ (కడప జిల్లా, రాయచోటి తాలూకా) :

స్థానిక గాథ ప్రకారం ఒకానొక కాలంలో ఒకానొక పాలకుని ఏడుగురు కుమార్తెలు తమని బలవంతంగా పరిణయ మొడటానికి ఎత్తివచ్చిన పరరాజు నుంచి తమ మానాభిమానాలను కాపాడుకోవడానికి అక్కడ గల కొండపై నుంచి మడుగులో పడి ప్రాణాలు విడిచారు కాబట్టి ఆ కొండకు ‘అక్కడేవతల కొండ’ అని పేరు వచ్చింది.⁷²

కడప జిల్లా, బిచ్వేలు తాలూకాలోని అక్కంగుర్ల గ్రామ నామం గురించి వివరిస్తూ కాకు విశ్వనాథరెడ్డి. “అక్కమ్మ, అక్కన్న, అక్కప్ప, అక్కయ్య, అక్కరెడ్డి, అక్కిరెడ్డి, అక్కి, అక్కు, అక్కులు మొదలైన పేర్లు అక్కడేవతలను సూచించేవే. వీరినే సప్తకన్యలనీ అకాళ కన్యలని కూడా వ్యవహరిస్తారు. వీరు జలాళయాల అధిదేవతలు (వైట్ హెడ్). ద్రావిడ దేవత లయినప్పటికీ, వీరు పార్వతికి సదోగర్వాన జన్మించిన లక్ష్మీదేవి అంశమని బలిహ్యం రాయలసీమలో అక్కడేవతల పూజకు అధిక ప్రచారం ఉంది. కడప జిల్లాలో రాయచోటి తాలూకాలో ‘అక్కడేవతల కొండ’ ఉంది”⁷³

అనంతగిరి :

“రాజవీతి రత్నాకరము” అను ప్రబంధమును వ్రాసిన నేలతి కృష్ణయామాత్యుడొక అనంతగిరిని పేర్కొనియున్నాడు. ఈతని కాలము క్రీ.శ. 1580-1612. పిద్దలూరుకు సమీపము నందున్న అనంతగిరి నరసింహస్వామి ఈతని ఇలవేల్పు. సిద్ధలూరు గ్రామము హైదరాబాదు జిల్లా, వికారాబాదు తాలూకాలో ఉన్నది. వికారాబాదు తాలూకాలో అనంతగిరి కొండలున్నవి. నేలతి కృష్ణయామాత్యుడు పేర్కొనిన అనంతగిరి ఇదియేనని చెప్ప వీలగుచున్నది. ఈ కొండమీద నరసింహస్వామి ఆలయము ఉన్న వై నము ద్రువచడలేదు ఇంకను విచారించవలసి యున్నది. ఇచ్చట నేడు అనంత వద్మనాథస్వామి ఆలయము మాత్రమే ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది. నృసింహస్వామి ఆలయము లేదు.

గుంటూరు మండలం వల్పాటి సీమలో కొండవీటి పాలకు డగు కుమారగిరి రెడ్డి కాలమున (క్రీ.శ. 1386 - 1402) అతని ప్రతినిధిగా తంగెడ సీమను ఏలుతూ ఉండిన చొక్కన సింగన తనకు స్వప్నంలో వినవచ్చిన భగవంతుని ఆజ్ఞ మేరకు అనంత గిరి పద్ద నరసింహస్వామి ఆలయం నిర్మించాడు. “ఈ సందర్భ మున మరియొక విశేషాంశము గమనింపదగియున్నది. క్రీ.శ. 14వ శతాబ్దమునందు నరసింహస్వామి ఆరాధనము తెలుగు దేశములో వ్యాప్తిని చెందెను. రెడ్డి రాజ్యస్థాపకుడగు ప్రోలయ వేమారెడ్డి ఆహోబిల నృసింహస్వామి భక్తుడు. కుమారగిరిరెడ్డి ప్రోలయ వేమారెడ్డికన్న వైష్ణవ మతమునందు ఎక్కువ ప్రత్య యము కలవాడు. కావుననే అతని ప్రాంత పరిపాలకుడైన చొక్కన సింగనగారు అనంతగిరిలో నరసింహాలయములు వెల యించెను.”⁷⁴

అనంతగిరిలకు సంబంధించిన పై రెండు ఉదాహరణ లను బట్టి వైష్ణవ సంబంధిత ఆలయములు వెలసిన కొన్ని కొండలకు ఆ పేరు వచ్చినట్లు విదితమగుచున్నది. మత విశ్వాసాలను వక్కన పెడితే కాస్త ఒడ్డు, పొడుగూ ఉండిన ఏ కొండ నైనా ఆ ప్రాంతీయులు తమదైన అభిమానంకొద్దీ అది, మధ్యాంశాలు లేనిదానిగా ఎంచి అనంతగిరి అని పేరు ఉంచి ఉండవచ్చును.

అనంతశైలము (పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా, ఏలూరు తా) :

ద్వారకా తిరుమల ఆంధ్రదేశంలో చిన్న తిరువతి వంటిదిగా ఎంచబడుతోంది. శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి ఆలయం నెలకొన్న అక్కడ కొండ ఎత్తు 36.58 మీ.⁷⁵ అయితేనేం, దాని పేరు అనంతశైలం.⁷⁶

చర్మవ్యాధులకు

అతి గాఢంగా పనిచేసే అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్

చర్మవ్యాధులకు ఉపయోగపడే సాధారణ ఆయింట్మెంట్లు ఎక్కువగా చర్మం లోపలకు ప్రవేశించలేవు కాని అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్ మాత్రము లోపలకు చేరిఉండడంచేత అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్ మాత్రము లోపలకు ప్రవేశిస్తుంది సాధారణ చర్మవ్యాధులను అతి శీఘ్రంగా నిర్మూలించి చర్మాన్ని పూర్వస్థితికి తెచ్చి సహజంగాను ఆరోగ్యవంతంగాను ఉంచుతుంది అమృతాంజన్-డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్ తామర, గజ్జి, దురద ఇతర చర్మ రోగాలకు అదర్భమైన నివారిణి నేడే కొనండి!

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, లజ్ చర్చ్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

అర్జునగుట్ట (అదిలాబాదు జిల్లా) :

అర్జునుడు పాశుపతాస్త్రం కోసం ఇక్కడే తవస్సు చేసాడట. అందుకే ఆ పేరు వచ్చిందట.⁷⁷ ఈ 'ట'కారాలే ఇటు వంటి కట్టుకలకి శిరచ్ఛేద శిక్ష విధింప చేయిస్తాయి.

అహోబిలం (కర్నూలు జిల్లా, ఆళ్ళగడ్డ తా||) :

“కర్నూలు మండలమున ఎత్తైన నల్లమం కొండలు కలవు. అహోబిల శ్రేణులు కర్నూలు జిల్లా, ఆళ్ళగడ్డ తాలూకాలో కలదు. ఈ ప్రాంతము నందలి నల్లమం కొండలను, అహోబిల కొండలని పిలిచెదరు. అహోబిల కొండలలో వేదాద్రి, గరుడాద్రి అను రెండు శిఖరములు గలవు.

ఈ శ్రేణునకు అహోబిలము, అహోబిలము అని రెండు విధముల వ్యవహరించుటకు గల కారణములను పరిశీలింతము. 'అహో' అనునది సంస్కృత అవ్యయము. ఇది ఆశ్చర్యార్థకము లను సూచించును. 'బిలము' అనగా గుహ. అనగా నల్లమం కొండలలోని నృసింహస్వామి నివసించు పెద్ద గుహ అని దీని భావము. ఈ శ్రేణును 'అహోబిలము' అని వ్యవహరించుటకు గల కారణము - ఎర్రాప్రెగడ తన నరసింహ పురాణమున ఇట్లు చెప్పెను. “మీరు మదీయ బలంబు అహోబిల శబ్దపూర్వకంబుగాఁ బ్రకంశించితిరి గావున నీ తీర్థం బహోబిల నామధేయంబునఁ బ్రభువన పాపనంబై వెలయు గాత”

(నృసిం - 5 ఆశ్వా. 122 వచ.)

2,800 అడుగుల

ఎత్తు గల కొండ పైభాగమున అహోబిలము కలదు. దిగువ బిలమును వేదాద్రి అనియు, ఎగువ అహోబిలమును గరుడాద్రి అనియు వ్యవహరింతురు. ఎగువ అహోబిలమును గరుడాద్రి అని పిలుచుటకు ఎర్రాప్రెగడ నృసింహ పురాణమునందలి 'నాచేత వదిటాడంబయిన యిగ్గిరియును గరుడాద్రియన బ్రభృతి వహించు' (నృసిం - 5 ఆశ్వా. 122 వచ) అను నారసింహుని వాక్యము ప్రామాణికముగ కనవచ్చుచున్నది.

అహోబిలమునకు 'సింగవేలు కుండ్రము' అను నామాంత రము కనవచ్చుచున్నది. (వయిర్న్ - ఫెస్టివల్స్, కర్నూలు జిల్లా, పు-41). సింగవేలు కుండ్రము అనునది 'సింగవేల్పు కుండము' అయిఉండవచ్చును. జనస్కృతపరమున 'వేల్పు' అను శబ్దములోని ఎకారము యప్తమై 'వేలు' అనియు ఇట్లే 'కుండము' అనునది 'కుండ్రము' అనియు మారియుండవచ్చును. 'సింగవేల్పు కుండము' అను శబ్దమునకు 'నృసింహస్వామికొండ' అను అర్థము

'గోచరించుచున్నది. నృసింహుడు హిరణ్యకశిపుని వధించిన స్థానము గనుక దానికి ఈ పేరుండుట సమచితముగా మన్నది.⁷⁸

ఇంద్రకీలాద్రి (కృష్ణాజిల్లా, విజయవాడ తా||) :

“దుర్గాదేవికి నెలవైన ఇంద్రకీలాద్రి కృష్ణానది వక్కన ఉన్నది.... ఇంద్రకీలాద్రి ఆవిర్భావమును గూర్చి కథ యిట్లు చెప్పుదురు. ఇంద్రకీలాదను యక్షుడు పరమేశ్వరిని గూర్చి తప మొనర్చెను. దేవి ఎల్లప్పుడు తనపై నివసించునట్లు అతడు వరము కోరెను. అతనిని శైలరూపము నొందుమని చెప్పి, దేవి ఆ శైలముపై దుర్గారూపమున అవతరించెను. యక్షుని పేర ఆ నగము ఇంద్రకీలాద్రి యని ప్రసిద్ధి గాంచెను. ఇంద్రకీలాద్రికే దుర్గాద్రి యను నామాంతరము కానవచ్చుచున్నది.⁷⁹

కందికొండ (వరంగల్ జిల్లా, మహబూబాబాద్ తా||) :

శ. సం. 1297 (క్రీ.శ. 1375) నాటి రేచెర్ల వెలమ నాయకుడు వెన్నమహిపాలుని శాసనం⁸⁰ కందికొండ కుండిన సంస్కృత రూపమైన 'స్కందాద్రి'ని తెలుపుచున్నది. అతనిదే వేరొక శాసనం⁸¹. అతడు స్కందాద్రిపై స్కందాద్రినాథుని (శివుని) ఆలయం నిర్మించిన వై నాన్ని తెలియజేస్తోంది. ఈ శాసనములలో కందికొండ స్కందాద్రి, స్కందాచలమని చెప్ప బడినది.

కోరుకొండ (తూర్పు గోదావరి జిల్లా, రాజమండ్రి తా||) :

“దీనికి కోరుకొండ. పరాశర శైలము లేక పరాశరగిరి, సువర్ణగిరి, వేదాద్రి, పారిజాతగిరి, పరుసవేది శైలము అను పలు పేర్లతో వ్యవహరింపబడినట్లు కోరుకొండ శ్రేణ చరిత్రను బట్టి తెలియుచున్నది.⁸² పరాశరభట్టను వైష్ణవ శిఖామణి మూలక ముగా దానికి పరాశరగిరి అని పేరు వచ్చినట్లు శ. సం. 1275 నాటి ముచ్చుడినాయకుని కోరుకొండ శాసనం⁸³ విదితము చేయు చున్నది. దీనికి 'వేదాద్రి' అని పేరుండినట్లు మరికొన్ని శాసనముల⁸⁴ వలన తెలియుచున్నది.

కోటప్పకొండ (గుంటూరు జిల్లా, నరసరావుపేట తా||)

ఈ పర్వత మెటుచూచినను మూడు కూటములు (బోళ్ళు)గా కన్పడుటచే దీనిని త్రికూట పర్వతమనియు, ఇందు వెలసిన స్వామిని త్రికూటేశ్వరుడనియు పిలుచుచున్నారు.... ఈ కోటప్ప కొండపై రుద్రశిఖరము (దక్షిణామూర్తి గురుమూర్తి పేరుతో వెలసినది), విష్ణు శిఖరము (విష్ణువు తవమాచరించునది), బ్రహ్మ

శివరము (బ్రహ్మ తపమాచరించివది) అను మూడు బోళ్ళున్నవి.⁸⁵

ఖమ్మము (ఖమ్మం జిల్లా) :

దీని మొట్టమొదటి పేరు కంబముమెట్టు మెట్టు అనగా కొండ. కంబము సంబంధమయిన కొండ అని అర్థము. ఈ పట్టణమునకు ఈశాన్య భాగమున కొండమీద శ్రీ లక్ష్మీ నరసింహ స్వామి ఆలయము గలదు ఇచ్చటనే శ్రీ నరసింహస్వామి కంబము నుండి వెడలివచ్చి హరణ్యకళిపుని సంహరించినాడని స్థానిక గాథ.⁸⁶

గోశ్రీంగ పర్వతము (కడప జిల్లా, ఐస్కాన్ తా||) :

శ. సం 1205 నాటి శాసనము⁸⁷ ఈ కొండ గోశ్రీంగ దీపరి (శివ) మహాస్థాన మగుటచే గోశ్రీంగ పర్వతమును పేరని బిరగిన వై నాన్ని తెలియజేస్తోంది.

చంద్రగిరి (చిత్తూరు జిల్లా, చంద్రగిరి తా||) :

“శివానుగ్రహార్థమై చంద్రుడు తపమాచరించిన నెలపుగా దీనిని పురాణకథలు వచించుచుండుటచేతనో, ఈ స్థానమునకు ‘చంద్రగిరి’ యను నామకరణము యేర్పడియుండవచ్చును. రామరాజభూషణుడు తన వసుచరిత్రమున ‘తారకశైల’ మనియు, తరిగొప్పుల మల్లన తన చంద్రభామ చరిత్రమున ‘చంద్రగోత్ర’ మనియు ఈ చంద్రగిరిని చమత్కారముగా దేర్కొని యున్నాడు.”⁸⁸

తిరుమలగిరి (కృష్ణా జిల్లా, జగ్గయ్యపేట తా||)

“తిరుమలగిరి గుట్టమీద 250 అడుగుల ఎత్తుపై శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామి ఆలయం ఉంది. శ్రీకామగిరిలో భరద్వాజ ఋషి తపస్సు చేసి మహావిష్ణువును తిరుమల గిరిమీద ప్రత్యక్షం చేసుకుని ఆయనను అక్కడే ఉండిపోమని కోరాడట. శ్రీ మహావిష్ణువు శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామి రూపంలో అక్కడే ఉండిపోవటానికి అంగీకరించాడట. అందువల్లనే ఈ కొండ తిరుమలగిరి అయిందని అంటారు.”⁸⁹

నారాయణగిరి (వరంగల్ జిల్లా, ఖజీపేట తా||) :

“నారాయణగిరిని కోవేలపల్లి అనేవారు. అందుకు కారణం చాలా దేవాలయాలు ఉండటమే... ఈ ప్రాంతంలోని కొండలను బగ్గిగుట్ట, ఎల్లగుట్ట, నరసింహాల గుట్ట, గట్టుమల్లన్న గుట్ట అని పిలుస్తారు.... నారాయణగిరికి ఆ పేరు అచటి నరసింహ

దేవాలయం వల్ల వచ్చివుంటుంది. కాకతీయుల కాలంలో ఈ నరసింహాని ప్రతిష్ఠ జరిగి వుంటుంది ”⁹⁰

పట్టణము (పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా, బోలవరం తా||) :

“కారతదేశము నందలి పంచమహా శివక్షేత్రములలో పట్టసాచలం క్షేత్రమొకటి.... శిలాపీఠము మహర్షి కుమారుడగు నీలుడను నాతడు ఈ పర్వతముపై అగ్రతప మొనర్చి కృత కృత్యుడయ్యెను. ఆ కారణముననే దీనికి నీలాద్రి అని పేరు.... శ్రీనాథుడీ పర్వతమును వీరభద్రగిరి యనెను. దీనికి ‘పట్టసాద్రి’ ‘పట్టసాచలము’ అనునవి నామాంతరములు. ఎవకూటాడు అనువాడు అనుష్ఠించిన హైర తపమునకు మెచ్చి ఈశ్వరుడు ఈ అద్రిపై ప్రత్యక్షమైనందున దీనికి ‘దేవకూటాద్రి’ యను పేరు కలిగెను.... తన తండ్రియగు దక్షు కొనర్చిన యాగ సందర్భమున సతీవి అవమానింపబడి యోగ విస్మయదేహ యయ్యెను. తన్నూలమున అత్యంత కుపితుడై ఆమె భర్తయగు మహాదేవుడు వీరభద్రద్రావకారము తాల్చి దక్షుని శిరము త్తరింప పట్టనము అను ఆయుధమును ప్రయోగించెను. ఆ దివ్యాయుధము దక్షుని శిరము తిండించి, మహావేగమున, పాతాళమున దూరి అందాగక తిరిగి భూతలమును భేదించుకొని ఈ దేవకూటాచల సుదృఢభాగము నుగిది పైకి వచ్చి అందు నిలిచెను ఈ కారణముచే నాటినుండి ఈ దేవకూటాద్రి పట్టసాద్రి లేక పట్టసాచలము అను నామములచే వ్యవహరింపబడుచు వచ్చెను.”⁹¹

పుష్పగిరి (కడప జిల్లా ఓ తా||) :

ఉత్తర పినాకినీ నదీతీరమున గల ఈ క్షేత్రమును నైష్ఠవులు మధ్యాహ్నంలో ముందురు.... ఈ నదికి తూర్పుభాగమున నొక కొండ గలదు. దానినే పుష్పగిరి యందురు. పుష్పాచలేశ్వరుడు లింగరూపమున గనబడును.... ఈ గట్టు గల ప్రదేశమున నొక మడుగు ‘అమృత సరోవర’ మనునది యుండి నట్లును, ఇందు మువిగిన ముదురలులు యువకు లగుచున్నట్లును తెలుపు కథలు ప్రచారము నందున్నవి. ఇవి అన్నియు పుష్పగిరి స్థల పురాణమున గలవు. వాయుభట్టారకుడు శంకరుని అజ్ఞపై బిర్యతము కొనివచ్చి యా మడుగుపై వగ, అది పుష్పమువలె తేలుచుండుట జూచి శివకేశవులు పడమట, తూర్పున దమ పాదములచే త్రొక్కగా ఆ పర్వతము కదలక నిలిచిన దనియు.... పురాణము తెల్పుచున్నది. కొండ పుష్పమువలె తేలుట వలన పుష్పగిరి అను నామము వచ్చినది.”⁹²

భద్రాచలం (బమ్మం జిల్లా) :

“వేట సర్వకుడు బ్రహ్మను గూర్చి తవస్సు చేసి పుత్రుని బడిసి వానికి భద్రుడని పేరిడెననియు, భద్రుడు గౌతమిలో ప్సాన మొనరించుచు శ్రీరాముని గూర్చి తవమొనరించి, రామ సాక్షాత్కారమొంది, ఆ దేవుడట నివసించునట్లు వరమొందె వసియు నాటినుండి ఆ కొండ భద్రాద్రి యని ప్రసిద్ధమాయెననియు బ్రహ్మాంధి పురాణము వలన తెలియుచున్నది.”⁹³

భైరవకొండ (నెల్లూరు జిల్లా, ఉదయగిరి తా||) :

“భైరవకొండ నెల్లూరు జిల్లాలోని ఉదయగిరికి వాయవ్య దిశను 28 మైళ్ళ దూరంలో నున్నది. రాతిమయమైన గుట్టలమీద గుళ్ళు కొలచబడినవి. ఈ గుళ్ళు అత్యంత ప్రాచీనమైనవిగా తిలబడుచున్నవి. ఈ గుళ్ళు ఒక మనోహరమైన కోనయందు కలవు.... ఈ కోనయొక్క తూర్పు దిశాంతమున, ఒక పెద్ద బండమీది భైరవస్వామి విగ్రహము చెక్కబడినది. ఈ స్వామిని బట్టియే ఈ కొండకు ‘భైరవకొండ’ అను పేరు వచ్చినది.”⁹⁴

మంగళగిరి (గుంటూరు జిల్లా & తా) :

“నరసింహస్వామి హిరణ్యకశిపుని సంహరించి మహాగ్ర రూపుడై ఉన్నప్పుడు సర్వమంగళ వ్యరూపిణి అయిన లక్ష్మీదేవి ఇక్కడ ఉన్న కొండపై తపస్సు చేసి పానకాన్ని స్వామికి నివేదించి ఆయన్ని కాంతపరిచింది. ఆ సర్వమంగళ తవస్సు చేసినందున ఆ కొండకు మంగళగిరి అని పేరు వచ్చింది.”⁹⁵

శ్రీశాయగంలో శ్రీరామచంద్రుడు ఎంత ధర్మంగా ప్రవర్తించినా ముక్తి పొందలేదనీ, అందువల్ల ముక్తికోసం ఈ క్షేత్రం దర్శింపజరిపిందిగా ఉపచారం పొందాడని అంటారు. అందువల్లనే ఈ కొండను ‘తోతాద్రి’ అంటారు.⁹⁶ “దేవతర్య అభిమతాదుల సావములు హరించి శ్రీ స్వామి మంగళములను ప్రసాదించుచుండుట వలన ‘మంగళాద్రి’ అను పేరేర్పడినది.”⁹⁷

మోహనాచలం (కడప జిల్లా, పులివెందుల తా||) :

శ. స. 1415 నాటి శాసన⁹⁸ మొకటి మోహనాచలమందు భైరవక్షేత్రాన్ని పేర్కొన్నది.

యాదగిరి (నల్గొండ జిల్లా, బోనగిరి తా||) :

యాదగిరి (యాదవ) అనే భక్తునికి (కాంత, ఋష్యశృంగుల కొడుకని అంటారు) నృసింహస్వామి ఇక్కడ ప్రత్యక్షమైనాడని అంటారు.⁹⁹

రామప్పకొండ (అనంతపూర్ జిల్లా, కళ్యాణదుర్గ్ తా||) :

కళ్యాణదుర్గానికి తూర్పున మూడుమైళ్ళ దూరంలో బోరాంపల్లి గ్రామంలో 30 అడుగుల ఎత్తుగల గట్టుపైనున్న శ్రీ రామేశ్వరస్వామి వలన దానికి రామప్ప కొండయని వ్యవహారం.”¹⁰⁰

రామగిరి (కరీంనగర్ జిల్లా, మంధని తా||) :

“ఇక్కడ కొండపై రామ పాదాలున్నాయి. ఇక్కడే మతంగ మహర్షి ఆశ్రమం ఉండేదని ప్రతీతి.”¹⁰¹

రామగిరి (చిత్తూరు జిల్లా) :

“రావణుని చంపిన పాప పరిహారార్థం రాముడు శివలింగ ప్రతిష్ఠ చేయాలని తలపెడతాడు. అంజనేయుడు కాశీ నుంచి శివలింగాన్ని తెస్తూ ఉండగా కాలభైరవుని వలన ఆ లింగం ఈ ప్రాంతంలో స్థిరపడిపోతుంది. రాముని కోసం శివలింగం తెచ్చి ఇక్కడ పెట్టి అరణ్యంగా శ్రామని కపిచందంపల్ల ‘రామగిరి’ అని పేరు కలిగింది.”¹⁰²

వినుకొండ (గుంటూరు జిల్లా, వినుకొండ తా||) :

రామలక్ష్మణులు జటాయువు ద్వారా సీతావహరణ వార్త నా చోట వినుటచే విడి ‘విన్నకొండ’యై తరువాత వినుకొండగా మారినదని నమ్మిక.¹⁰³ “శ్రీరాముడి కొండ శిఖరమున, గన్నీట నాలించె సీతావహరణ వార్త” అని నవయుగ కవిచక్రవర్తి జానువా. వృతపర్వతమని దీనికి పూర్వసాహిత్య వ్యవహారం.

వేణుగోపాలస్వామి కొండ (కడప జిల్లా, సిద్ధవటం తా||) :

సిద్ధవటానికి ఉత్తరంగా ఏడుమైళ్ళ దూరంలో గల వేణుగోపాల స్వామి కొండకు ఆ పేరు ఆ స్వామి పరంగా వచ్చినట్లున్నది.¹⁰⁴

వేదాద్రి (కృష్ణా జిల్లా, జగ్గయ్యపేట తా||) :

“శ్రీ మోగానంద లక్ష్మీ నృసింహస్వామి ఇచ్చట క్షేత్ర దైవము.... వేదములు పర్వతరూపము దాల్చి స్వామిని ధరించి యుండెనట.”¹⁰⁵

“వేదాద్రి శిఖర నృసింహ కలయామి విమల విద్యుజ్జ్వలిత జిహ్వామ్” అని సుప్రసిద్ధ తరంగ రచయిత నారాయణతీర్థులు. కవిసార్వభౌముడు శ్రీనాధుడు తన సాహిత్య సౌష్ఠవమునకు ఉద్బోధకముని పేర్కొనినవానిలో “...వేదాద్రి నృసింహ విపుల వక్షః స్థరీకల్వార మాలికా గంధలహరి” ఒకటి.

వేదాద్రి (కోరుకొండ, తూర్పు గోదావరి జిల్లా) :

“రాజమహేంద్రవర సమీపమున ‘పరాశర శైల’ మను నామాంతరము గల కోరుకొండకు కూడ ‘వేదాద్రి’ యని కాసన వ్యవహారమున్నది.”¹⁰⁶

వేదపుగొండ (వరంగల్ జిల్లా & కా) :

“ఈ గిరిని ఆగస్త్య మహర్షి పూజించిన సాంక్రమియమని యందురు. ఈ పర్యతముపై యోగానంద స్మరింహస్వామి స్వయం వ్యక్తుడయ్యెనని చెప్పుదురు.”¹⁰⁷ కాబట్టి ఇది వేదపుగొండ.

వేదపుగొండ (మెదక్ జిల్లా, అందోల్ కా) :

“ఈ గ్రామంలో చెరువు మధ్య ఓ కొండ ఉంది. చాలా కాలం క్రితం ప్రతి కుక్రవారం ఆర్థరాత్రి ఆ కొండమీద నుంచి భజన చేస్తున్నట్లుగా శబ్దం వచ్చేదట. దానిని వేదపుల (దేవతల) భజనగా గ్రామస్థులు భావించారు. అందుకే ఆ కొండకు వేదపుల కొండ అనే పేరు వచ్చి కాలక్రమేణా అది వేదపుగొండగా మారింది.”¹⁰⁸

కింగనమల (అనంతపురం జిల్లా & కా) :

“ఋష్యశృంగ మహర్షి ఇక్కడ ఉన్న కొండమీద కొంతకాలం తపస్సు చేసాడని అందువల్ల ఈ ఊరికి శృంగునిమల అని పేరు వచ్చి కాలక్రమేణా అదే కింగనమలగా మారిందంటారు.”¹⁰⁹

కింగరికొండ (ప్రకాశం జిల్లా, అద్దంకి కా) :

ఇచట గల 100 మీ. ఎత్తున ఉన్న కొండపై 550 సం. పూర్వము శ్రీ లక్ష్మీ నరసింహ, నర నారసింహ విగ్రహములు ప్రతిష్ఠింపబడినవి.¹¹⁰

శ్రీరామగిరి (ఖమ్మం జిల్లా, భద్రాచలం కా) :

రేకపల్లికి దక్షిణంగా మూడు మైళ్ళ దూరంలో గల కొండపై శ్రీరామాలయం ఉండుటనుబట్టి ఆ పేరు వచ్చినది.¹¹¹

శ్రీశైలము (కర్నూలు జిల్లా) :

యందెర, మేరు, మైనాక, గంధమాధనములతోపాటుగా శ్రీశైలము పంచమహా పర్యతములలో నొకటిగా ఎంచబడినది. “వ్యాసప్రోక్తంగా ఎంచబడే ‘స్కంద సంహిత’లో నొక భాగ

మైన ‘శ్రీగిరి మహాత్యము’ అను ఖండమునందు శ్రీశైలము అను నామము కలుటకు నిమిత్తము వివరింపబడినది.... కృతయుగమున శిలాదుడను బ్రహ్మర్షి కుమారులలో నొకడగు ‘పర్వతుడు’ ఘోర తపమాచరించి శివ సాక్షాత్కారము నొంది “నా పేరుకు తగినట్లుగానే నన్ను పర్వత రూపముగా ననుగ్రహింపుము నాపై నీవు నిత్య నివాసివై ఉండుము” అని ఆరము కోరెను శివుడనుగ్రహించెను. “పర్వతము” అను పేరు కొందిలెల్ల సామాన్య నామమైనను ‘పర్వతుడు’ శ్రీశైలముగా మారిపోవుటచే ఆ శ్రీగిరికి ‘పర్వతము’ అనునొక విశేష నామమై వెలసింది. నేటికిని శ్రీశైల యాత్రికులు ‘పర్వతము వెళ్ళితి’ మనియు, ‘పర్వతము నుండి వచ్చితి’ మనియు చెప్పుచుండును.... చారిత్రక కాలంలో శ్రీముఖుడను ఆంధ్రరాజు రుమా రై శ్రీ. ‘నా పేరు నీ పర్వతముతో జతపరిచి శాశ్వతము కావింపుము అని ‘శ్రీ’ ప్రార్థించినది. పరమేశ్వరుడా పరమొసగెను. తదాదిగా ఈ పర్వతము శ్రీశైల పర్వతమనియు, శ్రీశైలమనియు ప్రసిద్ధి గాంచినది.”¹¹²

శేషాచలం (చిత్తూరు జిల్లా) :

“నల్లమల కొండల వరుసలలో దళ యోజన విస్తీర్ణంపై ముప్పది యోజనముల విడివి గలిగియుండు పర్వత ప్రదేశమొకటి శేషుని రూపముతో నలరారుచుండెడిదని పురాణముల వలన తెలియుచున్నది.... కృతయుగమున ఈ అద్రికి వృషభాద్రి యనియు, శ్రేణాయగమున అంజనాద్రి అనియు, ద్వాపరమున శేషశైల మనియు, కలియుగమున వేంకటాద్రి యనియు నామములు అన్నట్లు పురాణములు తెల్పుచున్నవి.... మరియు, కల్పభేదముల ననుసరించి నారాయణాద్రి, గరుడాద్రి, తిర్థాద్రి, పరాహాద్రి, జ్ఞానాద్రి, శ్రీనివాసాద్రి, వృషాద్రి, పుష్కరాద్రి అని వేంకటాద్రికి పర్యాయ నామములు కనబడుచున్నవి.”¹¹³

శోభనాద్రి (కృష్ణా జిల్లా, మాజివీడు కా) :

అగ్నిగిరిపల్లిలో శోభనాద్రి లేక శోభనాచలం కొండపై దేవాలయము అన్నది “కృతయుగములో కుభావ్రతుడను రాజు విష్ణుదేవుని గూర్చి చాలకాలము ఓర్మితో తపస్సు చేసెను. మహా విష్ణువు ప్రత్యక్షమయ్యెను. రాజు మహా విష్ణువును లక్ష్మీదేవితో ఆవతరింపుమని ప్రార్థించెను. అట్లయినచో కోరిక ఫలించుటకు మహాశివుని కూడ ప్రార్థించమనెను. ఘోర తపమాచరించుటచే రాజు కొండగా మారెను. దానినే శోభనాద్రి, శోభానగిరి, శోభనాచలము అని అందురు.”¹¹⁴

సింగరాయకొండ (ప్రకాశం జిల్లా, కందుకూరు తా||) :

ఇచట కొండపై గల పురాతన వరాహ లక్ష్మీనరసింహ స్వామి ఆలయము ననుసరించి ఈ పేరేర్పడినది.¹¹⁵

విద్దులకొండ (నెల్లూరు జిల్లా, కావలి తా||) :

దీని సంస్కృత నామం విద్ధగిరి.¹¹⁶ రెండు - మూడు వందల అడుగుల ఎత్తుగల కొండమీద ప్రాచీన సిద్ధేశ్వరస్వామి ఆలయమున్నది. అందువల్ల సమీప గ్రామానికి సిద్ధన్న కొండూరు అనే పేరు కూడా వచ్చింది.¹¹⁷

సింహాచలం (విశాఖపట్నం జిల్లా & తా||) :

“అచట ‘సింహగిరి’ అను నామాంతరము గల కొండపై నెలకొనియున్న ఆలయమందు వరాహ నారసింహమూర్తుల సమ్మేళనముతో వరాహ నరసింహమూర్తి పేటన విష్ణువు వెలసి యున్నాడు”¹¹⁸

ఇంకా, ఈ క్రింది కొండలు కూడ తమ పేర్లలో పౌరాణిక, దైవ, మత సంబంధములు కలిగియున్నవిగా కాన వచ్చుచున్నవి.

ఈశ్వరమఠ¹¹⁹ (అనంతపురం జిల్లా, కదిరి తా||)

ఋషికొండ¹²⁰ (విశాఖపట్టణం జిల్లా & తా||)

తైలానం కొండ¹²¹ (విశాఖపట్టణం జిల్లా & తా||)

కోయిలకొండ¹²² (కర్నూలు జిల్లా, కోయిలకుంట్ల తా||)

గుడిబండ¹²³ (అనంతపురం జిల్లా, ఎడకకిర తా||) దీనికి బండకొండ అని పేరు కూడా ఉంది.

గుత్తికొండ (అనంతపురం జిల్లా, గుత్తి తా||)

“గౌతమడు ఇక్కడ గౌరిగుట్టమీద తపస్సు చేసాడని, గౌరిసుపురి కాలక్రిమేణా గుత్తి అయిందని అంటారు”¹²⁴

దేవకూటము¹²⁵ (తూ|| గో|| జిల్లా, అమలాపురం తా||)

దేవరకొండ (నల్గొండ జిల్లా, దేవరకొండ తా||) :

“అంద్రదేశ చరిత్రలో సుప్రసిద్ధమైన ప్రాచీన నగరము. దీనిని కానసములలో దేవగిరి, దేవనగము అని వ్యవహరించారు.”¹²⁶

‘పాపి’కొండలు (తూర్పు గోదావరి జిల్లా) :

“తూర్పు గోదావరి మండలములో కూనవర గ్రామము చెంత శివరి యను నది గోదావరి నదిని కలియుచున్నది. ఈ నదీ సంగమ పరిసరములందు పాపికొండలు గలవు. విశాలమగు గోదావరి నది రాను రాను నన్నగిల్లి, పాపికొండలను తాకి వాటిని చీల్చి రెండు వందల అడుగుల విషమగిరి కందరము నుండి మహా వేగముతో ప్రవహించుచున్నది. ఈ దృశ్య మిత్యంత రమణీయము”¹²⁷ రమణీయం చూట అలా ఉండగా విషమ ప్రయాణ మార్గం కావున కాటోలు ఈ కొండలకు పాపి సంబంధం కల్పించబడింది.

“అకాశం పైతాగం నుండి యీ కొండలను చూస్తే అవి పాపిడి తీపికొన్నట్లుగా కనబడతాయని. అందుచే వాటిని పాపిడి కొండలు అనేవారు. వాడుకలో అవి పాపి కొండలుగా ప్రసిద్ధి కెక్కినాయని చెబుతారు.”¹²⁸ విని నమ్మేవారుంటే....

పాండవుల కొండ¹²⁹ (విశాఖపట్నం జి|| నరసాపట్నం తా||)

పుణ్యగిరి (విజయనగరం జిల్లా, శృంగవరపు కోట తా||) :

ఈ కొండమీద పుట్టుదార అనే ప్రదేశంలో ప్రాచీన శివాలయం ఉంది. దార గంగమ్మ లోయలో గల గుహలో గిరిజన కన్య విగ్రహం దాని గంగమ్మ పేర పూజింపబడుతోంది.¹³⁰

పెంచలకొండ (నెల్లూరు జిల్లా, రాపూరు తా||) :

రాపూరుకు వాయువ్యంగా 9 మైళ్ళ దూరంలో గల పెంచలకోనలో గల విష్ణ్వాలయం వలన ఈ పేరు వచ్చివట్లు తోచును.¹³¹

టొగ్గుల‘మారి’ కొండ (అనంతపురం జిల్లా, గుత్తి తా||) :

పై కొండ పేరులో గల ‘మారి’ గ్రామ దేవతగా ఎంచబడి ఆ కొండ కాపేరు రావడానికి కారణమైనట్లున్నది.¹³²

మహానంది (కర్నూలు జిల్లా, నంద్యాల తా||) :

“పూర్వము నందీశ్వరుడను మహర్షి శంకరుని గురించి వందలకొద్ది సంవత్సరాలు మోర తపస్సు చేయగా వరమేశ్వరు డతని భక్తికి మెచ్చి ప్రత్యక్షమై వరములను కోరుకొమ్మనగా, నందీశ్వరుడు స్వామీ! యుగాంతరము వరకు నిన్ను నేను మోయ వలయునన్న కోరిక వున్నది. కావున నీవు నాపై శాశ్వతముగా నివాస మేర్పరచుకొమ్ము” అని వేదగా శివుడు భక్తుని కోరిక ఆమోదించాడు. వెంటనే నందీశ్వరుడు పర్వత రూపమును

దరించాడు. ఆ పర్యటనముపై ఈకుడి లింగరూపమున నివాస మేర్పరచుకొన్నాడు. అనాటినుండి పర్యటాన్ని శివలింగాన్ని కలిపి నందీశ్వరుని పేర 'నందీశ్వరాలయం' యని వ్యవహరించు చున్నాడు." 133

లింగగిరి¹³⁴ (కృష్ణా జిల్లా, నందిగామ తా.)

వీరభద్ర, నరసింహస్వామిల కొండలు (వరంగల్ జిల్లా యి తా.):

వరంగల్కు దక్షిణంగా 40 కి.మీ. దూరంలో ఉన్న అనర్కుల్ గ్రామంలో శిథిలమైన కోట గుర్తులు వీరభద్ర, నరసింహస్వామిల కొండలపై కానవస్తాయి. లక్ష్మీ నరసింహ స్వామి ఉత్సవాలు అరుగుతూ ఉంటాయి. 135

సంగమయ్యకొండ (శ్రీకాకుళం జిల్లా యి తా.):

కొండపై గల గుహలోని శివుని సంగమేశ్వరునిగా అర్చిస్తున్నందున అది సంగమయ్యకొండ అని పిలువబడు తోంది. 136

నైలాదకొండ (శ్రీకాకుళం జిల్లా యి తా.):

"దీని పూర్వ నామం శిలాద పర్వతం. శిలాడుడు శివ భక్తుడు. పురాణప్రసిద్ధుడు. 137

హిడింబాచలము :

శ. సం. 1141 (క్రీ.శ. 1219) నాటిదగు కాకతీయ గణపతి దేవుని సోదరి, నతనాటి బుద్ధుని భార్యయైన కుందమాంబ కానన మొకటి¹³⁸ జీడికల్లువద్ద హిడింబ పర్యటముపై శివ లయాన్ని నిర్మింపజేసినట్లు తెలుపుతోంది. కాకతీ రుద్రదేవికి మంత్రియైన గంగాదరుని శ. సం 1092 (క్రీ.శ. 1171) నాటి కానన మొకటి¹³⁹ ఆతడు హిడింబ తీర్థమున ఆలయం నిర్మించి నట్లు తెలుపుచున్నది.

హనుమద్గిరి (వరంగల్ జిల్లా యి తా.):

ఒక స్థానిక గాథ ప్రకారం హనుమకొండ అను పేరు హనుమాద్రి లేక హనుమద్గిరి నుంచి ఉత్పన్నమైనదని తెలుస్తోంది. 140

[ఇంకా ఉంది]

శ్రీ - శ్రీ శ్రీ

ప్రాచీన కవిత్వమంతా
శ్రీకారంతో చిక్కుపడినా,
అధునిక కవిత్వం
రెండు శ్రీలతో ముడిపడ్డది.

మిసీ కవిత

నేటి కవితా వాహిని
'మిసీ' మార్గాల ద్వారా
ప్రవహిస్తుంటే కాబట్టే
దీని "ధ్వని" వేగం పెరిగింది.

—శ్రీ వేదాబి రఘుపతి

పక్షి

కాళ్ళు కాస్తంత కదలిక కొఱకే
కాకుంటే మరింత నిలకడ కోసం—
తూర్పు వాకిట్లో
వెలుతురు పొడగడితే చాలు
గాలిని స్పృశిస్తూ, పలకరిస్తూ
రెక్కల కుంచెతో
రోదసిని చిత్రిస్తూ
గమన శిల్పంతో
కనిపించే పాట
అనిపించే స్వేచ్ఛ.

—శ్రీ జి. రామశేషయ్య

కర్తవ్య

వి రాగం పాదాలో నీకే తెలియకపోతే
వేణువు మూగది కాక విమోతుందీ....
వి పరిమళ పుష్పమై పరవశించాలో నీకే తెలియకపోతే
మనసు శిశిరం కాక విమోతుందీ....
వి కరుణ తరంగమై ఎగసిపడాలో నీకే తెలియకపోతే
గుండె రాయి కాక విమోతుందీ....
కలల అలల సవ్వడి మీద
తేలియాడుతున్న జీవిత నౌకను
మధుర నవ్వు తీరాలకు చేర్చి
మమతల కోవెల నిర్మించాల్సింది నీవే!
అదృష్ట దురదృష్టాల
వెలుగు చీకట్ల మధ్య
వసంత శిశిరాల
అకా నిరాశల మధ్య
ఆత్మీయతా బంధాల్ని ముడివేయవలసింది నీవే!
బాహ్య వికార స్వరూప స్వభావాల్ని
సౌందర్య సుందరంగా మలిచే శిల్పివి నీవే!
నీ గుండె గొంతులో తారట్లాడే
ఓ అనంత మధురనాదం నీవే!
ఈ వికృత కాలభ్రమణంలో
ప్రకృత ప్రణవవేదం నీవే!
వెన్నెల తేటలన్నెలపై విహరించి
అలోచనాంగశ్చేతన హృదయమై
వ్యథల కథల గుండెలలో
సుధలు కురిపించాల్సింది నీవే....!

ఈ పాట

మమత—

మాటల కందని మనోజ్ఞ పల్లవీ పల్లరియై
పలుకుల సుధా లహరియై ప్రవహిస్తూ
శ్రవణేంద్రియాలను ప్రకంపిస్తూ
అవ్యక్తానుభూతుల్ని ప్రపంచిస్తుంది!

సమత—

చరణ మండీర సజీవ నాద ప్రస్తారమై
జిలుగు వెలుగుల చిగురు జొంపాల పాటయ్యై
పిల్ల తెమ్మెరల మల్లెపందిరియై
ఎద లోతులలో పరిమళిస్తుంది!

మానవత—

రాగ పరిణామ ప్రస్తాన రూపమై
లతాంత కుసుమాధర కదలికయ్యై
అంతర్గత ఆలోచనా లోచనమై
కరుణామృత కిరణంగా ప్రభవిస్తుంది!

మమకారం—

నిసర్గ రమణీయ తానమై
రాగలయాన్విత గానమై
భాసుర రస సంపద్విలసితమై
అనురాగ మందిరంగా భాసిస్తుంది!
శిలాలోలిత తలాల మధ్య
శిల్పీకరించుకున్న జీవనరథ్య ఈ పాట!
శిశిర పుష్ప వృంతాల నడుమ
శిరసెత్తిన చిగురు ఈ పాట!

శ్రీ సి. కామేశ్వరరావు

ప గ చి చుచ్చ

(నాటిక)

— పాత్రలు —

రంగము మీదికి వచ్చు పాత్రలు :

సుంకన్న నాగప్ప | ఇరుగు పొరుగు చిన్న రైతులు. వీరు బంధువులు కాదు. కేవలము పిచ్చుకోవడంలో మాత్రమే పరుస బాంధవ్యములు.

యోకడు (బాబుడు) : సుంకన్న కొడుకు

పుల్లమ్మ (ముసలిది) : నాగప్ప తల్లి

యల్లప్ప (ముసలివాడు) : సుంకన్న తండ్రి

ఇంకా రెడ్డి (గ్రామ మువసలు), జిల్లేదారుడు, జుప్తు అధికారి, అమీను, పోలీసులు, మేష్ట్రీలు, ప్రాసీక్యూటరు, గుమాస్తా, బండ్రోతు, కోడిపెట్ట, పసిపాప.

రంగము మీదికి రాని పాత్రలు :

సుంకన్న నాగప్పల భార్యలు, సుంకన్న విద్ధ రంగమ్మ, కుక్క.

స్థలం : రాయలసీమ (ముఖ్యంగా అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాలు) లోని ఏ వల్లెటూరై నా సరే!

కాలం : భారత స్వాతంత్ర్యానికి (1947) పూర్వము.

దియేటరు క్రిక్కిరిసి ఉంటుంది.

రంగముపై తెర వేసి వుంటుంది. ప్రేక్షకులలో నుండి ఒకాయన లేచి రంగమెక్కి తెరముందు నిలబడి ఇట్లు ఉపన్యసించును.

రసిక ప్రేక్షకులారా,

“ఈ నాటకం ప్రపంచంలో ఎక్కడైనా జరిగి యుండ వచ్చును. ఒకరిగలదు కూడా ఇతివృత్తమట్టిది. బనా, రాయల సీమలో, ముఖ్యంగా అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాలలో ఏ పల్లెటూరిలోనైనా జరిగినట్లు వ్రాసినాను. ఇందలి భాష రాయల సీమ “యాస”లో ఉన్నది. ఇక్కడికే వరిమితమైన గ్రామీణ మాండలికాలు కొన్ని వివరించును. ఇవి తప్పిస్తే భాష, వాక్య

నిర్మాణము ప్రామాణికమే. ఇవట చిత్రించినది గ్రామీణుల జీవితంలోని కొన్ని యింకలు. వీరిదేమి జీవితం? అంతలో ఆనందం, ఇంతలో దుఃఖం, అంతలో స్వార్థం, ఇంతలో త్యాగం, అంతలో పెదబొబ్బలు, ఇంతలో ఏడ్పులు, అంతలో దాపు, ఇంతలో పుట్టుక. “మహాభారతం”లో మాత్రం వేరే విధముగా ఉన్నదా? ఏవంచ, ఇతివృత్తం గ్రామీణుల చైనంత మాత్రమున నాటకములో అంగాంగ వాస్తవికతను వెదుకనక్కర లేదు. ఇది ఇట్లు జరిగినదా? అది అట్లెందుకు జరుగలేదు అనే ప్రశ్నలు, సందేహాలు రానేవచ్చును. నాటకానుభవానికి కోరికెట్టి చెప్పినట్లు మన అవిశ్వాసాన్ని బచ్చికంగా తాత్కాలికంగా నిలిపి వేయవలసి ఉంటుంది. “వీయటిక్ రై సెన్సు” ఈయవలసి ఉంటుంది. ఈ షరతు ప్రాచీన గ్రీకు త్రాసదాలకు కాళిదాసు నాటకాలకు, షేక్స్పియరు ద్రామానికి గోరీకి “అగాధ నిమ్నములకు, పింట్ “కడలి రొతులు”కు వర్తిస్తుంది. నాటకమును సహృదయతతో చూడండి అని ఆనను. హృదయం లేనిచోట హృదయాన్ని పెట్టేదే సాహిత్యం అనే తత్వపువాదము కావున. అది చేయకుంపి కళ కళే కాదు కావున. ప్రపంచ పౌరునిగా మారిపోవలెనని ఎంత ప్రయత్నించినా ఏండ్లకొలది వానలు లేక వరియలు పారిన రాయలసీమ నల్లరేగడి మంటి వాసవ వదలడందేదు. పెరటిలోని చిన్న దానిమ్మ చెట్టును అభిమానించని వాడు కాలిఫోర్నియాలోని “ఓకు” మహావృక్షాలను గొరివించ గలదా? వరితం, ఇప్పుడు మీరు చూడబోయే నాటకం”.

అనుచు రంగము దిగుచుండగా జలతరంగ వాద్యం “హంసర్వని” రాగము (“నాకాపి గణపతిం భజే హం”)లో ప్రారంభించును. తెర పైకి పోవును. ఒకటవ రంగము అయిపోయే షరతు జలతరంగం కొనసాగులెను.)

* “లోవర్ డె వై” (అగాధ నిమ్నాలు)

** “రైడర్స్ యు ద సీ” (కడలి రొతులు)

ఈ రెండు నాటకాలు “వాస్తవికత”కు పరాకాష్ఠ రచనలని సాహిత్యవేత్త లంటారు.

1వ రంగము

రెండు గుడిపెలు - ఒకటి ప్లేజికి కుడిప్రక్క, రెండవది ఎడమప్రక్క. మధ్య చోటలో సుంకన్న, నాగప్ప పులికట్టు! ఆట ఆడుచుందురు. సుంకన్న మేకలు, నాగప్ప పులులు సుంకన్న చేతిలో ఇంకా 5 మేకలు మిగిలియుండును. ఇద్దరు తీవ్రాలోచనలో ఉందురు. ఉన్నట్టుండి-

సుం - ("హూ!" అని మూరిగి ఒక మేకను వేసి)

నాగప్ప బావా! ఈ మ్యాకని కొట్టు సూతామి

నాగ - (వెంటనే మేకను కొట్టి), సుంకన్నా! ఇనాళ్లనుండి పులి కట్టు ఆదతా వుందావే నీటు మ్యాకలేనేది వస్తాదా అంట. నీకీ నడమ అరువు మరుపు² పట్టేద్య. యా తట్టు చూస్తా వుందావు? ఈడ మ్యాకేస్తేవే, యట్లా నిలస్తాదీ అంట నీవ్ నూరను, వేయను. పులిని మ్యాక కట్టుతాదా? పులి షూ, మ్యాక మ్యాకే (అని వ్యవహరించు)

సు - కట్టుతాట బావా కట్టుతాడి కట్టి సూపిస్తే తెలుస్తాది.

(అంటూ ఓరచుపు చూచును)

[ప్రవేశము యంకడు : వాని చుట్టూ ఒక కోడిపెట్ట ఉండిను వాడు నాగప్ప ప్రక్క చూచుచును]

యం - (నాగప్పతో) మామా మామా ఆ మూల దనుకకొట్టు. చోపలో 3 మ్యాకలొస్తాయి.

నాగ - నాను చెప్తావేమిరా! మీ నాయకుని మ్యాకలేనే. రాదు ఆ యప్పకి నెప్పు ఒకసారైనా గెలిసేయి.

సు - గెలుస్తానప్పా గెలుస్తాను గెలిసే కాలం రాకపోతాద్యా. ఓడాకి మ్యాకలే గెలువనుకో

[లోపలినుండి అడగొంతు "పర్వా యంగిగా మీ యప్పని బుష్పి రమ్మనా. ఈల్లాబగ్గునుండే పొడే చురుస్తాడు."]

యం - రా యన్నా! అమ్మ రమ్మంటాది.

(అని ఆ కన్న బుజం పెట్టి రాగును)

సు - నిలిరా గాడికీ ఆట ఏమైతాదో సూతామి

[లోపలినుండి మరియి "యంకిడూ నే జెప్పిందినవడల్యా?"]

యం - రా నాన్నా! (అని రాగును).

నాగ - (ఆట తటాదన చెడిపి) పో బావా! నా సెల్లెలికి కోప మెప్పని ఆనంక నన్నంటాది.

సుం - బావా! ఈ ఆడోళ్లు 'సుమంతసేపు ఆడసీరు. బతుకంతా బువ్వ, మేక, నేను, నీళ్లు ఇవిటికోనే నరిపాయ....

[తర]

2వ రంగము

ఈ రంగం ముగిసేవరకు కుక్క మొదలుగు వన్ వన్ అంటు అప్పుడప్పుడు వినబడుచుండవలెను.

[కచేరి బావిడి - రెడ్డి, జిల్లేదాడు³, సుంకన్న. రెడ్డి, జిల్లేదాడు కుర్చీపై కూర్చొని వుంటారు. సుంకన్న చేతులు కట్టుకొని నిలబడి ఉండును.]

జిల్లే - నే వినను సుంకన్నా! ఇదేమి సర్కారనుకొన్నావా? సక్ర మనుకొన్నావా? నీవు గవర్నమెంటు వారినుండి "గ్రోమోర్ ఫుడ్" స్కీముకింద తీసికొన్న బాకీ మూడేండ్లయింది వద్దీ ఈలేదు. ఆసలు అసలుకే లేదు మొత్తము 152 రూపాయలా 13 అణాలా 7 దమ్మిడిలయింది⁴. మోసే చెల్లించకపోతే, నీ ఆస్తిని జప్తుకు రాస్తాను.

1) పులికట్టు లేక పులిజూదం అనే ఆట రాయలసీమలో విస్తారంగా

ఆడుతారు. నాల్గుపులు (పెద్ద రాళ్లు) లను 18 మేకలు (చిన్న రాళ్లు) కట్టివేయు ఆట ఇద్దరు ఆడే ఆట, వత్తాను ఇచ్చే ప్రక్కవారు సరేసరి. చాలా ఉత్సాహాన్ని ఆవేశాన్ని కలిగించే ఆట. ఈ ఆటలో మునిగిన వాళ్లను లాక్కొని పోవలెపించే కాని వారంత వారు చాలా చేయరు. ఈ ఆటలో నాటకకర్త (తి) కు మంచి ప్రవీణత కలదు.

2) అరుపు మరుపు = మతిభ్రమ.

3) జిల్లేదాడు అంటే రెవెన్యూ ఇన్స్పెక్టరు.

4) ఈ మొత్తం స్థాయి, ప్రాముఖ్యం తెలుసుకొనుట ముఖ్యం. నాటకం స్వాతంత్ర్యం పూర్వం జరిగినదంటిని. 1939 - 40 ప్రాంతమనుకొండే అప్పటి దమ్మి విలువ నిత్యావసర పరకుల ధరలు, ప్రభుత్వ బడ్డెటు, కూరీ, జీతాలు ఏ స్థాయిలో ఉండెనో ఆధోజ్ఞాపిక (పట్టిక)లో చివర చూపించి నాను. ఆ కాలం నాటికే "కాలము వివరీతమాయేనే కవకపల్లి" అనే పాట జనక్రూరిలో ఉండినది. అది రూస్ వెల్డ్ "మ్యా డీర్" కాలం అనేది మరువరాదు.

సుం - దయ సూడండి దేవరా! మీరన్నింది కాదన్ను. వన్నెం నేయమంబాయా పానదేవుడు దయసూల్లేడు. మీరన్నా సూడండి. నాల్గు తూములు వత్తివచ్చు. ఆ పుల్లారెడ్డపు పాత బాకీకి పరిపాయ. కనక్కాయలు పుచ్చు వట్టి పరీగా రాలేదు. వచ్చినవి లోగయ్యసెట్టి వంకాయ, సర్కాయకి నీ కాయ. మిగిలిన కసిన్ని గింజలు తిన్నీకి పెట్టుకొన్నా. ఉన్న రెండు వగలా కుదువబెట్టిన ఈ యే దిడిపిపెట్టండి దేవరా! నవజే పాటయ్యో తోడు. పచ్చే యేడు దమ్మిడితో కట్టేస్తాను.

జిల్లే - అదేమిలేదయ్యా! అంకా చేపేదీ నేనే అనుకొన్నావా, మాపైనా అదికాల్లున్నాయి. తహపీలుదాయమండి ఘాకు మాట వస్తుంది. విను. సాయంత్రం 4 గంటలకు నేను వేరే పూరు క్యాంపు పోవల్ల. తెచ్చి కట్టించి ఇతడిపోతివి. లేదా నీ ఇవ్వం. పోలీసువాళ్ళనే వచ్చి వసూలు చేసుకోం డంటాను.

(రెడ్డి "తలారీ! ఆ కుక్క నోరు మూయించు" అని అయిస్తున్న కుక్కను "చోచో" అని గడుముతాడు.)

సుం - దేవరా దేవరా (అంటూ రెడ్డివైపు చూచును. రెడ్డి అటు వైపు చూచుచున్నట్లు నటించును.)

[తె ర]

కెవ రంగము

ఈ రంగంలో ఇచటనుండి జంజాటి రాగంలో నేణుపు విసబడుచుండవలెను.

సుంకన్న ఇంటిముందర, ప్రవేశము అమీను, జిత్తు అధికారి, ఇద్దరు పోలీసులు.

(అమీను ఒకవిధమైన అధికారిక కంకస్వరంతో)

5) నవజేపాటయ్య - కర్నూలు జిల్లా ఆలూరు తాలూకా జొహరా పురం గ్రామములో కొర్ర దావ్యము కల్లము చేసిన తర్వాత రైతులు ఒక దేవతకు ఉత్సవం చేసెదరు. ఆ దేవత పేరు "నవజేపతి" (కన్నడం మాట). అంటే కొర్ర దావ్యాధిదేవత. ప్రియంగునాథుడు. ఇదరీనాథ కేదారనాథుల వలె నవజేపతి (ఉచ్చారణలో "నానేపాటి") దావ్యదేవత. ఆ గ్రామంలో ఇటీవల వరకు మగవారి పేర్లలో "నానేపాటి" అనేది ఎక్కువగా వినవచ్చేది.

అమీను - సుంకదూ ఓ సుంకదూ (చుట్టూ కలయజూచుచు) అమీదాం సుంకన్న ఇల్లు ఇదేనా?

(సుంకన్న లోపలినుండి వచ్చి, పోలీసులను చూచి తగ్గి, ఉలిక్కిపడి బుజాన ఉన్న వల్లెను తలకు చుట్టుకొనుచు)

సుం - రాండి ద్యావరా! వరే ఆ మంచమీటికి ఇగ్గుకరారా. దొరోళ్ళు వచ్చేర్య.

అమీను - మంచం వద్దు. గించం వద్దు. విను బాకీ వమూర్ కోసరం వచ్చినాం. ముందు ప్యవహారం తేల్చు.

సుం - జిల్లేదాయనికి సెప్పినా ద్యావరా! ఈ యేదీలేనన్నానప్పా.

అమీను - అదేమీ ఉడకదు. సర్కారు ఉత్తరువు విను- "అమీదాం సుంకన్న సర్కారు వారినుండి తీసుకొన్న బాకీ వడ్డీతో నహా 152 రూపాయలా 13 అకారా 7 దమిడిలు సకాలంలో చెల్లించనందున ఇంటిని జిత్తును చేయడానికి ఉత్తరువీయడమైనదని గ్రామస్తులు తెలుసుకోవలెను"

సుం - పిల్లలోజ్జి ద్యావరా! కావరిస్తే ఈపుమీద కొట్టండి కడుపు మీద కొట్టొద్దు.

అమీను - సర్కారుకు నీవు కడుపు అనే లేదగ లేదు. నీవు జమ కట్టకపోతే, సర్కారుత్తరువు అమలుజరపాలపొస్తుంది. పోలీసులూ! ఇంట్లో సామానులు బయటకెయ్యండి. (అని జిత్తు అధికారిని పురిమూయించును).

సుం - సామీ సామీ (అని అడ్డము వచ్చును).

అమీను - ఏయే చారి విడు (అనుచు సుంకన్నను త్రోయును. సుంకన్న వరును).
ప్రవేశము నాగప్ప.

"జంజాటి" రాగం అవి ఇచటనుండి రంగాంతం వరకు హిందుస్తానీ రాగం "నీలాంబరి" రాగములో నేణుపు వాయించు ముందవలెను. ఈ రాగం స్నేహస్పృతి చిహ్నం.

నాగ - అ, అ, సుంకన్నబావా (అనుచు సుంకన్నను లేవనెత్తును)

సుం - ఆ యేడు గ్యావకం ఉందా వంకపేను కత్తువ ఏసుకొనే దానికి తీసుకొన్న బాకీ బావకు బావా! దాని వసూలికిల్లు జిత్తు చేస్తుందాడు.

నాగ - మీదమిడ్లం మింద వింకాలో ద్యావరా పేదోళ్ళకి కవికారం చూపించండయ్యా.

జుట్ట అది - దాక్షిణ్య పాతాళ నాకు వేర్పుతావురా నీవవకలికి పో.
నాగ - పోతాను. నా బావ కష్టాలు నాని కావా? రవంత నిలండి.
(అనుచు లోకలికి వెళ్ళి కొన్ని పొమ్ములు ఎట్టుకొని వచ్చును).

నాగ - బాకీ మొత్తానికి అమ కట్టుకోందయ్యా.

అమీను, జుట్ట అది - (మెత్తబడి) మేమేం జేపేదయ్యా ఇవి పర్కారు వ్యవహారాలు. రూట్టు, రూట్టు. రూట్టు చూడ కుండా కరుణ జూస్తే, మేం తైలు చూడవలసి వస్తుంది తెలుస్తూ ముట్టిన బాకీకి రసేదిదిగో తీసికో.

నాగప్ప రసేదును తీసికొని సుంకన్న చేతిలో పెట్టును. సుంకన్న రసేదును రెండు చేతులతో వట్టుకొని, దిగాయగా చూచుచు "సెల్లెరి నగలు నా సెల్లెరి నగలు" అని పలవ రించుచుండును. కంటవీరు ఏకదారగా కారుచుండును. చుట్టు ఒక చిన్న గుంపు చేరిఉండును.

[తర]

4వ రంగము

[ప్రవేశము యంకడు "కోడి పోయె సక్కమ్మ కోడి బోయెనో జెగ్గినక జెగ్గినక" అని ఎగురుచు ఏదో వెదుకుచున్నట్లు చుట్టూ చూచుచు వచ్చును.

(ఈ రంగంలో చిటికెలు తక్కా రయిబద్ధంగా వాయించు చుండవలెను. "మోర్పింగ్" ఉండిన మరియు బాగు).

యం - ఓ నాగప్ప మామా! ఓ మల్లమ్మత్తా! యవ్వా ఓ పుల్లమ్మవ్వా - వ్వా వ్వావ్!

(ప్రవేశము ముసలి పుల్లమ్మ. ఎహజ కతోరముగా కని పించును.)

పుల్ల - యా మప్పా! యంకప్ప మనవడా! అంతగా అరవకపోతే ఏం పోయింది. మా యింట్లో అరసేవాళ్లు లేరనా? ఎండు కున్న సిన్నోడు లేపినాడే!

యం - మరీ మరీ అవ్వా! మా కోడి యామన్నా మీ యింట్లోకి వచ్చిందా? యాడ బుడికితే కూడా కనపడల్యా.

పుల్ల - మీ కోడి మా యింట్లోకి యారరా వస్తాడి? వస్తే కాల్లరగ దంతాము.

యం - కాల్లరుస్తానంటామేవవ్వా! మొన్న మీ మొండి తోకావు మా యింటి ముందర అరేపిన కందులు మేముంటే మట్టసంగా మీ దొడ్లోకి తోలాస్తినే.

పుల్ల - నీ పంక్త్యారో నచ్చినోడ గింత లేవే ఎంత వదలుతావురా. మా యింట్లోకొస్తే మీ కోడే కాదు నీ కాళ్లు ఇరుస్తాను. పోతావా లేదా! (అవి యంకవి చెవి గూఢలు పిండి వీపు మీద రెండు దబీ దబీమని బాదును. యంకడు "ఈ" అంటూ ఏడ్చును).

[ప్రవేశము సుంకన్న]

సుం - ఆఁ ఆఁ అదేమి ముసల్దానా? ఏల్లోన్ని సంపేస్తుందావే.

పుల్ల - ఏల్లోన్ని సంపేందుకు మేం గొడ్డు వన్నాసులం గామప్పా! కొక్కిరించి ఎదురుపెప్పి సస్తావుంటే ఎత్తుకోని ముద్దు పెట్టుకోమంటావా?

సుం - పోనే ఏల్లోడు కదా

పుల్ల - బలే ఏల్లోన్ని కన్నావు లేప్పా. 'అంత ముద్దయితే మీ యింట్లోనే సావనీయి. మా పానాలు తీకుండా.

సుం - మాట మాటకీ సావుమాట తప్పితే సచ్చేదానికి యంక యాడ మాటలు రావే. సచ్చేది వాడు కాదు.

పుల్ల - మరి నేనా? ఆఁ ఆఁ మా కొంపకొచ్చి నన్నే సావ మంటావా! ఓయమ్మా! యిదేమి కరమమరా బగమంతుడా! ఒరే మిల్లోదా! ఓపో నాగా! నా గొంతు పిసికేసి పంపండిరా! మీ మూలాన్ని ఈ ముసలిముంద మాటలు పడాల్సిందే ఈడు సావ! ఈన్ని గుంతలో పెట్టా! (అనుచు యంకవి మీదికురుకును సుంకన్న అమెను నివారించబోవును ఆ త్రోపుకు అమె క్రింద వడును.)

[ప్రవేశము నాగప్ప పడియన్న పుల్లమ్మను చూచి ఉగ్రుడయి

నాగ - ఏయ్ ఎగ్గ! ముసల్దానిమీద కానా జోర్ చేస్తుందావే! నీకుడ్డిగా నేనురాను రాలే గెడపాట్లు? వట్టుదామి. కాల్లరిపి నోట గుమ్మతాను సూతువుగాని (అవి మీసాలు దువ్వుతాడు)

6) పంక్త్యార = పనితేజ, అంటే పని అయిపోనూ అని అర్థము. ఇది కావనార్థం.

7) గెడపాట్లు అంటే ద్వంద్వయుద్ధము.

సుం - అహాహా! మీసాలు నీకేనేరే వుండేది మాకూ వుండాయి.
నిమ్మకాయలు వింటేదే మీసాలు.
(అని నాగప్ప మీదికి ఎగబడుచుండగా)

[తె ర]

5వ రంగము

(కోర్టు : తాతాలో 11 గంటలు కొట్టుట వినబడును.)

జవాను - నిక్కబ్బం. నిక్కబ్బం. కోర్టువాడు తీర్పునిస్తున్నారు.
నిక్కబ్బం.

మే'స్ట్రీటు - (కాగితము విప్పి) ముద్దాయి ఉంగరాల నాగప్పవై న
నీవు అమిదాల సుంకన్న కూతురు గర్భిణి శ్రీ రంగమ్మను
కొట్టివట్టు రుజువు కాబడినది. ఇందువల్ల ఐ. పి. సి.
వలానా పెక్షన్ ప్రకారం నీ నీవుపై 20 కొరడా దెబ్బలు
కొట్టే శిక్షను ఈ కోర్టు విధించుచున్నది. శిక్ష వెంటనే
అనుబంధానికి వచ్చునట్లు తీర్మానించడమైనది.

(కోర్టులో కలకలం)

జవాను - నిక్కబ్బం నిక్కబ్బం.

నాగ - (కోప దుఃఖాలతో వణికిపోవుచు)

బుజాన ఎక్కించుకోని తిరిగిన కున్నెమ్మకిను కొట్టినా
నంట! ఒకనికి దమ్మిడి బాకీ లేకుండా బతికితి. ఒకటికి
పెట్టి వుద్దారం పేస్తేవి నా వుప్పునే తింటాను. అట్లా నాకి
కొరడా దెబ్బలా కొట్టండి, కొట్టండి. ఈయాల నా ఈవు
మండుతాది. దీన్ని తెచ్చిపెట్టేనోడిదేదో రేపు మండక
పోతాద్యా.

సుం - ద్యావరా, ఇనండి నాదేదో మండుతాదంట

మే'స్ట్రీటు - అవునా నాగప్పా! ఏమన్నావ్?

నాగ - నేనేమీ అనల్యా ద్యావరా!

మే'స్ట్రీటు - చూడు నాగప్పా నీవు చేసిన అపరాధంలో ఎంత
ప్రమాదం వుందో చూడు. ఎంతటి అపాయమైనా జరిగి
వుండవచ్చును. కదా. రెండు ప్రాణాలు పోయి వుండ
వచ్చును. నీ తప్పు ఒప్పుకొని సుంకన్నను క్షమాపణ
వేడుకో. సుంకన్న తప్పక క్షమిస్తాడు. రాజీ కండి. నేను
శిక్ష రద్దు చేస్తాను.

(కోర్టులో కలకలం. గుమాస్తా, ప్రావీక్ష్యాటరు సంప్ర
తించుకొందురు. ప్రావీక్ష్యాటరు లేచి)

ప్రాసి - యువర్ ఆనర్. ఐ.పి.సి. వలానా పెక్షన్ ప్రకారం
ఒకసారి ఇచ్చిన జడ్జిమెంటును అదే కోర్టులో అప్పుడే
మార్చడానికి వీలులేదు

మే'స్ట్రీటు - పై లెన్స్! దయాస్వరూపుడైన తగవంతుని కాంటిని.
న్యాయస్వరూపుడైన చక్రవర్తి! కాననాన్ని నెంకొట్టుట
కోర్టు కర్తవ్యం. ఏమంటావు నాగప్పా!

నాగ - ఏమీ లేదు ద్యావరా! మీ కదికారం వుంది. నాకు ఈవుంది
కొట్టండి.

(తాతా నుండి 12 గంటలు వినబడును)

[తె ర]

6వ రంగము

[సుంకన్న ఇల్లు. సుంకన్న తండ్రి యిల్లవ్వు వృద్ధుడు.
మంచము మీద పండుకొని దగ్గుచుండును. పాతకాలంలో తెలుగు
పినిమాలలో వృద్ధ వేషధారి, పినిమా తుదిలో మరణశయ్య
“సీను” పాత్ర అయినసుప్రసిద్ధ “కార్నెక్టర్ ఆక్టర్” శ్రీ దొర
స్వామి వలె వటించవలెను.

ఇప్పుడు “భటియాలీ” రాగము¹⁰లో వేణువు శబ్దము
ప్రారంభము కావలెను. యంకడు వగర్చుచు వచ్చి మంచము
ముందు కుప్పి కూర్చి]

యం - తాతా తాతా! నాగప్ప మామని జైలు కేస్తారంట (హిఃహిః
అని ఏడ్చును.) పోలీస్టోళ్లు సంపుతారంట. హిః హిః.

యల్ల - ఆః ఏమీ యాలరా?

8) కున్నెమ్మ అంటే చిన్నారి పాప.

9) ఇచట మే'స్ట్రీటు బ్రిటిషు చక్రవర్తిని పొగడుచున్నాడు.

10) “భటియాలీ” రాగం బెంగాలులో వద్దా (గంగ) నది మీద
పాడే పదవపాట రాగం. దీని బాయలన్ని జానపద సంగీతాల
లోనూ ఉన్నాయి వనలో “గుర్రాల గోపిరెడ్డి, ప్రక్క
వూరికి బలీ బలివా” అనే జానపద గీతం భటియాలీ రాగమే.
అల్లె మెట్ట పొలాల్లో కొర్ర, జొన్న కల్లాలయ్యేటప్పుడు
దాన్యాన్ని గాలిలో తూర్చువేయుచు “పొలిక, పొలిక” అని
పాడే పాటా భటియాలీ రాగమే.

యం - మరీ మరీ' యాకటి¹¹కో వుండే రంగమృక్కని కొట్టినా
దవి బోలీసోళ్లు వట్టుకపోయేర్య. రంగమృక్కని కొట్టేదు.
నాకు తెల్పు.

యల్ల - ఇదేం ఏత్రంరా! నెట్టేకంటయ్య¹² ఈరద్రమృం చెప్పలా
గుండ్లు తేలి బెండ్లు మునిగే కాలం వస్తాదవి? నాగడు
బసవట్టే¹³ ఇట్లా పాడు వని వెయ్యడు.

(అని అంగు అంగున దగ్గుచుండును. సుంకన్న "సచ్చె,
పీదాపాయ" అనుచు ప్రవేశించును.)

యల్ల - ఎవర్రా?

సుం - వాడే నాగప్పగాడు! కొరడా దెబ్బలు వేసి.

(అని తటాయన దిగాలుగా మంచమువ్రక్క చరికిరించును)

యల్ల - బాగాలేదు నాయనా! బాగాలేదు మీ యవారం యేమీ బాగా
లేదు. యాలోచ్చిన రగడత్రాయని. వకకావున తరాలుగా
కాజర మున్నోళ్ళే నేమీరా బతికేడి? (దగ్గును). నాగవి
తండ్రి నేనూ మా కాలంలో ఎట్టుంటిమిరా? (దగ్గును)
ఎంతొద్దికా, ఎంతానరా! వాల్లోచ్చి యల్లయ్యో! మా
గుంటకో పెయిగిరిగింది అనేవోళ్లు. నాను మా కొత్త పలుగు
తీస్కోపోండిలే అనేవాణ్ణి మన వామిదొడ్లో మ్యత
బపోయింటేగినా, వాళ్లు రాత్రో రాత్రీ నాకి తెలికుండా
సంగిమోటు¹⁴ గడ్డి, మన దొడ్లో పారేసి పోయ్యేవాళ్లు.
(దగ్గును) ఈ రగడకి ముందు మీరెట్లా బతికితిరి నెప్ప¹⁵
తెచ్చుకో. ఒక కోడిక్యాసరం ఇంత బమ్మగడమా? నీకి
కేసులో సరమైనదెంతో చెప్పు! మునుపటే దంతొచ్చినా
మాసూలు నీక? నాగప్ప తనింటిదావి సొమ్మరిచ్చి నీ
యింటి జుత్తు విలిపె గదరా! లేకుంటే నీ చేతికి దిప్పే
కటరా! (దగ్గును). ఇంతకీ ఈ రగడలో నాగప్పచేనా
తప్పు? మాటకి మాట, పేరికి పేర సేసినాడు. మీసా
లూడేది నిమ్మకాయలు కట్టేదానిక్కాదురా. నీకి కానోడు
నీకి చెప్ప సేవి నీకి ఏర్పితే "నిన్నిడివి పెట్టినాను పోలే,
జోక" ¹⁶ అని దువ్వడానికిరా! (దగ్గును)

సుం - మరీ తప్పంతా నాడేనంటావు. వాడేం జేవినా పరా? వాడు
మనింటికొచ్చి నన్ను నావోళ్ళనీ తన్నినా, వాణ్ణి నే మెచ్చు
కోవల్లా?

యల్ల - వాడట్లా పేయలేదే! సేసినాడే అనుకో అడవే తత్వం
వుందాది. పో! నా మాటిమకో. నాగప్పనీ, యిందోళ్ళనీ

మనింటికి కొంటానిరా పాయసం కావీ, సంజీవరాయినికీ
పెట్టి పండగ తినండి. చుట్టి జతగాళ్లు కారడి. నీ మనసు
లోంది నాకు తెల్పు. దిరిస ఏయికరా! పోమ్మా పో!

సుం - అట్లే సేస్తానప్పా (అని లేవబోవుచుండగా నేవధ్యం నుండి
వివరించును. ఇవట నేణుగానం అపివేయవలెను.)

నాగ - అదికాదే. అయిం దో నిచ్చ అయింది. ఇంకయ్యేదేముంది
అంట! వానిమీద నేనూ ఒక తప్పుడు కేసు పెడతాను.
దీపాంతరం వంపిస్తాను గల్లు¹⁷ కీయిస్తాను. వూరికే
ఇడుస్తానా ఆమెళ్ల నాకొడుకువి.

సుం - మాడి సూడి, వాడేం జూస్తుందాదో, ఈహూః నేను పోను.

[తర]

7వ రంగము

[రాత్రి - చీకటి. సుంకన్న ప్రవేశము. నేపథ్యము నుండి
తప్పెట వాద్యము, నక్క కూత విసరిడవలెను.]

సుం - ఈ దొంగ నా కొడుకు ఏం జేవినా నేపేవోడే నందు
జూస్కొని ఇంటి కగ్గిపెట్టినా పెట్టేవోడే. గుడినీ సుట్టు
వకసారి తిరిగై నా వస్తాను

(అని మెల్లగా అడుగులు వేయుచు వచ్చును. ప్లేజి అవతల
చివర ఒక కొరివి కనిపించును. దానివైపు పోవును.
అతడవతల చివర చేరేదప్పటికి కొరివి మాయమై ప్లేజి
ఇవతల చివర కనిపించును. సుంకన్న అవతలవైపు

11) యాకటి అంటే గత్తం, చూలు.

12) నెట్టేకంటయ్య - నెట్టేకంటి అంటే నేయస్వామి. ఈ దేవుని
గుడి గుంతకల్లు జంతుకు కొద్ది మైళ్ళలో కసాపురం (కాళ్యం
పురి)లో ఉన్నది. రాయలసీమలో మగవారి పేట్లు "నెట్టేకల్లు"
అని పుంటాయి. కన్నడంవారు (బ్రాహ్మణీతరులు) పెట్టు
కొంటారు.

13) బసవట్ట (ఎద్దు) సాదుత్వానికి చిహ్నం.

14) సంగిమోటు అంటే ఎక్కువ, చాలా.

15) నెప్ప అంటే జ్ఞాపకము.

16) జోక (కన్నడపదం) తడంగా పో అని అర్థము.

17) "గల్లు" అంటే ఉరికిడ్లు. "గాలోన" కబ్బితవం.

నుండి జాగ్రత్తగ చూచును. స్థితి ఇవతలవైపు నాగప్ప, గుడిపె వ్రక్కన ఉండు ఒక గడ్డికుప్పకు కొరివితో చిచ్చు పెట్టుచుండును.)

సుం - ఆఁ ఆఁ నిలీ, వరే దురహుడా! అని అనుచుండగా నాగప్ప పారిపోవును. కాలుచున్న గడ్డికుప్పను అర్ప కుండ సుంకన్న "వట్టుకో పట్టుకో" అనుచు నాగప్పను వెంటదొంగిలును. నాగప్ప కొరివితో సుంకన్న నెత్తిపై బాదును. సుంకన్న పడిపోవును. నాగప్ప పారిపోవును. మంటలు పైకెగయుచుండగా, నేపథ్యమున హాహాకార ములు వినిపించుచుండగా)

[క ర]

8వ రంగము

ఈ రంగములో హిందుస్తానీ రాగం "జోగియా"లో వహనాయి అయినా, కర్ణాటక రాగం "రేవతి"లో నాగన్నరమైనా నేపథ్యము నుండి వినబడుచుండవలెను.

[ఐయలు. చెట్టుక్రింద మంచము. మంచముమీద యల్లప్ప వరుండి యుండును. యొకడు మంచము కోడు దగ్గర మోకాళ్ళ మధ్య తలపెట్టి "కాకా కాకా" అని ఏడుపుచుండును. చుట్టూ ఒక గుంపు కూడియుండును. సుంకన్న అటు ఇటు చూచుచు మెల్లగా వచ్చును. యల్లప్ప సుంకన్నవైపు తిరిగి)

యల్ల - ఒరే సుంకన్నా!

సుంకన్న ఏమీ మాట్లాడడు.

యల్ల - ఏయ్ సుంకా!

సుంకన్నకు వినిపించినట్లు లేదు.

యల్ల - నాయనా! సుంకన్నా!

సుం - ఆఁ (మేలుకొన్నట్లు తిరికిపడి యల్లప్పవైపు చూచును).

యల్లప్ప - నేనేమి పెప్పితివరా తండ్రీ, రగడ లింతేరా, మీ క్వాపాలు మీ కొంపల్నే కార్చె (అయానంగా) తగమూరి కగ్గిపెట్ట.... ఎక్కరేణిలో¹⁸ వీల్లుండబట్టి నరిపాయె, లేకుంటే, వూరంతా బుగ్గయ్యేది కదరా! ఏమొచ్చెరా నీకు కానీ నాగప్పకు కానీ.

సుం - అగ్గి పెట్టినోడు నాడు, నేను కాలిలో తొక్కి మంటను అర్పించాల్సిందే. ఆ తప్పు నాదే అనుకో.

యల్ల - నీ తప్పువచ్చుకొంటేవి. ఎదుటివాని తప్పును మింగేది రాలేదే నీకు. ఎవరగ్గి పెట్టేనేమి, కాలిందందరి కొంపలురా! మంటలార్పరానికి బాతనై అర్పలేదని నీవే అరేటివి. మరి జాప్తి తప్పు నీదే కాల్యా. మంట అర్పల్లరా ఎంత పిన్నదైనా అర్పల్ల. మగనీ అంతేరా, మగ, చిచ్చురా తప్పు సేపిపోట్టిడిపి పెట్టల్ల. ఈడ మనం ఈ గొనం సూచిస్తే పైన బిగమంతుడు (అని వ్రేలు పైకి చూపి గట్టిగా దగ్గును. గొంతు గుర గుర అను చుండగా ప్రాణము వదలును. నేపథ్యము నుండి చిన్న పావ ఏడుపు "క్యాద" మని వినిపడును.)

సుం - (యల్లప్ప చేతులపైబడి) అయ్యో! ఏమి పేప్పినప్పా నీవు పెప్పినట్లే సేస్తాను. నా నాగప్ప బావ కాళ్ళమింద పడతాను. రద్దించమంటాను, ఛమించమంటాను. ఛమించకపోతే తల పగులగొట్టుకుంటా వంటాను. నాగప్ప బావా! నాగప్ప బావా (అని విష్కరించును).

[క ర]

9వ రంగము

(సుంకన్న, నాగప్పలు పులికట్టు అడుచుండురు. సుంకన్న మేకలు, నాగప్ప పులులు)

సుం - నాగప్ప బావా! ఈ మ్యాకని కొట్టు సూకామి. (అని ఒక మేకను వేయును.)

నాగ - లేదు బావా! నేనేమంత మొద్దోజ్జా? ఈ మ్యాకని కొట్టేతే, పెవిలోని ఆ పులి గతేం గావల్ల అంట. ఈహా! ఈ పక్కకి బరువుతా (అని పులిని వ్రక్కకు బరువును).

(యొకడు ఒక పసిపావ నెత్తుకొని వచ్చి నాగప్ప వ్రక్క కూర్చుంటుకు వ్రయత్నించుచుండగా)

నాగ - ఏంలే యంకిగా! మేనకోడల్నే తుకోని వచ్చినావు. కోణి యాడదా చేప్తివి? (అని నవ్వును).

18) వక్కరేణి అంటే మంచినీరు విలువవుండే పెద్ద జలాశయము. ఇవి కర్నూలు, అనంతపుర జిల్లాలలో వల్లెబూళ్ళలో త్రాగు నీటి ఆధారాలు. ఇవి వాన విలువ ఒండు నీళ్లు. రాయలసీమ పెప్పిపాలిటి రోగమైన అతి బాధాకరమైన "నారి కురుపు" వక్కరేణి నీరు త్రాగినందువలన వచ్చును.

యంక - (వండ్లి గిరించుచు, నాగప్ప వ్రక్క కూర్చొని) మామా
మామా! ఆ మ్యకని కొట్టి కొండమిందికి పో!

సుం - ఈ యంకా! మీ మామ కాట చెప్పిరా! ఒకసారైనా
గెల్చియి (అని హిహిహి అని నవ్వును)

నాగ - (అలోపించి విదానముగా పులిని జరుపుచు)
పులుల వని విగిసిపోతా వుండే సుంకన్న బావా! ఈ
అటలో తిరుమలరావు స్వామి ఏసివచ్చేస్తే మ్యకల్ని!
మ్యకలు పులుల్ని కట్టుకాయమకోలేదు (అని హాహాహా
అని నవ్వును)

యం - ఈ యేల తాకుంటే బాగుండేద్య.

సుం - ఇవి మ్యకలైనా కూడగట్టుకోని వదుస్తాయి, పులుల్ని
కడతాయి. బామ్మీద కానానాని వద్దతింటే. కడకి మ్యకల్లే
రాజ్యం అని వీర బ్రహ్మం నెప్పినాడంట.

(ఇవటమండి నాగస్వరం పౌరాష్ట్ర రాగం (వవమాన
సురుదు.... "వీ నామ రూపములకు" అనే త్యాగరాజకృతి)లో
అలాపించవలెను.)

(లోపలనుండి "అడగొంతు" వరే యంకా మీ మామని
ఋవ్వకి రమ్మనరా. ఈల్లాబగ్గుసుండే పొద్దు గిడ్డా మరుస్తారు")

యం - మామా! ఋవ్వకి రావల్లంట.

(అని నాగప్ప ఋణం వట్టి లాగును).

సుం - నిత్రా! అట మంచి మోపులో వుంటే వీదొక గడ్డం.

(లోపలనుండి "యంకడా, మీ నవ్వుల్లో నే విచ్చిందిన
పడత్యా మీ మామని రమ్మనరా).

యం - రా మామా అండే! రా రద ఆత్త పిలుస్తా వుండది.

సుం - (అట చెడివి) పులులు మూలక్కె సచ్చింటే ఇంకా యేమో
గెరిసేవాణి వలి విక్కుతావు పోరాదా నా పెల్లెరికి క్వాప
మెస్తాది. ఆనక నన్ననీవి.

నాగ - ఛా ఛా ఛా ఛా! ఈ ఆదోర్లు రొవంతసేపు ఆణ్ణివ్వరు.
ఋకుకంతా ఋవ్వ, చేను, మ్యక, నీల్లు ఇవేనా, (ప్రేక్షకుల
వైపు సాధిప్రాయముగా చూచుచు) మనిపైసంక ఏదైనా
మంచిది చేయల్ల

సుం - (అంగీకార సూచకముగా తలచుచుండగా, నాగస్వరం
మంగళ చరణానికి వచ్చుచుండగా)

[క ర]

అధోజ్ఞాపిక

దరవరణ - నాడు నేడు - కొలమానములు వెలలు
ఇప్పటివాని వ్రతారము లెక్కగట్టి ఈయబడినవి.

అంకము / వస్తువు	నాడు 1939 - 40	నేడు 1989 - 90
కేంద్ర బడ్జెటు (సంస్థానాలు మినహా)	రూ 82 కోట్లు	
కేంద్ర బడ్జెటు (అఖిలభారత)		రూ. 82,000 కోట్లు
రూపాయ విలువ	100 పైసలు	1 పైస
బంగారం (10 గ్రా॥)	రూ. 20	రూ. 3500
వెండి (10 గ్రా॥)	35 పైసలు	రూ. 71
ఇంటి అద్దె (నగరంలో)	రూ 25	రూ. 1000
(చిన్న వూరిలో)	ఊరకనే	రూ 200
వియ్యం సంచితో వహ	రూ. 8	రూ 300-700
కందివప్పు	తె. 20 పైసలు	తె. 12 రూ.
చింతపండు	తె. 10 "	తె. 12 రూ.
చక్కెర	తె. 25 "	తె. 8 రూ
బెల్లము	తె. 10 "	తె. 7 రూ
మిర్చి	తె. 25 "	తె. 20 రూ
నేయి	తె. 30 "	తె. 50 రూ
వేరుసెనగనూనె	తె. 15 "	తె. 25 రూ
పాలు	రీటరు 25 "	రీటరు 6 రూ
సాదా పంచె జత	రూ 1.50 "	రూ 60
సాదా (పత్తి) చీర	రూ 1.25 "	రూ 50
ఇడ్లి (ఒకటి)	3 పైసలు	50 పైసలు
కాఫీ	3 "	రూ 1.50 పైసలు
పేరకట్	6 "	రూ 6
చెప్పల జత	50 "	రూ 60
వివిమా (క్రింది క్లాసు)	6 "	రూ 5
చెఱకుగడ	1 1/2 పైస	రూ 3
దినకూరి	25 పైసలు	రూ 15
గునూస్తా జీతం (నెలకు)	రూ 30	రూ 1500
హైస్కూలు ఫీజు	నెలకు రూ 5.25 పై॥	ఉచితము
పైకిలు	రూ 25	రూ 800
కారు (ఫారిన్)	రూ 1000	రూ 5 లక్షలు
హోటలు భోజనము	13 పైసలు	రూ 5
"హిందూ" పత్రిక	12 "	రూ 1.70 పై
టాయిలెట్ నబ్బు	25 "	రూ 4
మాట	అమూల్యము	మూల్య రహితము
కవి, పండిత సత్కారము	రూ. 116-1116	ఇప్పుడూ అంతే

శబ్దాల్ని ప్రేమిస్తూ!....

శ్రీ శర్వాంగ్

దీపాన్ని వెలిగించే ముందు
అగ్గిపుల్ల చేపే శబ్దంలో
నవ్యోజ్యుల చైతన్యపు కాంతి ఉంది.

కంటి జీర ఎరుపెక్కే ముందు
ఉపిరి చేపే శబ్దంలో
మహాన్నత నవ్య ప్రపంచపు రూపం ఉంది.

ఎగిరే జెండా రెవరెపల శబ్దంలో
ఐకమత్యమ్యనే అద్భుతాయుధం ఉంది.
ఎగిరే గువ్వల రెక్కల టపటపల శబ్దంలో
కాంతి శస్త్రం ఇమిడి ఉంది.

పక్షుల కిలకిల శబ్దాలు
ఉషోదయాగమన నూచికలు
నదీ ప్రవాహపు గలగల శబ్దాలు
నవనాగరికతా సంకేతాలు.

కడుపు మండినప్పుడు వెలువడే
ఆకలి కేకల శబ్దాలు
ప్రపంచం నలుమూలలా ప్రతిధ్వనిస్తాయి.

కన్ను పగిలినప్పుడు జారే
వేదనాత్రు బిందువుల శబ్దాలు
గుండె గుండెలో జ్వలిస్తాయి.

మనసు రగిలినప్పుడు
జీవితం అరణ్యమవుతుంది
అరణ్యం తుపాకీ పేలిన శబ్దమవుతుంది.

పీడిత జన జీవనసాగర మథనోద్భవ శబ్దాలను
తలమీద కెత్తుకుని
అమాయక జన హృదయాంతరంగం జ్వలిత శబ్దాలను
తనువెల్లా పరచుకుని
పిడికిళ్ళలో భుగభుగల
భగభగల నినాదాల శబ్దాల్ని విగించుకుని
సర్వమానవ శ్రేయోకాంక్షతో
శబ్దాల్ని ప్రేమిస్తూ
గమ్యంవైపు సాగిపోతున్నా!....

ఒక్క నిస్పృహ....!

శ్రీ పసునూరు శ్రీధర్ బాబు

అక్షరాలన్నీ రాలిన రిక్త పుస్తకంలా
మనసు అవ్యక్తమై అల్లాడుతుంటుంది
మాట్లాడే చిలుక పారిపోయి మిగిల్చిన
బోసివోయిన ఖాళీ పంజరంలా
మొహం వెలవెలాబోతుంటుంది
బూజుపట్టిన మేడలాంటి గుండెలో
అలజడు సాలీదులై సామ్రాజ్యా రేర్పర్చుకుంటాయ్
ఆశల సీతాకోక చిలుకలు అందులో చిక్కుకుని

ఒక్కొక్కటిగా నిర్జీవమైపోతుంటాయ్....
మరుగుతున్న ఆశయాలు మస్తిష్కంలోంచి బయల్పడి
నుదుటిమీద నెలయేరుల్ని స్రవిస్తున్నప్పుడు
చూపు ఆశ్రువులుగా కరిగేలోపే
శబంగా శయనించటమే మేలనిపిస్తుంది!
ఆయుధాగార విస్ఫోటనానికి అగ్గిపుల్లే చాలన్నట్లు
ఒక్క నిస్పృహ....
దేహాన్ని దహిస్తుంది!

చలం - సృజన

బ్రహ్మ రాత తెలుసుకోవడం కష్టం. కవి ఎలా రాయ గలుగుతున్నాడో తెలుసుకోవడం కష్టం. ఎవడు ఎప్పుడు ఎందుకు ఎలా ఎంతకాలం రాస్తాడు? అనే ప్రశ్నలకు నిర్దిష్టమైన సమాధానం కోసం అన్వేషణ కొనసాగుతూనే వుంది కొందరు విశ్వాసాల మీద, కొందరు శాస్త్రవిజ్ఞానం మీద, కొందరు శాస్త్రీయ పరిజ్ఞానం మీద ఆధారపడి అన్వేషణ కొనసాగించేరు. సమగ్రమైన ఇదమిత్యమైన సమాధానం ఇంకా రాలేదు. చలం కవి విమర్శకుడు, తార్కికుడు, శాస్త్రీకుడు. అతనికి కొన్ని విశ్వాసాలున్నాయి. అతని దృష్టిలో రాతలన్నీ కవిత్వమే. ఈ రాతలకు మూలం ఏమిటి? వృద్ధి క్షయా లేలా సంభవిస్తాయి? విలువలేలా రూపొందుతాయి? ఎలా అంతరిస్తాయి? మొదలైన విషయాలను గూర్చి చలం ఎక్కువగానే ఆలోచించేడు.

సృజనకు మూలద్రవ్యం తప్పనిసరి. కవిని బ్రహ్మ అంటే అన్నాయి గాని ఎక్కడా లేనిదానిని అతడు సృష్టించలేడు. ఐదుట వొస్తువు లేనిదే దానినించి రాగల ఆనందాన్ని కల్పించుకో గలవననే వుంటే అది ఎంత అదృష్టం! అంటాడు చలం. అనుభవ పునశ్చరణే మానసిక వ్యాపారం. భౌతిక జగత్తు అనుభవాలకు మూలం. అందుచేత సృజన ఉన్న వస్తువును ఆశ్రయించుకునే సాగుతుంది. భౌతిక జగత్తు సర్వసామాన్యమైనది. కాని ఏదన్నా రసం మనసుకి అందినప్పుడు ఆ రసాన్ని గాక ఆ రసం రేపే జ్ఞాపకాన్ని, అసోసియేషన్స్ ని మాత్రమే అనుభవిస్తాయి చాలామంది. కవి రసాన్ని అందిపుచ్చుకొని మనుషులు చూడని అంచుకోని ఆశయాల్ని వాళ్ళ ఆదుబాలులోకి తీసుకువస్తాడు. కవిత్వంలో వాళ్ళ ఆలోచనల్ని ఉద్రేకింపజేస్తాడు. జీవితంలో కొత్త సమన్వయం చూపిస్తాడు అంటాడు చలం. ఐతే ప్రకృతిని ఇతరలకంటే భిన్నంగా చూడగల శక్తి కవికి ఎలా వచ్చింది? అనే ప్రశ్న పెళ్ళి పెస్తుంది అందుకే చలం నందూరివారిని సగం కొడుకా సగం యాగర్ గా "అసలు సోర్స్ ఏమిటి?" అని అడిగాడు

"పూర్వ జన్మనించి తెచ్చుకున్నాను" అన్నాడు చిరు నవ్వుతో గొప్పగా గంభీరంగా - నందూరి. చలం ఏమంటాడు!

తన నమ్మకాన్ని పక్కన పెట్టి 'ఆ అనుభవం మొదట్లో వాస్తవంగా జరిగినప్పుడు ఎంత గొప్పదై వుండాలి!' అంటూ అశ్చర్యపోయేడు. ఈ వెదుకులాటలో వెలుగువీడలు రెండూ వున్నాయి. ప్రస్తుత జీవితం ఎంత అథమంగా వున్నా వీదో ఒక మూడో లేక హైయర్ ఇన్ స్పిరేషన్ కారణంగా, ఏ పూర్వ సంస్కారాన్నించో ఉత్తమ కావ్యం కలగవచ్చా? అనే సంశయం అతనిని బాధించింది. పూర్వ సంస్కారం మాట ఏమోగావి గొప్ప కవుల జీవితాలన్నిటా ఒక ఘర్షణ కనిపిస్తుందని చలం తెలుసుకున్నాడు. ఆ ఘర్షణకు రూపం ఏదైనా కావచ్చును. రచయిత స్వీగుర్ వడ్డకాడీ, అతనిలో రసం విస్తీర్ణమై కాయితంపై వలుకుతుంది. ముఖ్యం ఇంటర్నల్ స్వీగుర్ అంటాడు చలం.

చలం సృజనతత్వానికి సంబంధించి కూడా రెండు వదవలపై కాళ్ళ పెట్టినట్లు కనిపిస్తుంది. ఒకచోట నిజమైన కవిత్వం నద్ కాన్సియన్ లోంచి ఐయల్లేరుకుందన్నాడు. కవిగాని పోతన్న కృష్ణుడి మట్టాలో కవిత్వంలోకి ప్రేక్ అవడం ఇదామకు ఉదాహరణగా పేర్కొన్నాడు ఒక అనుభవాన్ని కాన్సియన్ నెన్ పై పొరల్లోంచి ఆంతరమైన డెప్త్ లోకి వెట్టేసి ఆ అనుభవం లోంచి కవిత్వాన్ని ఆత్మ వికారత్వాన్ని సేకరించుకునేందుకు ప్రయత్నిస్తాడు చలం. ఇది కాంత మహాసముద్రం నుండి పూర్వ ఉద్రేక తరంగాలను ఏరుకునే ప్రయత్నమేనా? 'కళలకైనా ఆత్మ విద్యే ప్రదానమేమో' అంటాడు చలం ఇంకొకచోట. అతని దృష్టిలో తన ఆత్మతో విశ్వం ఆత్మని అందుకోవడం ఆత్మవిద్య. త్యాగరాజు, పేక్స్ పియర్ నంటివాళ్ళు ఇలాంటి ఆత్మవిద్య తెలిసినవాళ్ళున్నారు. అయితే ప్రాయిడ్ చెప్పిన నద్ కాన్సియన్ ఈ ఆత్మవిద్య ఒకటి కావు. ఆత్మ బాన్సుత్యం - ఆత్మ మాదుర్యం అన్న మాటలకు ఆత్మవిద్య అన్నమాటకు బోలెడంత భేదం వుంది. ఐతే చలం ఆ భేదాన్ని పాటించి వుండడు. ఒక అనుభవాన్ని జ్ఞాతంలోంచి అజ్ఞాతంలోకి నెట్టడం అజ్ఞాతం నుండి జ్ఞాతానికి అందంగా చేయికోవడం కూడా శాస్త్రీయమైన విధానం కాదు. అది ప్రయత్న సాధ్యమైనదైతే ఎందరో ప్రయత్నించి గొప్ప

కవులుగా, కళాకారులుగా నయారయ్యేవారు ఆ మార్గం నడచే నది కాదు. గవతనే చలం సృష్టంగా అదివాస్తవికుల వద్దతిని వ్యతిరేకించాడు. చాలామందిలాగానే సృష్టిక క్తి యెక్కువగా వున్నవాడు గాని యితరుడు గొప్ప కళాక క్తి గలవాడు కాలేదు' అని తీర్మానించాడు. సృష్టిక క్తి ఎలా వస్తుందనే అసలు ప్రశ్న. అక్కడ మాత్రం చలం అది ఇన్స్పిరేషన్, పూర్వజన్మ సంస్కారం, ఆత్మవిద్య - 'ఏదో అన్నీనో లేక అన్నీ వాకచీనో' నాకు తెలియదు' అన్నాడు. తన సాహిత్య జీవిత పరిణత దశలోనైతే 'ఈశ్వరుడు హామీ యిస్తుంటే రాస్తున్నాను నాకేమీ తెలియదు ఆ రోజుల్లో కూడా నా ఆత్మ వ్రాయుస్తే వ్రాసినవే ఆ కథలూ, వవలలూ, నాటకాలన్నూ' అన్నాడు చలం ఒకప్పటి ఆత్మ-చివరి దశలో ఈశ్వరుడు ఇద్దరూ ఒకరేనా!

సరే! ఎలా రాస్తున్నాడో తెలియదు. ఎందుకు రాస్తున్నాడు? అంటే అసలు అతనికి తెలియని ప్రోద్బలం అతన్ని బాధిస్తుంది. తనను తాను ఇచ్చేసుకునే ప్రయత్నంలో రాస్తాడని ఒకచోట అన్నాడు తనను ఎవరికి ఇచ్చేసుకుంటాడు? ఎవరికి మాత్రం ఇతగాడు ఎందుకు ఇచ్చేస్తే మాత్రం పుచ్చుకోవడానికి అందటా పిద్దంగా వుండాలా? ఎవరూ ఉదారంగా ఇతరులను పుచ్చుకోరు. ప్రతివాడూ తననుతాను పుచ్చుకోవడానికే చూస్తాడు. కవి తనను తాను ఇచ్చుకున్నానని అనుకుంటూ ఎవడికి తెలియని వాడికి అందిస్తూ వుంటాడు. ఇది ఇచ్చేవాడికి పుచ్చుకునేవాడికి మధ్యనున్న సంబంధం. కవి తనకు తెలియని తనను అందిస్తున్నాడని ఎవడు గ్రహిస్తాడో, అంగీకరిస్తాడో, విశ్వసిస్తాడో వాడు మాత్రమే కవి ఇచ్చినదానిని పుచ్చుకుంటాడు. అందుచేత రాయడంలో తనను తాను ఇచ్చేసుకోవడంకంటే కూడా ఇంకా ఏదో వుంది.

ఎవరికి కాకపోయినా కల్పించడమనేది కవికి ఆనందం అంటాడు చలం ఇంకొకచోట. ఆ ఆనందాన్ని ఇతరులు కూడా పంచుకోవడం కవికి ఇష్టమే. సమకాలికులు ఆనందించకపోయినా భవిష్యత్తు పులకరించే అవకాశం వుందనే విశ్వాసంతో రాసే కవులున్నారని రాస్తూ చలం భవభూతిని, భారవిని పేర్కొన్నాడు. ఆ దైత్యునికి ప్రోత్సాహానికి ఓదార్పుకి తన కల్పనలో వుండే ఆనందం కారణమంటాడు. అటువంటి కవి స్థితిని తన పాత తాగే బిడ్డ ముఖం చూసి పరవశించే తల్లి స్థితితో పోల్చాడు. కవికి కావ్యానికి మధ్యనుండే సంబంధం అది! అది తన సృష్టి అనుకోవడంలో వుంది అది అంతా. ఆ సృష్టి తన విశ్వాసానికి ప్రతిరూపం. తన మనసు కేంద్రంగా కల్పనా వలయాలను

సృష్టించినవాడు క్షణాలలో విస్తరించి క్షణాలలో అదృశ్యమయ్యే ఆ వలయాలలో చిక్కుకుంటాడు. ప్రపంచం మనసుని పొదివి వట్టుకున్నవాడు భవిష్యత్తులోకి వాతలు విసురుతాడు.

రాత ఒక వీక్వెస్. 'ఒకరికి చెప్పగలమనుకోవడం అహంభావం. ఒకరికి చెప్పాలనుకునే కోర్కె మనోదుర్బలత్వం' అన్న హరీస్ చట్టో మాటలను చలం అంగీకరించినట్లే కవి పిస్తుంది. అహంభావం మానసిక వ్యాపారం. అది ప్రబలంగా వున్నంత కాలం మనసు దేనితోనూ తృప్తిపడదు. అకాశ్యతమై యెప్పుడూ మారే ఆకలతో ఆరాటపడుతూ వుంటుంది. ఆ ఆకలను ఊరడించడానికి సృజన వ్యాపారం కొనసాగుతుంది. ఒక కళాత్మక సృష్టితో మనసు ఊరడిల్లదు. భౌతిక ప్రపంచంలాగే కవి మనసు నైతం ఎప్పటికప్పుడు ఇవార్స్ అవుతుంది. సౌందర్య దాహం ఎప్పటికప్పుడు ఇనుమడిస్తుంది. తన మనసు కల్పించుకున్నదే సౌందర్యం. ఆ సౌందర్య రహస్యాలను అందరకూ అందించాలనే అహంభావం ఒకదాని వెనుక ఒకటిగా కళా రూపాలను సృష్టించుకుంటూ పోతుంది. ఆ సృష్టి రహస్యాలను లోకం ఎంతగా ఆకళించుకుంటే కవి అంతగా పరవశించి పోతాడు. తాను గుర్తించిన అందాన్ని ఇతరులు గుర్తించకపోతే కవికి మరణవాద. అనంతైశ్వర్యాలు ఆ వాద ముందు తీసికట్టు అని చలం భావన. ఈ పద్ధతిలో మానసిక వ్యాపారానికి మేథో స్థితి! గల సంబంధం ఎలాంటిదో నిర్ణయం కావడంలేదు. అహంకి పరిమితులున్నాయా! ఉన్నాయి అహంకారం పంకుచితమైన దైతే కళ వికసించదు. దాని చైతన్యపరిధి విస్తరించాలి. అందుకే చలం 'అహంకి లోకానికి తేదం లేదని తిరిగి తిరిగి రూఢి చేసుకుంటాడు కళాశీలి' అన్నాడు.

రాయడం ఒక వీక్వెస్ అనుకున్నట్టుగానే ఒక మనోజాడ్యం అనుకోవడం కూడా వుంది. ఒక స్థాయిలో వుండే మనోజాడ్యం అంటారు. ముదిరితే పిచ్చి అంటారు. ఏ ఆశయానికో, అన్వేషణకో, కళకో జీవితాన్నర్పించినవాడు పిచ్చివాడంటాడు చలం. రచయితగా చలానికి వట్టి పిచ్చి ఎలాంటిదో అందరికీ తెలిసినదే. కాని చలం మాత్రం ఎప్పుడూ నా రాతలన్నీ నిర్లక్ష్యంతోనే రాశావంటాడు. సారస్వతానికి సేవ చేద్దామనే పవిత్రోద్దేశ్యం లేనేలేదన్నాడు. శృంగారం ఒక గొప్ప కళగా భావించి శ్రీ విమోచనం కోసం చలం రాసేదని అదే అతని ఆశయమో, అన్వేషణమో, పిచ్చో అమకుంటాం మనం. మమ నిజమూ చలం నిజమూ? 'ఒక శుష్క పూసింది' లాంటి రచన

లన్నింటికీ మనోజాడ్యం కారణమేమో! అన్న సందేహం చలానికి కలిగింది. తన చుట్టూ గిరి గీసుకుని ఒక ప్రపంచాన్ని కల్పించుకుని తిరగడం, చెట్టూ-చేమ లన్నిటిలో ప్రాణం వుందనుకుని మనుష్య బావలను వాటికి ఆరోపించడం సాధారణమైన మనసు చేయగలిగిన వని కాదు. కాను అలా చేయడం తన మనసు అభివృద్ధి పొందిన దనడానికి చిహ్నమా? రోగ లక్షణమా! అనే సందేహం కలిగింది. చలాన్నే కాదు. చాలామంది గొప్ప రచయితల్ని ఈ సందేహం బాదించింది. అది విచ్చిలాటిది కాని విచ్చి కాదన్నారు. 'లాంటిది' అంటే ఏమిటో మరి!

ప్రతిసృష్టికి ఒక మహత్తర ప్రోద్బలం వుండనేవారున్నారు. వీర్సేన్ - మనోజాడ్యం ఇలా విచిత్ర కౌనసాగించిన చలం ఒకచోట 'అనాటి ఆతని బాధ ఈనాటి నా శక్తి' అన్నాడు. మొక్కపాటి రామూర్తి చలం స్నేహితుడు. సృష్టికి కురుపుగా ఉండలేక ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు. చలం రక్తానికి, వేళ్ల కొనలకి విసిరితమైన ఉద్రేకాన్ని చివనవి మొక్కపాటి రామూర్తి బాధ, ఆశయాలు, సందేహాలు, గాఢత్వాలు! చలం ఇలాగినదం రామూర్తితో ఆతనికి గల అనుబంధాన్ని సూచిస్తుంది. కాని రామూర్తి లేక చలం లేవా? ఒక్క రామూర్తేనా - అలా ఉద్రేకపరిచే ఇతర ప్రకృతి లేదా? అనే ప్రశ్న ఎప్పుడూ మిగిలే వుంటుంది. ఎందుకు రాస్తాడు అన్నదానికి ఒకే సమాధానం కనబడదు

రచయిత వ్యక్తిత్వానికి జీవితానికి గల సంబంధాన్ని గూర్చి కూడా చలం ఆలోచించేడు. చలం దృష్టిలో జీవితమంటే కాలంలో కదలిక. ఆతని దృష్టిలో కళాత్మకంగా బతకడం ఒక గొప్ప కళ. యోగ్యతా పత్రంలోని "తనకూ లోకానికి జరిగే అంతర్బహిర్యుద్ధరావమే కవిత్వం" అన్న మాట చాలా వ్యాప్తి పొందింది. ఎవరంటేనేం? అది చలం మాట కూడా. కవి ఒక బతుకు బతుకుతూ వుంటాడు - ఇంకొక బతుకును కోరుకుంటూ వుంటాడు. ఈ రెండింటి మధ్యనున్న అంతరం కవి ఆశాంతికి, అస్వేషణకూ మూలంగా నిలుస్తుంది. ఆ ఏటికి ఎదురీడదంలోనే గొప్ప కళ ఉచ్ఛవిస్తుంది. లక్షం కొంది నోరులేని పిల్లలు, దరిద్రపు బళ్లలో దిగదినము వదుతున్న చిక్కుమాలిన వేదన చలం బాధలో ప్రతిఫలించింది ఎందరు స్కూళ్ల ఇన్స్పెక్టర్లు లేదు? ఆ పవీపిల్లల పిచ్చిచూపులు వాళ్ల ఆత్మల్ని మండించ లేడేం? వాళ్లకు మరో లోకాన్ని చూసే కన్నులేదు. వాళ్లలో విజంగా ప్రేమించే హృదయం లేదు. 'నా జీవితానికి, నా రాతంకి

ఎంతో కలయిక కనబడుతుంది నాకు' అంటాడు చలం. తనలాగే ఇతరులు కూడా జీవితంతో సంబంధం వున్న రాతలే రాస్తున్నారా? అని పరిశీలించినా మిత్రులలో గొప్ప కవిత్వం రాసేవారి జీవితానికి ఆ కవిత్వం ఆశయానికి సంబంధం కనబడదు నాకు' అని విచ్చిరంగా చెప్తాడు. ఆతనికి కృష్ణకావ్య ఊర్వశిలో ఆత్మ కనబడలేదు. ప్రపంచపు ఆకలి ఆర్తనాదాలు మోషించే కవికి ఎదుటనున్న కుక్క పిక్కుపోయిన కడుపు కనబడకపోవడం చలం దృష్టిలో గొప్ప నేరం వియోగ గీతాలు, స్మృతి గీతాలు రాసిన కవులెందరికో ఆ గీతాలకు ఆలంబనమైన వ్యక్తి కనిపిస్తే వారి కవిత్వం అనిరైపోతుందంటాడు చలం. అంటే వారిలో నిజమైన ప్రేమ లేదన్నమాట. ఐతే ఆ రచనలన్నీ ఎందుకు పేరు పడ్డాయి? అని ప్రశ్న. 'కవిత్వం పేరిట ఏ అసందర్భమైనా మెప్పు పొందుతుంది' అని చలం సమాధానం. జీవితాన్ని ప్రతిఫలించేలా రాయడంకన్నా జీవితాన్ని మీరి రాయగలవారు యుగపురుషులంటాడు చలం. కాలాంతానికి కాలానితో కలియబడి ఖస్తీపట్టే కవుల కళాత్మక దీక్షను చలం వాక్యం కదను తొక్కిస్తుంది. సాధారణ మానవులకు ఇది సాధ్యమయ్యే వని కాదు. ఇటుకులో మురికితో కూరుకుపోయి కూడా ఊపిరి తీసుకోడానికి వాళ్లు అలవాటుపడతారు. పరిస్థితులతో సమాధానపడతారు విపరీతమైన భావనాశక్తి, సృష్టిశక్తి కలవారు జీవితంతో సామరస్యాన్ని నాధించలేక మథనపడతారు. ఆ మథనం లోంచి రసం పుట్టుంది. 'రసం కళలోని ఆత్మ' అంటాడు చలం.

ఒకనాటి సమాజం చలాన్ని బహిష్కరించడానికి - ఆరాధించడానికి ఆతను పాటించిన విలువలు కారణం. సృజనలో విలువల పాత్ర ఏమిటి? ఒక వ్యక్తి స్రష్టగా మారేముందు సమాజంలోను, కళలోను కొన్ని విలువలుంటాయి చాలామంది ఆ విలువలను గుడ్డిగా అనుసరిస్తారు. 'గొప్ప గొప్పవాళ్లమవి విర్రవీగే కవులు యింకా కృతయుగంనాటి వర్ణనల్లో మూలుగుతూ వుంటారు? ఆ టూ చలం విమర్శకు గురైనవారంతా తమకు ముందు స్థిరపడి చలామణీలో వున్న విలువలను అనుసరించిన వారే. నిజానికి వాళ్లు స్రష్టలు కాదు స్రష్ట ఎప్పుడూ కొత్త విలువలను సృష్టిస్తావు. ఐతే స్థిరంగా ఏర్పడ్డ విలువలను తప్ప లోకం స్వీకరించదు ప్రతి కొత్త సృష్టిని పాత విలువలతో పోల్చి చూస్తుంది. అప్పుడు మొదలైన ఘర్షణలోంచే తిరస్కారాలు పురస్కారాలు మొదలవుతాయి. గొప్ప సృష్టికి అది కూడా సాకువే. అధ్యాపకతో, పాత విలువలతో కూడిన సృష్టి కౌనసాగుతుంది. ప్రతిభతో కొత్త విలువలను రూపొందించే

సృష్టి మొదలవుతుంది. అంగీకారమయిన విలువల్ని కొన్నిటిని పునాదిగా తీసికొని తక్కింది కొత్తగా కల్పిస్తేనే ప్రజల మనసుల్లో స్థలం ఏర్పడుతుంది అందరికి అంటాడు చలం.

చలం రెండు రకాల రచయితలను, రెండు రకాల సాహిత్యాన్ని గూర్చి చెప్పాడు. రచయితల్లో ఒక ఉద్గ్రాహిని కదలి పోయేవాళ్లు కొందరు, గొప్పది ఏదీ వ్రాయకపోయినా సారస్వతానికి కొత్త జీవనాన్నిచ్చేవారు కొందరు అంటారన్నాడు. తాను ఇందులో రెండవ మార్గానికి చెందినవాడనని చలం భావన. రెండు మార్గాలలోనూ చలం ఉన్నాడని విశ్వసించేవారున్నారు. అలాగే అందమైన వటమల్లే గోడను వేళ్లాడుతో - మనసుని అందాలతో నింపే సాహిత్యం ఒకరకం, ఉరిమి చించి బెండాడి మంచికో చెడ్డకో జీవితాన్ని ఇన్ ఫ్లూయెన్స్ చేసేది ఒకరకం అని సాహిత్యాన్ని రెండు రకాలుగా చూసేడు. మొదటిరకం బిళ్లకొడ్డి పుట్టుంటే రెండోది వేళ్లమీద పుట్టుందన్నాడు. తనది ఇందులో రెండోరకం సాహిత్యమన్నాడు. కొత్త జీవాన్నిచ్చి ఒక సమాజాన్ని ఇన్ ఫ్లూయెన్స్ చెయ్యడానికి చలం రూపొందించుకున్న కొత్త విలువలే కారణం. ఆ విలువలు విలువుకోడానికి కారణం ప్రేమ విండిన ఆతవి మనసు.

రాసే లక్షణాలన్నీ వున్నవాడు నిరంతరం రాయగలడా? నిరంతరం ఒక స్థాయిలోనే కాకపోతే పరిణతరీతిలో రాసు కుంటూ పోగలడా? ఎప్పుడు సృజన వ్యాపారం విజృంభిస్తుంది? ఎప్పుడు మందగిస్తుంది? ఎప్పుడు అంతరిస్తుంది? అనే ప్రశ్న లింకా ఉన్నాయి. చలం ఆలోచనలో నీటికి కూడా సమాధానం దొరుకుతుంది. సమాజం పరవశించిపోయేలా ఆనంద శ్రోగంబు నిదుల నాలపించినవారు, ఎన్నెలల పొగసంత కుమ్మరించినవారూ, వెలుగుల రవ్వలజడి కురిపించినవారూ ఆ పని నిరంతరం చేయ లేకపోయారన్న సంగతి ఎవరికీ తెలియనిది కాదు. 'ఒకరి కవిత్వం చచ్చి కుళ్లు కంపు కొడుతోంది, ఇంకొకరి ఎంకి అస్తవంశరమయింది, మూడోది దయ్యమై పలుకుతోంది' అన్నాడు చలం. ఈ ముగ్గురూ చలం దృష్టిలో ఒకప్పుడు గొప్ప స్రష్టలే. రాత ఒక వృత్తిగా పెట్టుకుని నిరంతరంగా రాస్తే మాత్రం ఏముంది, - 'ఈ బిల్లలోనన్నా ఏదన్నా రసం వుంది కాని ఆతవిలో లేదు' అంటాడు చలం కుటుంబరావు గురించి. అందు

చేత నిరంతరమూ రాయడమూ కష్టమే. రసవంతంగా రాయడం అంతకన్నా కష్టమే. 'మానవ తత్వాన్నే నిరూపిస్తే నేను ఏ నాలుగు కథలో రాయగలను. కాని కథని పైకెత్తి ఆకాశంలో ప్రవేశ పెట్టారూ - ఒక్క స్వరాన్నే అనంతంగా ఆలపించగలం' - అంటాడు. ఇక్కడ వస్తువు - తత్వం ఒక్కటే ఐనా సృష్టి రూపాలు అనంతంగా రూపొందించవచ్చునన్న విషయం తెలుస్తూంది. గొప్ప రచయిత లెదరో ఈ అనంతరాగాన్ని ఆలపించారు.

సృజన శక్తి మందగించడానికి మనకి కనిపించే కారణాలు రెండున్నాయి. కనిపించనివి కూడా వుంటాయి. స్వేచ్ఛగా రాసిన దానికి చలామణీ లేకపోవడం ఒకటి. ఇంకొకళ్ల అజ్ఞ ప్రకారం కళని వంకర తిప్పడం ఒకటి. చలం మీద ఎందరో ఎద్దిషలు పడ్డారు. పినిమావాళ్లు పడ్డారు. రేడియోవాళ్ల సంగతి తెలిసింది. స్వేచ్ఛగా రాసినదానికి ప్రతిఫలం వచ్చేది కాదు. పినిమావాళ్ల కోసం రాసింది వాళ్ళకు నచ్చేది కాదు. ప్రకాశకులు - పత్రికాధిపతులు - ఆకాశవాణి - చిత్రపరిశ్రమ ఉత్తరోత్తర ప్రకర్ష గల దుర్మార్గులుగా చలం బావించేడు. వాళ్ళవల్ల ఎంతటి బాధ అనుభవించాడో అనిపిస్తుంది. చలంలాంటి స్వేచ్ఛాజీవులు సైతం కళని ధనానికి వాస్యం చేయించే బానిసత్వానికి పాల్యదవలసిన సమాజం మనది. ఇది సృజనశక్తిని మందగింపజేయడమే కాదు. ఆ బానిసత్వం క్రమంగా రచయిత ఆత్మలోకి పాకి, ఆ జీనియస్ ని, స్వేచ్ఛనీ, ధైర్యాన్ని చంపేస్తుందంటాడు చలం. తన కళకి ప్రజాదృష్టి పడితే రచయిత తాను కలలు కనే అందాన్ని అందుకోలేదంటాడు. అటువంటి సందర్భంలో రాసిన రాతలు సహజంగా వు డవు. చలం రచనలు కొందరితో పోలిస్తే ఎక్కువే. కాని కాపరిసిపప్పుడల్లా రాయలేకపోవడం ఆతనికి వుంది. 'తలని ఎంత పెడినా, పీకినా ఏ కథా రావడం లేదు' 'ఇంత పీమి రాయలేనేమో' అంటూ మిసిసిపిడిన సందర్భాలన్నీ వున్నాయి. కోయిలకీ కాలమూ స్వరిమూ స్థలమూ ఇచ్చి పాడమంటే ఎలా? అని ప్రశ్నిస్తాడు చలం.

సృజనాత్మక కళాకారుడికి బాధే సౌఖ్యం. బాధగా వుంటే బతుకుతున్నామని అర్థం అంటాడు చలం. అదృష్టం రచయితని శవాన్ని చేస్తుందట. మన తెలుగు కవులే బాధల్లో వుండి రాసిన

దానికి అదృష్టం పట్టిన తర్వాత రావినదానికి గల తేడాను గ్రహిస్తే చలం అన్న మాటల్లోని సత్యం తెలుస్తుంది. వృజిన అంతరించే మరొక మార్గం ప్రజాదరణ. ప్రజాదరణ పొందటం కన్న మృత్యువు లేనేలేదు కవికి అని చలం విశ్వరంగా చెప్తాడు. గొప్ప గొప్ప రచయితలు సాహిత్యరంగం నుండి సజీవంగా అంతర్లీకులవడానికి ఇది కూడా కారణమే. చాలామంది అర్థిస్తులు ఈ లోకపు రొదలో తమ శక్తిని నశింపజేసుకుని ఆరిపోతారు త్వరలో అన్నాడు. ఈ రొద ఎలాంటిది? పురస్కారమా? తిరస్కారమా? రెండూ కావచ్చును. ఆదరణ లభించినప్పుడు తమాయించుకునే నిబ్బరం, పోరాటానికి కావల్సిన ఓపిక లేనప్పుడు రచయితలు అరిసిపోతారు.

వృజినశక్తి అంతరించడానికి ఇంకొక గొప్ప కారణం చెప్పాడు చలం ఈ స దర్శంలో రచయితలు మూడు రకాలుగా కనిపిస్తారు. ఆవేశపు పొంగులో అందినదాన్ని అందరట్లుగా

రాపేవాళ్లొకరు. వీళ్ళందరూ వుంటారు. అందినదాన్ని అనుభవించి రసాత్మకంగా తరికేవాళ్ళు ఇంకొకళ్ళు. వీళ్ళని గొప్ప రచయిత లంటాం మనం. ఇక్కడ రసాత్మకంగానైనా కవి ఎందుకు తన అనుభవాన్ని బయటకు వెళ్ళిగక్కుతున్నాడు? అనే ప్రశ్న వేసు కున్నాడు చలం. 'అ అనుభవపు అందాన్ని భరించుకునే లోతులు అతనిలో లేకపోవట్టి' అనే సమాధానం లభించింది. అప్పుడు మూడో రకం కవులు అతని దృష్టిలో మెదిలేరు. 'లోకపు అందా న్నంతా తాగి తనది చేసుకుని లోవలే విలుపుకోగల లోతులు' అ మూడోరకం కవులలో వుంటాయి. అందువల్లనే 'ఎదిగే ప్రతి అర్థిస్తు మౌని అవుతాడు' అంటాడు చలం. సౌందర్యాన్ని స్వాధీనం చేసుకోవడంతో ఆరంభమై, సౌందర్యానికి పశు డయ్యేదాకా పరిణతి చెంది అంధ్రదేశం నుండి అరుణాచలం దాకా విస్తరించిన ఒక తేజంలోని రహస్యం కవిత్వదృష్టికి ఆధ్యాత్మిక దృష్టికి గల సాన్నిహిత్యమే అని ఋజువు చేశాడు చలం

వై ప ల్ప ం

శ్రీ కలువకొలను పదానంద

నా పూర్వీకు లెవరో
ఎప్పుడో వేసిన ఈ బాట
ఇప్పుడు గతుకుల మేటు.
కాళ్ళకు కొట్టుకుంటున్న
రాళ్ళు రప్పలే దీన్నిండా!
వగర్చుతూ బిరబిరా
ముందుకు సాగిపోయేవాళ్ళేగానీ
ఆగి, అడ్డొచ్చి న రాళ్ళను ఎరి
గిరాడేద్దా మనుకునేవాళ్ళే నేరు.
చేతుల కలి: ఆ పసి

చేద్దాం రమ్మని పిలిస్తే
ఒక్కడూ తోడు రాడు.
ఒంటరిగానే బాటను బాగుచేద్దామని
ఒక్కక్షణం ఆగాను,
హోరున సాగే జనస్రవంతి
అమానుష పద తాడనంతో
క్షతగాత్రుడై చిరికిలబడ్డాను!
అప్పుడే చూశానక్కడ,
నాకంటే ముందు నడిచి వెళ్ళిన
సంస్కర్తల అస్థికలను!

వ్యవస్థాపక
కోమలాక్షయి

మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ వాడడం

కోమలమైన అమృతాంజన్ ను చాలా సులభంగా
రాసుకోవచ్చు

మృదువైన అమృతాంజన్ తో చాలా సులభంగా 'మర్తనా'
వేయవచ్చు

తలనొప్పిలను, వాపు నొప్పిలను, కీళ్ళ నొప్పిలను,
కండరాల నొప్పిలను మరియు దెబ్బకులను
మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ మునపటికంటే అతి
త్వరితంగా వుపశమింపజేయగలదు !

మేలుపరచబడిన

అమృతాంజన్

మీ మోముపై చిరునవ్వులను శీఘ్రంగా- తిరిగి ఎక్కుంపజేయగలదు!

శ్రీ. శే. రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

శ్రీ శంకరగంటి రంగాచార్యులు

వార్మికి గేయ పరిస్పందము

ఊజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్!
అరుహ్య కవిరా కాళాం వందే వార్మికి కోకిలమ్॥

పూజ్యుడును, కవికోకిలయును అయిన వార్మికి తన కృతి యైన శ్రీమద్రామాయణము 'పాత్యే గేయేచ మధురం' (1.4.6) అని విద్దేశించినాడు. అందులో పఠించుట యందలి మధుర్యము నీ పదముగా పర్ణించినాడు:

ఉదార వృత్తార్థవదైః మనోహరైః
స తస్య రాసస్య చకార కీర్తిమాన్।
సమాక్షరైః శ్లోక శతైః యశస్వినః
యశస్కరిం కాప్య ముదారదీః మునిః॥

తదవగత సమాస సుధియోగం
సమ మధురోపనతార్థ వాక్యబద్ధం।
రఘువరి చరితం— (1.2.42, 43)

(ఉదార బుద్ధి గలవాడును, కీర్తికాలియు అయిన ఆ ముని-వార్మికి-యశస్కరియైన ఆ రాముని చరితమును శ్రేష్ఠమైన వృత్త, అర్థ పదములు గల, మనోహరమైన, సమాసమైన అక్షరములు గల వందలకొలది శ్లోకములతో యశస్కరమయిన కావ్యముగా రచి చెను.

ఆ కావ్యము కాస్త్రానుగుణమైన సమాస, సుధి, పద వృత్తములు గలవి; సమమైన, మధురమైన అక్షరములు గల, అర్థసహితములగు మాటలు గలది - శ్రీరామ చరితము).

ఆ కావ్యము మొక్క పద, వాక్య, వృత్తి, అర్థములకు సంబంధించిన గుణములు ఎంత మధురముగా నుండునన్న విషయము ఆబాల్యృద్ధియు ఇంతవరకును అనుభవించున్నదియే రసభావముల మధుర్యము మాత్రము ఆయా కావ్యములను చదివిన సంస్కారపు పరిపాకమున తనుగుణముగా ఆయా సహృదయులు అధికాధికముగా చవిచూతురన్న విషయము అందర కును విదితమైనదియే.

మహాకవి రాజశేఖరుడు కావ్య సౌందర్యమును అనుభవించుటకు, అనుభవించునట్లు చేయుటకు, పాత్యునిపై ప్రధాన సాధనమని అభిప్రాయపడినాడు:

కరోతి కావ్యం కావ్యేన సంస్కృతాత్మా యదా తదా।
పఠితం యః పఠంవేత్తి తస్య నిద్రా సరస్వతీః

(కావ్యమీమాంస - 7)

(కావ్యమును చదివి ఆత్మ సంస్కారమును పొందినవాడు ఏదో విధముగా కావ్యము రచించును. కాని ఎవడు చక్కగా పఠింపగలుగునో, అతనికి సరస్వతి సిద్ధించును.)

ఇంతేకాదు - 'గేయగర్భే స్థితః పారే సర్వోపి ద్రవిడః కవిః' (కావ్యమీమాంస-7)

(తమిళ కవులందఱును పతనమును గానగర్భమున పెట్టుదురు) అని చెప్పి, తమిళులు చదువుటలోని గేయ గుణమును గేలి చేసినట్లు తనబడును. ఇతరులు కొందరు కూడ ఈ విధము గనే భావించవచ్చునేమో! వార్మికి మాత్రము రచయితకును, పఠితకును పాడుటయందు అభినివేశమును బోధించుననుట సుస్పష్టమే.

అది యుక్తమే. వేదసూక్తము నుండి ప్రాప్తించి, గద్య పద్య రూపమైన సమస్త భారతీయ సాహిత్యమును సృష్టాది యింకి నేటివరకును స్వర సన్నియోగముచేతనే పాడబడుచున్నదన్న విషయము సంప్రదాయము తెలిసినవారికి క్రొత్త కాదు. గేయ గుణములు కూడ వార్యగుణముల ఎకనే యభాచితముగ అభ్యాసమునకు లగినట్లు, సందర్భము సనుసరించి నిర్వహింపబడుచున్నవి ఆంగ్లేయుల సంప్రదాయమును పెరిగిన నేటి వారి కొందరు చదువుటయందు పాడుటను ఖార్తిగా నిరస్కరింతురనుట వేరుమాట.

వార్మికి ఆసాధారణ ప్రతిభకు కావ్యరచన యందును, గాన రచన యందును అనందానుభవము ఒకే విధమైనది. రెండిటిని

వరస్పరోవకారముగా, సమానముగా అది నిర్వహించినది అని చెప్పవచ్చును. వ్యాధుడు చంపిన వక్షిని తిరిగించి అతనికి కలిగిన మహాశోకము కావ రూపమును ధరించి, శ్లోకమై మాత్రమే కాక, గానమై కూడ నోదనుండి బయటికి వచ్చినది. ఆ కావశ్లోకము:

మానిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వం అగమః కాశ్వతీః సమాః॥

యత్ క్రాంత మిథునాదేకమవధీః కామ మోహితం॥ (1-2-15)

'పాదబద్ధః- అక్షరసమః- తంత్రీలయ సమన్వితః' (1-2-18) (పాద పాదములై, సమానములగు అక్షరములు గలది; తంత్రీలయముతో కూడినది) అని శిష్యుడగు భరద్వాజునికి కవి స్వయముగా వివరించును. చతుర్ముఖ బ్రహ్మ అరుదెంచిన వేళ కూడ అతనివద్ద మౌనము వహించి అదే శ్లోకమును మనస్సున కవి పాడుకొనుచునుండెను. వార్షిక శిష్యు లందరును దానినట్లే గ్రహించిరి; పాడిరి కూడ సమమైన అక్షరసంఖ్య గల నాలుగు పాదములచేత నిబద్ధమై, సహజముగనే శ్లోక రూపమున ఆ కావము వెలికి వచ్చుట మన కాశ్చర్యము కాదట! దానిని పాడిన మాత్ర మేమి తప్పు? కాని ఆ పాటకు 'తంత్రీలయ సమన్వితః' అను విశేషణము కొంత మన గొంతులో పట్టుకొనును. వార్షిక కావ కాలము నంచును వీణ తీగలను మీటుచుండెనని మన మూహించ వలెను కదా! అతడప్పుడు తమపా తీర్థమున స్నాన మొనరించి వెనుదిరిగి వచ్చుచుండెను కదా? ఇచ్చట వ్యాఖ్యానము చేసిన గోవిందరాజులు 'తీగలు కలిగిన వాడ్యముతో పాటు పాడుటకు వీలై నది' అని వివరించి మనలను కొంత సమాధానపరచును. అంతేకాక ఇచ్చట ఇంతేమి చెప్పనగును!

ఇట్లు రచించబడిన కావ్యమును వార్షిక అనతి మేరకు అతని శిష్యులును, గాయకులును అయిన కుళలవులు శ్రీరాముని ముందు నభిలో పాడిరి. వారి ఆ గానము 'మార్గవిధాన సంవత్సర'తో నడచినది. సంగీత లాక్షణికులు ఆ కళను మార్గ, దేశి యను రెండు వద్దకులుగా విభజించి, ఇట్లు వివరింతురు:

తత్ర మార్గః స ఉచ్యతే,

యో మార్గితో విరించాద్యైః ప్రముక్తో బిరతాచిభిః॥

దేవస్య పురతః శంభోః నియతాభ్యుదయప్రదః॥

ఏతే దేశే జనానాం యత్ రుద్యా హృదయ రంజకం॥

గీతం చ వాదసం స్మత్యం తద్దేశీయభి దీయతే॥

(సంగీత రత్నాకరము 1-1-22; 24)

(మార్గి అనునది చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదలగువారిచే గీతమిచ్చి, గ్రహింపబడినది. భరతముని ప్రభృతులు పరమేశ్వ

రుని యెదుట ప్రయోగించినది. వియతముగా అభ్యుదయమును ప్రసాదించునట్టిది. మరి ఆయా దేశములందు జనుల అభిరుచి కనుగుణముగా, హృదయరంజకముగా ప్రయోగించు గీతవాద్య స్మత్యములు మూడును దేశి అనబడును) అని.

దేశి యన్న ఇష్టము వచ్చినట్లు నడిపించునది - "దేశిత్వం నామ కామదార వర్తిత్వం" అని ఒకమాటతో దేశి లక్షణమును చెప్పి ముగించును రత్నాకర వ్యాఖ్యాత, కర్లి నాథుడు.

కాలక్రిష్ణమున స్వాభావికముగ నూతనప్రియులైన జనుల అనాదరణ వల్ల మార్గపద్ధతి మరుగున పడును. దాని స్థానమునకు దేశి వచ్చి మార్గియై నూతన దేశి పుట్టుటకు కారణమగును. ఆ దేశియును అట్లే. ఇట్లు ఈ వివర్తక్రమము అవిచ్ఛిన్నముగా నడచును. తొలి వ్యవహారము నుండి తొలగి లక్ష్యములు మరుగున పడి, విదవ కొన్ని లక్షణ గ్రంథములు మాత్రము కుష్క పృక్ష ముల వలె పరిశేష బహుమానమును పడయును. అయి కాలపు దేశి సంప్రదాయమునకు నూతన లక్షణము లప్పుడప్పు డుప్ప తిల్లును. క్రీ. శ. పదుమూడవ శతాబ్దమున శార్దదేవుడు మార్గ సంగీతమునకు విస్తారమగు లక్షణములు చెప్పుచు 'సంగీత రత్నా కరము' అను ఒక గ్రంథమును రచించెను. ఆ గ్రంథమును పదునారవ శతాబ్దమున గోవింద దీక్షితులు తన 'సంగీత సుధ' యను గ్రంథమున-

....లక్ష్య విరోధి లక్ష్యం

అబోధ కాత్యల్ప తర ప్రయోగాం,

అబోధి తాస్పష్ట పదార్థ బోధాం,

త్యక్తా మతో గాయక వై జితాద్యైః॥

(2 - 407, 8)

(దీనిలోని లక్ష్యము లక్షణమునకు విరుద్ధముగ మున్నది. ఇచ్చిన ప్రయోగములు మిక్కిలి స్వల్పములు. అవియును అర్థము కావు పదార్థముల వేదము అర్థము కాదు; తెలియదు. అందు వలన గాయకులు, వె జితా లు దానిని త్యజించినారు)

అని తిరస్కరించినాడు ఇప్పుడు గోవింద దీక్షితుల గ్రంథము పైతము అట్లే సరాకరిపబడలేదని యున్నది, నిరాక రింపబడియును అన్నది అమటలో స చేహము లేదు అయి కాలపు తీతరి లక్షణ గ్రంథములు కూడ ఇట్లే అయినవి.

చదివదగిన గ్రంథమునకు గీత ముండును. అందుచేత లిపి తెలిపిన ఆంధరును దానిని చదువగలడు, నిజము సతనక్రమ

స్థూల రూపమునే లిపి ఎఱుకపరచును. కాకున్వర ప్రభృతి అనేక పారి రహస్యములు తెలుపనేరదు. చదువు వచ్చిన వారందరూ చక్కగా చదువనేరట కదా! చదువుట, చదువువాని సంస్కార సంపద కనుసారముగా రసభావార్థములను హెచ్చు తక్కువలుగా ప్రకటించును. గేయమున కై నచో బహుకాలము భారతదేశమున లిపియే ఉండలేదు. కేవలము గుటపు పాడినట్లే పాడి శిష్యులు పాటలను గ్రహించుచుండిరి. వ్రాయకముగా నూరేండ్ల క్రిందట పాటలకు లిపి యని ఒకటి ఏర్పడినది. అది కూడ పాఠ్య లిపి పగిదిగనే గేయపు స్థూలమైన ఆకారమును మాత్రము వ్రద ర్పించును.

అందువలన శ్రీమద్రామాయణ పరసమునకు వాల్మీకి విర్రే శిల్ప మార్గ వివాప సంపద అన్వేషించిన కూడ అగపదనట్లు సప్తమైదని నిశ్చయించివలసి యున్నది అరవా, వాల్మీకి వరి ను పోవనేల? ఇన్న మొన్నటివారైన జుదేవాని వాగ్గేయ కాలు రచించిన గీతగోవిందము మొదలగు వానియందును క్షేమ సర్వించిన పాటల రూపము ఇప్పుడు ఎవకు లభ్యము కానే కాదు

రామాయణ కావ్యపు గేయమును వాల్మీకి మూడు విధము లుగా విర్ణించును :

ప్రథమై : త్రివిః అన్వితం (మూడు ప్రమాణములు కలది)

జాతివిః సప్తవిః బద్ధం (ఏడు జాతులచేత బుర్బబడినది)

త త్రిలయ సమన్వితం (తంత్ర యొక్క లయతో కూడినది) అని.

(1 - 4 - 8)

అందులో ఆ ప్రమాణము లేవి? 'త్ర్యస్య, చతురస్ర, మిశ్రములు - అన్నవి' అని గోవిందరాజులు డిక. త్ర్యస్ర ప్రభృతి గుణములు లయను సూచించును. మూడు మాత్రలు గలది త్యస్రము; నాలుగు మాత్రలు గలది చతురస్రము; ఈ రెంటి కలిపిన యేడు మాత్రలది మిశ్రము; ఐదు మాత్రలది బద్ధము; తొమ్మిది మాత్రలది సంకీర్ణము - అని ప్రమాణములు ఎఱు - ఎగా లక్ష్య లక్షణములందు కనిపించును. వానిలో మూడు ప్రమాణముల విషయమున అనుగ్రహము కానీ, పుగిలిన రెండిటి : క్షేపనాదరముగానీ వాల్మీకి రెండుకు? చతురస్రము, బద్ధము - ఈ రెంటి మిశ్రణమే అవియును, విశేషము లేనిదనియును, సురీర్ణ ప్రమాణమును ఉదాసినము చేయవిండు. సర్వలోక ప్రియ మై, సశిష్ట స్వరూపమున్న బద్ధ ప్రమాణమును త్యజించుటకు కారణమేమి? ఎందుకనియే తోచును గోవిందరాజులు 'ద్రుతమధ్య

విలంబితము లైనను కావచ్చును' అని వైకల్పికమైన అర్థము నచట చూపినాడు. ఇటువది నాలుగువేల ఈ రామాయణ సంహితలో, ఏయే శ్లోకములలో, ఎక్కడెక్కడ, ఎట్లెట్లు ఆ మూడు ప్రమాణములను వాల్మీకి ఇమిడినాడు? - అని ప్రశ్నించిన ఉత్తరమేమి?

ఇట్లే ఏడు జాతులచే కూర్చబడినది అనునపుడును ఆ ఏడు జాతులు ఏవేవి? ఛరతముని నాట్యకాత్రపు 28వ అధ్యాయమున జాతుల వివరణ మున్నది అయినను అచ్చటి పాఠము కడు కలుషితమై నావంటివానికి విషయము స్పష్టముగా తెలియట లేదు. రాగభేదమునకు మూలమైన షడ్జ - ఇత్యాది స్వరభేదములను క్రమ ముగా ఆరోహణమున, అవరోహణమున ఉంచినదే జాతి అని కొందరి అభిప్రాయము. ఆ జాతులు షాడ్జి, ఆర్షభి - ఇత్యాదులైన ఏడు స్పరిముల లన ఏడు విధములుగా నగును - అందురు లక్షణములు వానిలో కుద్దజాతు లేదు; వికృత జాతులు - ఏడుకొఱు; మొత్తము పదునెనిమిది జాతులని నిర్ణయము. జాతియే ఇప్పుడు మేళమును వ్యవహారమున నున్నది. రామాయణము నందెచ్చట కూడి రాగమును సంకేత శబ్దము కావరాదు. జాతులే రాగములను సారములని గ్రహించినచో, అప్పుడు ఏ జాతికి ఏ శ్లోకములో ఎటువంటి విన్యాసముతో ప్రయోగము వదలినది? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానము దొరకదు.

'తంత్రీలయ సమన్వితం' అన్నది రామాయణపు గేయపు మరియొక లక్షణము. తంత్రీ శబ్దమునకు తంతులతో కూడిన వీణ యని తాత్పర్యము. లయ శబ్దము తాళవేణు మృదంగాదులు ఒకే కాలమున ముగియుటను తెలుపును. ఈ రెండిటితో కూడినది. అని గోవిందరాజుల వివరణ. ఆ వీణ ఎటువంటిది? ఆధార క్రుతిని మాత్రము చూపునట్టి తంబూరియా? లేక పాదెడు అన్ని శబ్దములను అనువదించు వివంచియా? పాడునట్టి సమయము లందంతయు కుళలవుల వెనుక తాళము వేయువాడును, వీణ వాయిచువాడును, మృదంగము మ్రోగించువాడును పోవుచుండిరని భావించవల యునా? అంతయే కాదు; తపోవనమున పాఠము నేర్చు కొనిన కుళలవులకు పై వాద్యగాండ్రతో సహపాతిత్వ మెప్పుడు? అది లేకున్నచో, ఆ మూడు వాద్యక్రియల ఏకకాలపు ముక్తా యింపు ఎట్లు నిర్వహించుట? ఇక లయ అన్న మాటకు సామ్య మని మాత్రమే అర్థమయినచో, అప్పుడు దేనికి దేనితో సామ్యము? ఆక్షర సంఖ్యా సామ్యము కావ్యపు శ్లోక పాదములలో కలదనుట నిజము. కాని పాడుటలో అది పనికిరాదు. ఎందుకనగా, లఘు

గురువులన్న విభాగము గల అక్షర ప్రమాణము వేరు వేరుగ నుండును. పాటలో లయానుభవమునకు సాధకమయినది మాత్రా సంఖ్యాసామ్యమే కదా? చూడుడు. అనుష్టుప్ శ్లోకమున ఒక దానిలో పదుకొండు, మరొకదానిలో పన్నెండు, ఇట్లు వరుసగా వరకు మాత్రలు పాదములో వేరు వేరుగా నుండును. ఇతర వృత్తములందును ఇట్లే. అచట సామ్య విర్వహణ మెట్లు? గురు లఘుక్షరములను కుదించి, పెంచి మాత్రా సామ్యమును సాదించ వలెను. అయిన అది పాఠ్యమునకు హింస కలిగించును. కుళ లఘుల కావ్యగానము విన్న మునులు: “అహో గీతవ్య మాధుర్యం, శ్లోకావాంతు విశేషతః” (1-4-17) అని కదా వతసము దగు మాధుర్యమును పొగడిరి; అందువలన తంత్రీలయ సమన్వితం అనుచోట తంత్రీ నాదముతో శారీరపు నాదమును లయించుట సామ్యమని నివరించిన అర్థము ఆగును.

ఇంకొకచోట కుళలఘుల పాడుట ‘సమతాళలయాన్వితం’ (7.21.15) ‘తాళలయోప పన్నం’ అనియును వర్ణించబడినది. లయబద్ధములైన చతురస్రేత్వాది గణములను ప్రతి అవృత్తిలోను సమనంత్యతో కూర్చుట, సళబ్ధి, నిశ్శబ్ధి క్రియలతో అది స్ఫురించునట్లు చేయుట తాళమనిపించుకొనును. అది అనేక విధ ములు. రామాయణమున ఎన్ని. ఏ ఏ తాళములు, ఎచ్చట ఖార్య బడినవి అనుటకు స్వల్పమును సూచన లేదు.

కాని ఇంతమాత్రము నిశ్చయముగ ప్రచుటమైనది. పూజ్య దగు వార్షికకి చిదచిదాత్మకమగు విశ్వమే సంగీతమయము. శ్రీరాముని అవతార సమయమున ‘జగుః కలంచ గంధర్వాః, నిస్సృతుః చ అప్సరో గణాః’ (1.18.15) (గంధర్వులు మధుర ముగా పాడిరి; అప్సరలు గుంపులు గూడి నృత్యము చేసిరి.) అని చెప్పబడినది. ఆదేమియును ఆశ్చర్యము కాదు; ఎందుకన, గంధర్వులును, అప్సరసలును ఇంకే కార్యమును నేయు అత్యాస మున్నవారు కారు! కాని అయోధ్యలో-

రథ్యాశ్చ జనసందాహః, నట నర్తక సమకులాః

గాయనైశ్చ విరాచిత్యో, వాదనైశ్చ తథా పరైః॥

(1-18-17)

(పీదులు జనులతో నిండినవి; అందులో నటులు పలువు రుండిరి. పాడుచున్న, వాయించుచున్న వందిమాగధుల చప్పుడు లతో మ్రోగుచుండినవి.)

ఇతర సమయములందును ఆ వట్టణము, ‘దుండుభీతిః మృదంగైశ్చ, వీణాభిః పణవైస్తదా, నావితాబ్ధకం’ (1-5-18)

విప్రిల్

(దుండుభుల చేతను, మర్దకముల చేతను, వీణలచేతను, పణవముల చేతను, నాదఘాతమై యుండినది.) శ్రీరామచంద్రుడు ‘సమ్య గ్విద్యావ్రతస్సాతః’ (2-2-34) (విద్యల నన్నిటిని చక్కగా అభ్యసించి, అభిషేకము బొందినవాడు) అంటియేకాదు— ‘గాంధర్వేచ బువిశ్రేష్ఠః’ (2-2-35) (భూలోకమున సంగీత విద్య యందు శ్రేష్ఠుడైనవాడు.) కవి రాజ్యమైన కిష్కింధ యందును ఎవ్వడును ‘గీత వాదిత్వ విర్హోషః మృదంగాదంబరైః సహ’ (పాడుట, వాద్యములు మ్రోగించుట, మద్దెల నగారాల చప్పుడు) విసవచ్చుచుండెను. లక్ష్మణుడు మిగుల క్రుద్ధుడై సుగ్రీవుని దండించుటకై అతని అంతఃపురమును—

ప్రవిశన్నేవ సతతం కుశ్రావ మధుర స్వరం।

తంత్రీగీత సమాకీర్ణం సమగీత (తాళ) పదాక్షరం॥

(4-33-21)

(ప్రవేశించినంతనే అచట మధుర స్వరముతో కూడిన వీణ, పాడుట - వీనితో కూడిన సమమైన పాటయొక్క పదములు, అక్షరములు ఉన్న గానము వినేను.)

సీతను వెదకుచు రాత్రి లంకలో ప్రతి గృహమును ప్రవేశించి చూచిన అంజనేయుడు,

కుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థాన స్వరభూషితం।

ప్రీతాం మదపమృద్ధానాః దిసిచాప్సగి సామివ॥ (5-4-10)

(స్వర్గములోని అప్సరసలను మత్తుగొనియున్న మహిళలు మూడు స్థానములందును స్వరముల నలంకరించి మధురముగా పాడుచుండుట వినేను)

రావణుని అంతఃపురమున రాత్రి మద్యమును సేవించి, బదలిక చెంది, తూగిడించుచున్న రాక్షస ప్రీతి ఈ క్రింది చిత్ర ములు హనుమ కనుల పడెను:

అంగహరైః తదై వాన్య కోమలైః నృత్యకారిణిః।

విన్యస్త కుభసర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరివర్ణినీ॥ (5.10.36)

(నర్తనము చేయుచున్న ఒక అంగన కోమలములైన అంగ విక్షేపములతో అట్లే అందమయిన తన తనపును పానుపు మీద పడవేసి వరుండియుండెను.)

కాచిద్యికాం పరివ్యజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాళితే।

మహానదీ ప్రకీర్ణేవ నలిపి పోతమాశ్రితా॥ (5.10.37)

(ఒకతె పెద్ద నదిలో వ్యాపించిన తామరతీగ పడవను చేరి యున్నట్లు వీణను కౌగిలించుకొని, నిద్రించుచు కనిపించినది.)

అన్య కక్షగతేనై వ మధ్యకేనా సితేక్షణాః।

ప్రసుప్తా భామినీ భాతి భాంపుత్రేవ వత్సరాః (5.10.38)

(మరియొక నల్లకనుల నాతి చీకలో మధ్యకమును కలుచు
కొని, వాత్సల్యమున వసివిడ్డ నెత్తుకొన్న కల్లివలె నిదురలో
ప్రకాశించుచుండెను.)

వటహం చారునర్వాంగీ పీడ్యకేతే కుభస్తనీ।

చిరస్య రమణం లభ్యా పరిష్వజ్యేవ భామినీ (5.10.39)

(నర్వాంగములందును సౌందర్యము పొంగుచున్న కుభ
స్తనియైన భామిని బహుకాలానంతరము లభించిన ప్రియవల్లభుని
అలింగనమున వట్టునట్లు పటహమును హృదయమునకు హత్తు
కొని వండుకొని యుండెను.)

కాచిద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలలోభనా।

రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేవ చ భామినీ (5 - 10 - 40)

(కమలముల వంటి కన్నులు కల భామిని మరియొకతె కామ
మున ప్రియతముని ఏకాంతమున దిగి కౌగిలింతలో వట్టుకొన్నట్లు
మురళిని కౌగిలించుకొని విదురించుచుండెను.)

వివంచీం పరిగృహ్యన్యా నియతా నృత్తకారిణీ।

నిద్రావశమనుప్రాప్తా సహకాంతేవ భామినీ (5.10.41)

(నియతముగ వర్తనము చేయు వింకాకతుక వివంచి-ఏడు
తీగల వీణ-ను తీసికొని కాంతునితో వండుకొన్నట్లు నిదురలో
మునిగినది.)

అన్య కనకసంకాతైః మృదు పీనైః మనోరమైః।

మృదంగం పరిపిడ్యాంగైః ప్రసుప్తా మత్తలోచనా (5.10.42)

(మత్తుగొన్న కన్నులున్న మరియొక ర్దుక వసిడిరంగు
గలిగి మృదువై బలిపియున్న మనోహరములైన అవయవము
లతో మృదంగమును హత్తుకొని విదురించుచుండెను.)

కుఱి పార్వాంతర పేన కక్షగేన కృకోదరీ।

వణివేస సహ వింద్యా సుప్తా మదకృతశ్రమా (5 - 10 - 43)

(వలుచని నడుము గల పడతి యొకతె మత్తుతో బడలి
బోయి, కుఱి పార్వముల నడుమ చంకనున్న వణివ వాద్యముతో
కూడ వండుకొన్నది.)

డిండిమం పరిగృహ్యన్యా తరై వానక్త డిండిమా।

ప్రసుప్తా తరుణం వత్సం ఉపగుహ్యేవ భామినీ (5 - 10 - 44)

(ఇంకొక ఇంతి రెండు పుక్కల యందును రెండు డిండిమ
వాద్యములను పెట్టుకొని, ప్రాయశ్చ తర్తను, శిశువును కపుగిలించు
కొన్నట్లు పండుకొన్నది.)

కాచిదాదంబరం నారీ కుఱి నం యోగ పీడితం।

కృత్వా కమల పత్రాక్షి ప్రసుప్తా మదమోహితా (5 - 10 - 45)

(మరియొక కామరరేకుల వంటి కమలు గల తరుణి,
మత్తుతో మతి చెడినది, ఆదంబర వాద్యమును రెండు చేతులతోను
దిగువుగా పట్టుకొని వండుకొనియున్నది.)

కలశీమ పనిద్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ।

వసంతే పుష్పకలలా మాలేవ పరిమార్జితా (5.10.46)

(మరొక కుక మిటవాద్యమును త్రోసివేసి నిద్రించుచున్నది-
వసంత కాలమున రంగు రంగుల పూలతో కూర్చిన కడిగిన మాల
మూదిరిగా)

ఇట్లు వేరు వేరు

అతోద్యాని విచిత్రాని పరిష్వజ్యావరాః ప్రియః।

సపీడ్యచ కుదైః సుప్తా భామిన్యః కాముకా వివ (5.10.49)

(విచిత్ర వాద్యముల నాలింగనము చేసికొని, స్తనములతో
హత్తుకొని, ఇతర భామినులు కాముకులను కౌగిలించుకున్నట్లు
వరుండియున్నారు.)

ఇటువంటి సంగీత సామ్రాజ్యమును పరిపాలించుచున్న
రావణుడు సీతకు ఆశ చూపుటకు - 'గీతం నృత్తంచ వాద్యంచ
లభ మాం ప్రాప్య మైథిరి' (5.10.10) (సీతా! నన్ను పొందిన
సీత గీత నృత్త వాద్యముల ఆనందము లభించును) - అని
సగర్వముగా ప్రతిజ్ఞ చేయునన్నచో అందులో ఆశ్చర్యమేమి?
ఎక్కువెందుకు? వాల్మీకి రావణలో పంపా నరస్సు తీరమున-

మత్తకోకిల వన్నాదైః న ర్తయన్నివ పాదపాన్।

తై లకందర విష్కాంతః ప్రగీత ఇవదా విలః (4.1.15)

(మడిచిన కోయిలల తీయని గొంతుకలతో కొంద గుహల
నుండి వెడలిన గారి, చెట్లను నర్తనము చేయించుచు, పాడు
చున్నట్లు తోచును.)

వార్షిక గేయ పరిష్కరము

పుష్పవంశస్థుఁ డిరాఁ మారుకోకఁడేప చంచలాః॥
అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ సాదసాః॥

(4 - 1 - 20)

(ఈ బెల్లు కొమ్మల తుదలలో పూవులను కప్పకొని, గాలి త్రోపుదుల చేత అల్లాడుచు, తుమ్మెద మ్రోతలచేత పాడుచున్నట్లు న్నవి.)

వర్షాకాలమున పర్వత గుహలలో విశ్రాంతి గొనుచున్న శ్రీరాముడు జానకీ వియోగముతో దిక్కుతోచని పరిస్థితిలో మన్నను కూడ, అతని భావనా ప్రపంచమున-

షట్పాద తంత్రీ మధురాలిదానం

ప్లవంగ మోదీరిత కంతతాలం॥

అవిష్కృతం మేమ మృదంగనాదైః

వనేషు వంగీత మివ ప్రవృత్తం॥ (4-29-36)

(తుమ్మెదలు వీణ తీగల విధమున మధురముగా మ్రోగు చుండగా, కప్పల గొంతుల చప్పుడు తాళము కాగా, మేమధ్యానము మృదంగనాదము వలె నుండగా, జాననమున సంగీత సభ అరుగు చున్నట్లుండెను.)

ఇటువంటి మరి యే కావ్యమునను లేని సంగీత సంపద - మహత్సంగీత సంపద - మన బేతులకు చిక్కకయే నశించిపోయి సంస్కృతమున చేసిన ఉపన్యాసము.)

వది. భారతదేశపు టి భవికవ్యమునకు ఎంత భాదవడినను తీరదు. లేక, విది అనితిక్రమణీయము. దానిని విందింది ఫలమేమి? విషాదమున మాత్రము ముగియు నటువంటి విరేవము చేత ఫలిత మేమి? ఇప్పుడును మనకు అనన్య సామాన్యమైన గొప్ప సంగీత కళాసంపద కలదు. అది మార్గ విధాన సంపద కాకపోయిన కానిండు; ఇప్పటి దేశీయ విధానము చేతనే అభిరుచికిని, శక్తికిని, తగినట్లు శ్రమద్రామాయణము వలించుచు, గానము చేయుచు, ధన్యులవుదము గాక.

తదుపగత సమాస సంది యోగం॥

సమమధురోప నతార్థ వాక్యబద్ధం॥

రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం॥

దశ శరసశ్చ వధం వికామయోధ్యం॥ (1-2-43)

'ప్రవ్యాహరత విస్రద్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్తకాం'

(7-111-25)

(యదేచ్ఛముగా దీనిని గురించి మాటలాడుదు. విష్ణువు బలము వృద్ధియగును గాక!)

(ఇది శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ సంస్కృత కళా

వారు 1965 ఏప్రిల్ 15న 'రామాయణ పమీక్ష' గోష్టిలో మహత్సంగీత సంపద - మన బేతులకు చిక్కకయే నశించిపోయి సంస్కృతమున చేసిన ఉపన్యాసము.)

అలలుగా సాగిన నీ గీతం...

శ్రీ కొడిమెల శ్రీరామమూర్తి

నీ పాట ఈ రేయిని వెలిగిస్తోంది!

నీ గానం పరచుకొనే వెన్నెలను పరవళింపజేస్తోంది!

నీ రాగం బంగారుతీగెలా సాగుతూ

నైట్ క్వీన్ పరిమళాన్ని తురిపిస్తోంది.

నీ గాత్రం గాలిలో తరంగాలుగా చుట్టి

జాబిలి కిరణాలతో ఆటలాడే విహంగాలను

దారి మరిచేలా చేస్తోంది!

అలలుగా సాగిన నీ గీతానికి తారకలు మురిసి

నక్షత్రాలనే నీ నడుముకు ఓడ్డాణంగా

ఇవ్వడానికి ఆయత్తమవుతున్నాయి.

ఇప్పుడందరికీ తెలిసింది

నీ సంగీతంలో మహత్తు!

అదుగో ఎందలాదిమంది

కాగడాలను వెలిగించి చీకట్లను

చీల్చుకొంటూ

ఇతే వస్తున్నారు ప్రవాహంగా.

వారంతా నిన్ను నాకు దూరం

చేస్తారేమోనని నా భయం!

‘సర్వమాత్మానం పశ్యతి’ శ్రీ శివలింగం

పాపపు కనుపాపలతో
వెతికితే కనబడదు.
చీకటి ఎద పేటికలో
వెలిగే ఆత్మ దీపం.
హఠాద్ధర్శన మివ్వదు
విద్యుద్దీపంలా.
అసలీ చూపే పెద్ద మాయ.
సక్రమలిప్తు పలకల గాజుకళ్ళల్లో
రంగుల వికృతాకారాలు అసంబద్ధ రూపాలు
మార్మిస్సు రంగుతుడ్డాల్లోంచి
అంతా అరుణ రాగం. కరుణామయం
దిగంబర బూతు నీతి కవిత
చింఛించింది అవినీతిర కం

చెదరిన కల్లోంచి
తెరిచిన కన్దెప్పల నుంచి
జారి ముక్కలైంది
విప్లవ వాస్తవికత .
పాజిటివిజం లాజిక్ మ్యాజిక్ లోంచి
అయోమయం బావిలో పడి
మరచిపోయాను కర్త కర్మలు.
ఆస్తిత్వంలో అంతా నైరాశ్యంతో పోరాటం
అపాదమ స్తకం పాకుతున్న మేధా దారిద్ర్య వ్యాధి
కాలం వయొలిన్ కమాను మీద
అర్థంకాని ఆధునిక వ్యర్థ గీతాలాపన
చీకటి ఎద పేటిక పగిలేలా.

మైత్రీ బంధం శ్రీ డి. యమునాచార్య

ఒక చిగురాకుతో
హిమబిందువు చేస్తున్న
స్నేహితాన్ని తెంపి
గాలి నేలపాలు చేసింది.
తెగపడ్డ ఆ స్నేహితుడు
సూర్యునికి చిక్కకుండా
పుడిమి వారల్లో తడి కోసం తపించే
విత్తుకు తనివితీరా దాహం తీర్చాడు.

విత్తనం గర్భాన్ని ధరించి,
వృక్షమై జన్మించి,
రాత్రీ హిమ బిందువులకు
ఆర్ద్రతతో ఆకుల అరచేతులు చాచి
స్వాగత మిస్తోంది.
పరస్పరానురాగ పునీతమైన
వాటి జీవనహేల
నన్ను మురిపిస్తోంది వేళ.

కలగూరగంప

అర్జునుని కుదుటపరచిన కృష్ణ రూపం

ఈ (1989) జూలై 'కారతి' కలగూరగంపలో 'కృష్ణస్వ
మానుషం రూపమ్' కీర్తిక కింద డా॥ గంటి శ్రీరామమూర్తిగారు
వ్రాస్తూ డా॥ అరవింద శర్మగారు "విశిష్టాద్వైతా ఎ స్థితి"
అన్న గ్రంథంలో చేసిన ఒక ఊహని (అర్జునుని కోరిక మేరకు
మొదట చతుర్భుజునిగా దర్శన మిచ్చిన తరువాత వెంటనే తన
మానుష రూపమైన ద్విబాహుత్వాన్ని ప్రదర్శించాడని, దీన్నే
సంజయుడు 'స్వకీయం రూపమ్' అని అర్జునుడు 'మానుషం
రూపమ్' అని వ్యవహరించారని వారి ఊహ) త్రోసిపారేస్తూ
"భగవద్గీతలోని అనేక వైరుధ్యాలలో ఇదీ ఒకటిని సరిపెట్టు
కోవటం వినా గత్యంతరం లేదు" అని నిర్ధారక ప్రకటన చేసారు.

భగవద్గీతలో ఇతరానేక వైరుధ్యాలేవో వాటి గతుల సంగతి
ఏమో కాని వదలొందవ అధ్యాయం అయిన విశ్వరూప వందర్శన
యోగ విషయంలో కృష్ణస్వ మానుషం రూపంగా గానీ అన్యత్రా
గానీ గత్యంతరం లేదని సరిపెట్టుకోవలసినంత వైరుధ్యం ఏమీ
లేదని గుర్తించవలసి ఉందని మనవి చేస్తూ తదవగాహనకి ఓ
చారి కనుక్కోవడమే ఈ వ్యాసం ముఖ్యోద్దేశం.

డా॥ శ్రీరామమూర్తిగారు ఎత్తిచూపిన ప్రధానమైన రెండు
వైరుధ్యాలివి—

1. "ఇక్కడ ఇంకో విషయం గమనించాలి. 11వ
అధ్యాయంలో 48, 49 శ్లోకాలు చతుర్భుజమూర్తిని సౌమ్య
రూపునిగను 50, 51 శ్లోకాలు మానుష రూపునిగను పేర్కొంటు
న్నాయి కాని అంతకుముందే 16, 17 శ్లోకాల్లో విశ్వరూపాన్ని
వర్ణిస్తూ అర్జునుడిలా అంటున్నాడు.

కిరీటినం గదివం చక్రిణంచ తేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమన్తమ్,
పశ్యామి త్వాం దుర్నిరీక్ష్యం సమన్తా ద్దీప్తా సలార్కద్యుతి
మప్రమేయమ్॥

ఇది దీనిపైనున్న "అనేక బాహుదర వక్త్రనేత్రం"తో సమన్వ
యించాలి. డా॥ శ్రీరామమూర్తిగారి కది సమ్మతం కాదేమో.
అలాంటప్పుడు ఎలా సమన్వయించాలో స్పష్టం చేస్తే బాగుండేది.

2. "అంతేకాక దీనివల్ల అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని చతుర్భుజ
రూపాన్ని చూసాడనీ అదీ ఐశ్వర్య రూపంలో ఒక భాగమేననీ,
అది సౌమ్యం కాదనీ ఉగ్రమనీ దుర్నిరీక్ష్యమనీ తెలుస్తోంది.
(అంటే డా॥ శ్రీరామమూర్తిగారు విశ్వరూపమైనా ఐశ్వర్య
రూపమైనా చిత్తరుపులా స్థిరమైందనుకొంటున్నట్లుంది.) అయితే
దీన్ని ఉపసంహరించమని కోరుకుంటున్నాడో ఆ చతుర్భుజ
రూపాన్నే తిరిగి ప్రదర్శించమని కోరడం వింతగానూ అసంబద్ధం
గానూ తోచక మానదు."

ఎంతో జిజ్ఞాస ఉంటే కాని ఇంత లోతుగా ఆలోచించటం
పరిష్కారానికి ప్రాకులాడటం, అది దూరమై ఇలా స్పష్టంగా
ప్రకటించటం జరిగే వని కాదు. డా॥ గంటి శ్రీరామమూర్తిగారి
యీ జిజ్ఞాసా, కృషి, వ్యక్తీకరణలు అభినందనీయాలు. కాగా
విశ్వరూపం 'పురుష సూక్త' వాచ్యమైన రూపానికి అద్భుతపట్టి
చూపిన మాడ్కబింబం అనేమాట గుర్తు ఉంచుకోవటం మంచిది.
అందులోనూ వైరుధ్యాలున్నాయి గదా అంటే నిలుకడ ఎరుగని
కాలాన్ని పరిశీలించేటప్పుడు ఏదో - అది → మధ్య → అవసానం
అంటూ వ్రవంగించాలే కాని అమక్షణ పరిగణనమూ తద్వివర
ణమూ చేసినా విసుక్కుంటాం దేశతః లేదా వస్తుతః గుర్తించే
టప్పుడు ఆ మూడూ భేదరహితంగా ఎలా ఉంటాయి? అలా
భేదాలున్నా అవి ఒక్కటే 'కాల స్వరూపమ్'. అక్కడక్కడ
చూపి ఒకదానితో ఒకటి సమన్వయించటం లేదంటే - అది
కాలానికి సంబంధించి మాత్రం గుణమే ఓతుంది గాని దోషం
గాదు. "అభ్యాసామే కోభవానుగ్రి రూపః" ఉగ్రరూపుడవైన
నువ్వెవరినో నాకు చెప్పవయ్యా అని అర్జును డడిగితే ఆ ఉగ్ర
రూపుడు "కాలోఽప్యి లోకక్షయ కృత్ప్రవృద్ధః" (శ్లో-32)
కాలరూపాన్ని నేను. (ఏకు భవిష్యద్భక్తమైన) లోకక్షయ కల్పనం
కోసం ఇలా పెరుగుదల పొందాను అనటం గుర్తించాలి. ఆ
పెరుగుదల నడిమిచే 'రూపం మహత్' (శ్లో-23) అకాకా
న్నంటుతూ రంగు రంగుల వెలిగిపోతూ నోళ్లు తెరుచుకొని
వెలుగులు చిమ్మే కళ్లతో ఉన్న రూపం కూడా అర్జునుని నిలుకడ
పొందనీయని రూపం (వర్తమానార్థకమైన) అనాది మధ్యాంతమూ
భూమ్యాకాకాలా సర్వదిక్కులా వ్యాపించిన తేజంతో విశ్వం
అంతా తలపింపజేసే ఈ మహత్ లేదా అద్భుత రూపం కూడా

ఉగ్రరూపమే. కాని ముందు చెప్పినంత ఉగ్రం కాదు. ఈ రూపంలో సుర వంశ ప్రవేశం ఉంది. కొందరు భయంతో నమస్కరించటం ఉంది. మహద్భూతా పిద్ధులూ చక్కగా స్తుతించటం ఉంది. రుద్రాదిత్యాదులు ఆశ్చర్యంతో దర్శించటం ఉంది. కాగా నోటి కోరల్లో తలలు చూర్చు గవటం వంటివి లేవు. కనుకనే ఉగ్రతలో తారతమ్యం. (భూత భవిష్యముల నడిమి వర్తమాన స్థితి చాలా సూక్ష్మం అయింది. అయినా భగవద్గీతలో వర్తమానం మహాత్ (23), అద్భుతం (20) ప్రయోగాల్లోనూ భవిష్యరూపం మోరం (శ్లో-49) ప్రయోగంలోనూ విడమరచి చెప్పి ఉండటం మనం గమనించాలి).

16వ శ్లోకంలో 'నాన్తం సమద్యమ్' అని ముందు పేర్కొని ఆ తర్వాత 'నపునస్తవాదిమ్' అన్న మొదటిదైన సనాతన పురుష రూపం (18) మరోటి ఉంది. (భూతకాలార్థకమైవ) సర్గాది మద్రూపం అది. బ్రహ్మణ మీళం కమలాసవస్థమ్ (విభాత కిపుడు లక్ష్మి అనటం పెద్దలు వదలివేసి 'బ్రహ్మణం చతుర్ముఖాండాదివతిమ్, తథేళం కమలాసవస్థమ్ - కమలాసనే బ్రహ్మణిస్థి తమీళం; తన్మితేనైవస్థితమ్' అంటారు. అలా అయితే నా కివలక్ష్మి ప్రస్తావన తప్పేమో) అది పురుషోత్తముని ఐశ్వర్యం రూపమ్. ఇంకా యుషీశ్వరులూ దేవజాతి సర్పాలూ ఉన్నాయి. (శ్లో-15. కమలాసవస్థమ్ అని బ్రహ్మార్థం పునరుక్తి కాకుండా కమలాసస్థామ్ లక్ష్మి అంటే బాగుంటుంది. భగవద్రూపం 'ఐశ్వర్యసృజనమగ్రస్య' అంటారే ఐశ్వర్య ప్రతి రూపం లక్ష్మి లేకుంటే ఎలా అని నా భావం) అది అనన్త రూపం (16) అర్వాశ్చర్యమయ రూపమ్ 19వ శ్లోకం వరకూ అదే. అందులో శశి సూర్యులు కళ్లు ఎగ్గి నోరుగా దీప్తిమంతం అయినట్లుండగా శ్లోకం చివర 'విశ్వమిదం తపన్తమ్'తో ఉగ్ర రూపానికి మళ్ళింది.

'రూపమైశ్వరమ్'. 1) వివికిడివల్ల అర్జును ధూపించి చూపి భరించగలవన్న విశ్వాస రూపంగా 3వ శ్లోక ప్రయోగం ఉంది. 2) కాని అతడు మామూలు కళ్ళతో చూపి భరించలేదన్న ఉగ్ర మోర రూపం అనే శ్రీకృష్ణుని తాత్పర్యంగా 8వ శ్లోక ప్రయోగం ఉంది. అర్జునుడి భావం నుంచి శ్రీకృష్ణుడి భావండాకా ఎదిగే చలద్రూపంగా సంజయుడి మాటగ 9వ శ్లోక ప్రయోగం ఉంది. దీన్నిబట్టి భూత - వర్తమాన - భవిష్య వరమైన విషువ్త క్రమ వికాసం గల 'కాలస్వరూపమే' 'రూపమైశ్వరమ్' అన్న మాట స్పష్టం బాటూనే ఉంది కదా!

ఈ మూడు పాదాల 'రూపమైశ్వరమ్' భరించటం కోసం కృష్ణు ధర్మముని మనస్సుని ఎప్పటికప్పుడు దృఢపరుస్తూనే వచ్చాడు. సత్తమాద్యాయో విజ్ఞానయోగంలో "మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రమణిగణా ఇవ" (శ్లో-7). చరాచర సర్గంలో అన్నింటినీ మణులుగా చెప్పి వాటిని మాలగా చేపే సూత్రం (దారం) తానై లోపల ఉన్నాడన్నాడు. మళ్ళీ 10వ శ్లోకంలో "దీక్షంహం సర్వభూతానాం విద్ధిపార్థ సనాతనమ్" అని ఆ చరాచర సర్గంలో అన్నింటికీ దీక్షం నేనేనని నన్ను తెలుసుకో అని అవన్నీ నాలో ఉన్నాయంటాడు. ఈ రెండింటినీ బట్టి అన్నింటిలో తానున్నాడా? తనలోనే అన్నీ ఉన్నాయా (దైవ భావనలో ఇవి విరుద్ధ విషయాలనుకుంటే సత్కానికి దూరం బాతున్నట్లే) వంటి విషయ వరికిలన శర్మముని బుద్ధికి వరీక్ష పెట్టాడు. అలా అలా విభూతియోగం చివర (10వ అధ్యాయం) "విష్వరూపా మితం కృత్స్న మేకాంశేన స్థితో జగత్" నేనీ జగత్తునంతనూ ఒక అంశతో ఆవరించి ఉన్నానన్నాడు. అదే పురుష సూక్తంలో 'పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని' అని ఉంది. తర్వాత ఈ పదకొండవ అధ్యాయం విశ్వరూప సందర్శన యోగం మొదట్లో అర్జునుడు 'వచస్తేన మోహాయం విగతో మమ' నీ మాటలతో బ్రాంతిపరమైన నా (అజ్ఞాన) భావం తొలగి పోయింది అన్నాడు. అంటూనే క్రిందటి విభూతియోగంలో అది నేనే ఇది నేనే అన్నావే - అందుకు నిదర్శనంగా అవన్నీ నీవైన 'రూపమైశ్వరమ్' నాకు చూపించు అన్నాడు. ఆ అర్జునుడి సంగతి శ్రీకృష్ణుడికి బాగా తెలుసు. ద్వితీయాధ్యాయం సాంఖ్య యోగం లోనే 11వ శ్లోకంలో 'ప్రజ్ఞానాదాంశ్చ భావనే' ఏమిదోయ్ పెద్ద కవిత్వం చెప్తున్నావని చురక వేసేఉన్నాడు. అందుచేత అతడు మోహం పడలిపోయిందన్నా 7వ శ్లోకంలో "ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం వశ్యాద్యస చరాచరం మమచేహే గుడాకేళ!" ఈ నా ఒక్క శరీరంలోనే చరాచరం అయిన జగమంతా ఎలా ఉన్నదన్నలా చూడవయ్యా. "యచ్ఛాన్యర్థగ్రస్తు మిచ్ఛసి" ఇంకా ఏం చూడాలనుకుంటున్నావో అవన్నీ కూడ చూడు అన్నాడు. కృష్ణుడికి అర్జునుడొక్కసారిగా తన విశ్వరూపాన్ని చూడలేదని తెలుసు. అయినా చూవదల్చుకున్నాడు కనుక నరుడి గుండెకి బలం కలిగించటానికి చూడవయ్యా నాలో చరాచర ప్రపంచాన్ని అంటూ ప్రోత్సహిస్తూ ఇంకేం చూడాలనుకొన్నా అంటే నువ్వు చూడగలిగిన స్తోమతను బట్టి మవ్వే ఎంచుకో అన్నాడన్నమాట అంటూనే మామూలుగా చూడటం కష్టం కనుక దివ్యనేత్రా లిస్తా న్నన్నాడు. అలాగే అర్జునుడోమాదిరి విశ్వరూపం (16 శ్లో)

అపరిచిత స్వరూప దర్శనేన భీతమేనం పునరపి పరిచిత సౌమ్య వపుర్యుత్వా ఆశ్వాసయా మాసచ, మహాత్మా సత్యసంకల్పః" ఇంతవరకు శ్లోక తాత్పర్యమే. ఇందులో మొదటి పాదానికి చెందిన 'చతుర్ముఖం రూపమ్' గురించి ప్రత్యేక వ్యాఖ్య ఇలా ఉంది. "అస్య సర్వేశ్వరస్య వరమ పురుషస్య పరస్య బ్రహ్మణో జగదుపకృతి మర్త్యస్య వసుదేవ సూనోశ్చతుర్ముఖ మేవ స్వకీయం రూపమ్. (సర్వేశ్వరుడూ పరమేశ్వరుడూ పరబ్రహ్మ యొక్క జగదుపకారం కోసం వసుదేవ మానుడైన మర్త్య భూమికి దిగిన మూర్తికి స్వకీయమైన రూపం చతుర్ముఖ మాస్తే. ఇక్కడ మర్త్యస్య అనగావే 'మానుషం రూపమ్' అని తేల్చివెయ్యాకూడదు. ముక్త్యుడైన వసుదేవ సూనుడైనప్పటి రూపంగా ఆర్థం చేసుకోవాలి అప్పటిది దైవస్వరూపం చతుర్ముఖమూర్తి అని మాత్రమే అర్థం ఎందుకంటే తర్వాత పాద తాత్పర్యమే మానుష రూపం సౌమ్యరూపం ద్విబాహు రూపంగా గ్రహించవలసి ఉంటుంది) "కంసాద్భీత వసుదేవ ప్రార్థనేన ఆకంసవధాద్యుజద్వయ మువసం హృతం వశ్చాదావిష్కృతంచ". (కంసుని వలన భయపడే వసుదేవుడు ప్రార్థించగా కంస సంహారం దాకా రెండు చేతులు ఉపసంహరింపబడ్డాయి (అంటే వసుదేవుని కొడుకైన మర్త్య లోకప్రవేశం చేసిన వరమ పురుషునికి నాల్గు భుజాలని అర్థం జేసుకోవాలన్న అవగాహన కుదిరినట్లే గదా). వాడు అంటే కంసుడు చనిపోయి తర్వాత పునరావిష్కరింపబడ్డాయి. *జాతోఽస్మి దేవదేవే శంఖచక్ర గదాధర! దివ్యం రూప మిదం దేవ ప్రసాదేవోప సగహర. ఉపసంహర విశ్వాత్మన్ రూపమే తం చతుర్ముఖ మితిహి వ్రార్థితమ్" ఇది వసుదేవుని ప్రార్థన. తన వ్యాఖ్యకు బలం కోసం శ్రీరామానుజులు ఉటంకించారు. పూవు గుర్తు అలాంటి సందర్భాల్లోనే వేసారు భాష్యంలో. ఇంతవరకే దాః శ్రీరామమూర్తిగాను తీసుకున్నట్లుంది గాని శ్రీరామానుజుల వ్యాఖ్య ఇంకా కొనసాగింది ఇలా "శిశుపాలస్యాపి ద్విషతోఽనవరతభావనా విషయ శ్చతుర్ముఖ మేవ. వసుదేవ సూనోరూపమ్ (శిశుపాలుడిక్కూడా శత్రుత్వం వల్ల భావన ఎల్లప్పుడూ చేయబడే వసుదేవ కుమారుని రూపం చతుర్ముఖ రూపమే). సాక్ష్యం *ఉదారపీఠర చతుర్బాహుం శంఖ చక్ర గదాధరమితి అని చూపి "అతః పార్థేనాత్ర" అన్నాడు శిశుపాలుడు శత్రుత్వంతో భావన చేస్తాడని అదే పార్థుడిక్కడ అన్నది ఆ భావనా విషయమే. అదే *తేనైవ రూపేణ చతుర్ముఖే నోచ్యతే" (నీదైన చతుర్ముఖ రూపంతో (కినిపించు) అన్నాడు-చరకు వ్యాఖ్య సాగింది. ఇప్పుడు అట్లును

దన్న 'తేనైవ రూపమ్' సంజయుడన్న స్వకం రూపం ఒక్కటే అది చతుర్ముఖ రూపం. సంజయ కథనానికి ముందు మాట్లాడిన శ్రీకృష్ణుడు 49వ శ్లోకంలో "పునస్త్యం తదేవ మేరూప మిదం ప్రపశ్య" మళ్ళీ అదే నా రూపం ఇదుగో చూడు. అన్నది కూడా చతుర్ముఖ రూపమే. అదే సంజయుడందుకొని వెంటనే ధృత రాష్ట్రానికి అది స్వకం రూపమ్ కృష్ణుడు కని చెప్పాడు. అయితే అది 50వ శ్లోకం మొదటి పాదానికే పరిమితం. ఆ పాదాన్ని శ్రీరామానుజుల వ్యాఖ్యలో అవగాహన పొందే ఉన్నాము రెండవ పాదానికి వచ్చేసరికి ఆ స్వకం రూపం చూపించటమే కాదు దాన్ని ఉపసంహరించి పునస్సౌమ్యవపువై అట్టునున్న ఊరడించాడు. మొదటి పాదంలో భూయః → మరల చూపించి ది చతుర్ముఖ వపువు కాగా రెండవ పాదంలో పునః → మరల (చూపి) ఊరడించింది సౌమ్యవపువు దాని తాత్పర్యం శ్రీరామానుజులు "అపరిచిత స్వరూప దర్శనేన భీతమేనం పునరపి పరిచిత సౌమ్యవపుర్యుత్వా ఆశ్వాసయామాసచ, మహాత్మా సత్య సంకల్పః" అని యిచ్చారు. ఇందులో మొదటి పాదంలో భూయః చూపిన స్వకం రూపం తర్వాత మళ్ళీ అనే పునరపి ప్రయోగం. దాని తర్వాత సౌమ్యవపువు కూడా అనే చివర చ కార ప్రయోగం అనేది స్పష్టమే. ఆ సౌమ్యవపువే మానుష రూపమ్ 51వ శ్లోకంలో అర్జునుడా విషయం "దృష్ట్వేదం మానుషం రూపం తవ సౌమ్యమ్" అని స్పష్టంగానే ప్రకటించాడు. కాల స్వరూపుడిగా కొంచెం ఎక్కువను దైవరూపుడిగా (బాబోయ్ ఇంతటివాడితోనా నేనిచ్చం వచ్చినట్లల్లా మాట్లాడేది) కొంచెం తక్కువ స్థాయిలోను భయపెట్టే రెండు రూపాలూ (భూయః అని ఒకటి పునః అని మరోటి) ఉపసంహరించి స్నేహితుడు, మేనబావ, గురువు అయి ఉండి ఇప్పుడు సారధ్యానికి వచ్చినదే శ్రీకృష్ణస్య మానుషం రూపం తస్య సౌమ్యం వపుః.

ఇంత స్పష్టంగా కృష్ణుని మానుష సౌమ్యరూపం భగవద్గీత దానికున్న శ్రీరామానుజుల వ్యాఖ్యలలో ఉండగా దా|| అరవింద శర్మగారు "అట్లునుని కోరిక మేరకు మొదట చతుర్ముఖవిగా దర్శనమిచ్చినా తరువాత వెంటనే మానుష రూపమైన ద్విబాహు త్వాన్ని (విశిష్టాద్వైత-ఎ స్థితి వ్రాస్తూ ఆ విశిష్టాద్వైత స్థావకులైన శ్రీరామానుజుల వ్యాఖ్య సరిగా లేనట్లు ఎంచుకొని) ప్రదర్శించాడని" ఊహ చేయవలసిన అవసరం ఏమి వచ్చింది! "దీన్నే సంజయుడు స్వకీయం (స్వకం) రూపం అనీ అర్జునుడు మానుషం రూపం అనీ వ్యవహరించారని" ప్రకటించి సామాన్య గీతా పాఠకుల్ని కూడా సందేహంలో పడవెయ్యటమూ దానికి

వృందించి దాని గంటి శ్రీరామమూర్తిగారు “అయితే దేన్ని ఉపసంహరించమని కోరుకుంటున్నావో ఆ చతుర్భుజ రూపాన్నే తిరిగి ప్రదర్శించమని కోరటం వింతగానూ అసంగబద్ధంగానూ తోచక మానదు” అని తీర్మానించటమూ సమంజసాలు కావు. మొదటి చతుర్భుజ రూపం 7వ శ్లోకంలో “పశ్య....యచ్చాన్యః ధృష్టు మిచ్చసి”గా నీ కిష్టమైన ఇంకేదైనా రూపంగా అంటూ అర్జునుడు వాచ్యంగా అడక్కుండానే హితైషియై వానికి ఇష్ట రూపంగా దర్శనమిచ్చాడు. రెండవసారి దాన్నే అర్జునుడు నోరారా కోరగా దర్శనం ఇచ్చాడు ఇందులో వైరుధ్యం ఏమాత్రమూ లేదు. ఆ లేనిదాన్ని ఎలాగో సరిపెట్టుకోవలసిన దుర్గతి అసలే లేదని మనవి చేస్తూ ఈ విశ్వరూప సందర్శన యోగానికి గల అర్హ ప్రతిపత్తిని శ్రీ నోరి సుబ్రహ్మణ్యులుగాడు అనుబంధించగ ఈ మధ్య తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు పునః ప్రచురణ చేసిన శ్రీ లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ వారి గీతా రహస్యము నుండి గ్రహించి వ్రాస్తున్నాను.

“ఆర్జును వృత్తిరచనల కుదాహరణములుకై (కాశీనాథ త్ర్యంబక) తెలంగుగాడు స్పష్టముగ విరూపించినవాడు కాదు. కాని పదునొకండవ యధ్యాయమున విశ్వరూప సందర్శనము నందలి (గీ. 11 ఆ, 15-30) ముప్పదియాలు శ్లోకముల నుద్దేశించియే గీతావృత్తిరచన మార్పముగ నున్నదని వాడు చెప్పి వట్లు నాకు దోచుచున్నది ఈ శ్లోకములలో ఒకటి బ్రతిచరిణ మందును బదునొకం డక్షరిముడ గలపు; కాని గణ నియమం ఏక మొదటి చరిణ మొ డి పత్రావృత్తిముగను రెండవది యుపేంద్ర వత్రముగను మూడవది శాలినీ వృత్తిముగను నాల్గవది మఱియొక వృత్తిముగను నున్నవి. ఇట్లు వేర్వేరుగు పదునొకండు వృత్తి ముల యందలి చరిణముల ముప్పదియాలు శ్లోకముల యందును (అనిగా 144 వరణములందును) స్పష్టముగ గాన్పించుచున్నవి అయిన బ్రతిచరిణము యందును సక్షరమున పదునొకండుండ పలము నియు మొదటిదియు, నాల్గవదియు, నెనిమిదవదియు, మఱియు పరిణముల యందు చివరనుండు రెండక్షరములును గురువులుగను, నాటపది ఓటచుగ లఘువుగను నుండిరియు ననియు వానియందు నియమము గాన్పించుచున్నది దానివలన ఋగ్వేదమందు గాని యుపనిషత్తులయందు గాని యున, త్రవృష్ వృత్తిము మాసిరిగ నీ శ్లోకములు రచింప బడినట్లూహింపవలసి యున్నది.” (ద్వితీయభాగము పుటలు 463 & 464) అర్థ కాత్వ ర్యాలు తెలియకపోయినా పరసమాత్రం చేతనే పవిత్రులను చేయగల ఋగ్వేద ప్రతిరూప ప్రతిపత్తి ఉన్న విశ్వరూప

సందర్శన యోగం యోగ్యుల పతనంలో ఎప్పటికీ విలించిపోవాలని అలా విలించి ఉండగలదని ఎవరు మూర్ఖం అనుకొన్నా స్పష్టం చేస్తున్నాను.

— శ్రీ జొన్న విత్తుల రామకృష్ణ శర్మ

ద్రౌపదికి పరాభవం జరిగినప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు సభలో ఉన్నాడా లేడా?

యుద్ధిష్ఠిరుడు ద్రౌపదిని జూదంలో ఓడిపోయిన తర్వాత దుర్యోధన దుశ్శాసన కట్టులు ఆమెను దుష్కర్మ దుర్వచనాలతో చాలా అవమానపరచారు. అదంతా ధృతరాష్ట్రుడు నహించాడు, అనగా అంగీకరించాడు. కాని తర్వాత భీముడు ప్రతిజ్ఞలు చెయ్యగా రాజభవనంలో నక్కల కూతలు విని గాంధారి విదురులు ధృతరాష్ట్రునికి పేదేదించుతారు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపదికి రెండు వరాలిచ్చి (63 - 26) వాండవులకి వాస్య విమోచనం చేస్తాడు ఆ పిమ్మట వారి రాజ్యం వారికి తిరిగి ఇచ్చి వేస్తాడు (65) ధృతరాష్ట్రుడు చేసిన ఈ పని చాలా ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది. తన కట్టెమట జరిగిన ఆ ఘోరకట్కి ఎట్లా ఉపేక్షించాడు, పిమ్మట అల్పకారణం పలన ఆ మహోదాది కర్మి ఎట్లా చేశాడతడు? తనుకీ ద్రౌపదికి పరాభవం జరిగినప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు సభలో ఉన్నాడా లేడా? అన్న సందేహం కలుగుతుంది దీనిని గురించి విశీలించవలసి ఉంది.

జూదం జరుగుతున్నంతసేపూ ధృతరాష్ట్రుడు సభలోనే ఉన్నాడు ధర్మరాజు క్రమంగా ధనరాకులనన్నీ ఓడిపోగా విదురుడు ధృతరాష్ట్రుడిని జూదం నిలుపు చెయ్యమని ప్రార్థిస్తాడు (56) కాని ధృతరాష్ట్రుడా పని చెయ్యలేదు యుద్ధిష్ఠిరుడు ద్రౌపదిని పందెంగా ఒడ్డగా సదస్యులందరూ పిషణ్ణులయ్యారు. అప్పుడు—

“ధృతరాష్ట్రస్త్రి సుహృష్టః పర్యవృచ్చిత్ పునః పునః

జిత కిం జిత మతిహ్యారం నాభ్యరక్షత” (58-41)

(సు హృష్టడైన ధృతరాష్ట్రుడు మోటి మోటికీ ఆడిగాడు— మా పక్షం జయించిందా? మా పక్షం జయించిందా? అని తన మార్గకారాన్ని మరుగు పడుచుకోలేకపోయాడు.) దీనినిబట్టి ధృతరాష్ట్రుడప్పుడు సభలో ఉన్నాడని స్పష్టమవుతున్నది. అనంతర

శ్లోకంలో ద్రౌపదీ ద్యూత పరాజయం కథితమయింది, ఆ శ్లోకంతో ఆధ్యాయం సమాప్తమయింది.

అనంతరం దుర్యోధనుడు ద్రౌపదిని సభకి తెమ్మని ప్రాతికామిని పంపగా ఆమె అతడిని సుప్రసిద్ధమైన ప్రశ్నతో తిరిగి సభకి పంపుతుంది తర్వాత రెండు శ్లోకాలిట్లా ఉన్నాయి.

“యుద్ధిష్ఠిరస్తు తచ్చుత్వా దుర్యోధన చిక్కిరియె
ద్రౌపద్యాః సంమతం దూతం ప్రాహితోద్ భరతర్షభ.
ఏకవస్త్రా అధోనీవి రోదమానా రజస్వలా
సభా మా గమ్య వాంచాలీ శ్వశురస్యాగ్రతోభవత్.”

(60 - 14 15)

(“పాంచాలీ శ్వశురస్యాగ్రతో భవ” అని పాఠాంతరం.)

(దుర్యోధనుని ఉద్దేశ్యం తెలుసుకొని యుద్ధిష్ఠిరుడు ద్రౌపదికి విశ్వసనీయుడైన దూతను పంపాడు అప్పుడు ఏక వస్త్ర, అధోనీవి, రజస్వల అయిన పాంచాలీ ఏడుస్తూ సభకు వచ్చి మామగారి ముందు నిలిచింది లేదా మామగారి ముందు నిలుపుము అని ధర్మరాజు కబురు పంపెను).

వీటిలో రెండవ శ్లోకంలో దృతరాష్ట్రుడు సభలో ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నా అనంతరం సన్నివేశాలని బట్టి ఈ శ్లోకాలను చునర్విచారణ చెయ్యవలసి ఉంది

తర్వాతి శ్లోకంలో (60.16) దుర్యోధనుడు ప్రాతికామికి మళ్ళీ చెబుతాడు ద్రౌపదిని సభకు తెమ్మని. ప్రాతికామి సంభయిస్తూ ఉండగా దుక్కాసనుడిని పంపుతాడు (60.18). అతడు పాండవుల భవనం ప్రవేశించి (60.19) ద్రౌపదిని జుట్టు వట్టుకుని ఈడ్చి తెస్తాడు దుక్కాసనుడిని చూసి ద్రౌపది భవనం లోపల రాజప్రేతలు ఉన్నచోటకు పరుగెత్తింది. కాని దుక్కాసనుడొకమెను వెంటదించి బలవంతంగా పట్టుకొని సభా సమీపానికి తెచ్చాడు (60.21) ఈ సన్నివేశాన్ని బట్టి అంతవరకు ద్రౌపది సభలో లేదనీ తమ భవనంలో ఉందనీ తర్వాత దుక్కాసను డొకమెను బలవంతంగా అక్కడకు ఈడ్చి తెచ్చాడనీ స్పష్టమవుతున్నది. కనుక ఇందుకు విరుద్ధంగా ఉన్న 60-14, 15 శ్లోకాలు అశ్రద్ధేయముగా ప్రక్షిప్తములుగా పరిగణించవలసి ఉంది కనుక ఆ శ్లోకం ఆధారం చేసుకొని దృతరాష్ట్రుడు సభలో ఉన్నాడని విరూపింప కూడదు.

అటు పిమ్మట ద్రౌపదీ సభాసదులని ప్రశ్నిస్తుంది. కాను జయింపబడినట్లా కానట్లా అని. కోపంగా ఆమె ఎంతసేపు

సభాసదులని ఉద్దేశించి మాటాడినా బీష్మాదుల నుద్దేశించి ప్రశ్నించిందే తప్ప ఒక్కసారైనా దృతరాష్ట్రుడిని ఉద్దేశించి అడుగలేదు రాజాగారి ఎదురుగా ఉన్న సభలో మొర పెట్టుకోకుండా బీష్మాదులతో మొరపెట్టుకోవలసి ఆవసరం ఏమిటి ఆమెకు? కాని ఆమె ఇలా అంది—

“ద్రోణస్య భీష్మస్య న నాస్తి సత్త్వం
క్షత్తుస్యై వైవాస్వతాత్మనోఽపి
రాజస్త్విథా హీమ ఎదర్మ ముగ్రం
న లక్షయంతే కరువృద్ధ ముఖ్యః.” (60.34)

(ద్రోణునికి భీష్మునికి మహాత్ముడైన విదురునికి కూడా ధైర్యం లేదు రాజుకి కూడా ధైర్యం లేదు. కుల వృద్ధ ముఖ్యులు ఉగ్రమైన ఈ అధర్మాన్ని చూడటం లేదు.) ఈ శ్లోకం వలన అక్కడ అప్పుడు దృతరాష్ట్రుని ఉనికి గమ్యమౌను అవుతున్నది. కాని సభలో లేకపోయినా అక్కడ జరుగుతున్న అధర్మానికి రాజే బాధ్యుడు కనుక ద్రౌపది అసగలదు. అందుచేత దృతరాష్ట్ర దిప్పుడక్కడ ఉన్నాడని ఈ శ్లోకం విరూపించదు. కాని ద్రౌపది అడిగిన ప్రశ్నకు ఎవరూ ప్రత్యుత్తరం చెప్పలేదని వికట్టు డిట్లా అంటాడు.

“భీష్మశ్చ దృతరాష్ట్రశ్చ కుల వృద్ధ తమాపుభౌ
సమేత్య నాహతుః కించిద్ విదురశ్చ మహామతిః”

(61 - 13)

(కులవృద్ధతములైన భీష్ముడూ దృతరాష్ట్రుడూ కూడా ఏమీ మాటాడలేదు. మహామతి అయిన విదురుడు కూడా ఏమీ అనలేదు) ఈ శ్లోకం వలన ద్రౌపదీ ప్రశ్న చిర్వా సమయంలో దృతరాష్ట్రుడక్కడ ఉన్నట్లు తోస్తున్నా తక్కిన అన్ని సన్నివేశాలని బట్టి అతడప్పుడక్కడ లేడని తోస్తున్నది. దృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపదీ ప్రశ్నకు పరిష్కరించలేదు అని మాత్రమే వికట్టుడి అభిప్రాయం వాచచ్చును

తర్వాత ద్రౌపదీ ఎత్త హరణం, దుక్కాసనుడి గురించి భీముని ప్రతిజ్ఞ, ద్రౌపదీ ప్రశ్న గురించిన తిరిగి చర్చ, కర్ణ దుర్యోధనులు ద్రౌపదిని ఎలాభవించడం, దుర్యోధనుడి గురించి భీముని ప్రతిజ్ఞ క్రమంగా అవుతాయి. ద్రౌపదిని ఎంతెంత పెట్టడానికి యుద్ధిష్ఠిరుడికి అధికారం ఉందా లేదా అని తిరిగి చర్చ జరుగుతూ ఉండగా నక్కలు రాజభవనంలో అరచాయి (63.22).

“కంచ శబ్దం విదురస్తత్త్వవేది
కుశ్రావ ఘోరం సుఖలాత్మజాచ
భీష్మ ద్రోణా గౌతమశ్చాపి విద్వాన్
స్వస్తిస్వస్తి త్యపి చైవాహుచ్చైః.

తతో గాంధారి విదుర శ్చైవ విద్వాం
స్తమత్పాతం ఘోర మాలక్య రాజ్ఞే
నివేదయా మాసతు రార్తవత్తదా
తతో రాజా వాక్యమిదం బలాపే.

హతోఽపి దుర్యోధన మందబుద్ధే
యత్త్వం సభాయాం కురు పుంగవనామ్.”
ప్రియం సమాభాషసి దుర్విపీత
విశేషతో ద్రౌపదిం ధర్మవత్సమమ్.”

(63; 23-25)

(ఆ ఘోరమైన శబ్దాన్ని తత్త్వవేది అయిన విదురుడూ గాంధారి, భీష్మ ద్రోణులూ, కృపణుడూ విన్నారు. బిగ్గరగా స్వస్తి స్వస్తి అని అన్నారు. అప్పుడు గాంధారి విదురుడూ ఘోరమైన ఆ ఉత్పాతాన్ని చూసి అత్తులై రాజుకి నివేదించారు. అప్పుడు రాజు ఇలా అన్నాడు - దుర్యోధన! నువ్వు చాలా చెడ్డ పని చేశావు. మందబుద్ధి! కురుపుంగవుల భాగ్యము సభలో నిలిపి మాయాకడం, పైగా వారి ధర్మవత్సవిని ద్రౌపదినే ఇలా చెయ్యడం ఓ దుర్మార్గుడా! చాలా తప్పు.)

గాంధారి విదురులు ధృతరాష్ట్రానితో మాటాడారు అన్న దానినిబట్టి అతడప్పుడు అంతఃపురంలో ఉన్నాడనీ సభలో లేడనీ అనుపించవలసి ఉంది. ద్రౌపదిని సభలోనికి తెప్పించి పరాభవించినందుకు అతడిని ధృతరాష్ట్రాడు నిందించడం చూస్తే దుర్యోధనాదులు ద్రౌపదికి చేసిన పరాభవం అతడికి అంతకు ముందు బాగా తెలియడనీ అతడి పరోక్షంలో అది జరిగిందనీ తెలుస్తున్నది.

కనుక రెండు పక్షాలుగా తర్కించవచ్చును. ద్యూత సమయంలో సభలో ఉన్న ధృతరాష్ట్రాడు ద్రౌపదీ గర్హితరణ కరితం స్వపక్ష జయంతో హర్షం పొంది, ద్రౌపదితో కూడా వాచిపెరిందరూ దాసులు కాగానే సంతుష్టుడై ఆ వ్యగ్రస్థితిలో ఉండి ఇష్ట లేక ప్రాతికాల అడిగిన ద్రౌపదీ ప్రశ్న విషయంలో ఎప్పుడెప్పుడూనే సభనుండి నిర్గమించి వెళ్ళిపోయాడని ప్రతిమ పక్ష రాజు లేనందువలన దుర్యోధనుడు ద్యూత విజయమైతే భీష్మాదులను తృణతుల్యంగా పరిగణించి

ద్రౌపదిని అవమానించి ఉండివచ్చును. ఐతే కావ్యంలో ధృతరాష్ట్రాడు సభనుండి నిర్గమించినట్లు చెప్పబడలేదు. కాని మహాభారతంలో అక్కడక్కడ ఇటువంటి కదన లోపాలు ఉన్నాయి. నక్క అరపుల మాత్రానికి భయపడి ధృతరాష్ట్రాడు ద్యూతంలో గెలిచినదంతా తిరిగి ఇచ్చేశాడన్నది విశ్వసించలేము. దుక్కాస నుడు ద్రౌపదిని బలాత్కారంగా సభకి ఈడ్చుకు వెళ్ళాడని గాంధారికి తెలుసును. కనుక ఆమె ధృతరాష్ట్రానితో చాలా వివాదం చేసి ఆ పని చేయించి ఉంటుందనీ, పాండవ దాస్య విమోచనం లోనూ, వారి రాజ్యం వారికి తిరిగి ఇచ్చివేయడం లోనూ గాంధారి చాలా ప్రాముఖ్యం వహించి ఉంటుందనీ కావ్యంలో కథితం కాకపోయినా ఊహించవచ్చును

రెండవ పక్షం తండ్రి ముందే దుర్యోధనుడు ద్రౌపదిని పరాభవించాడనీ, సభలో ఉండి కూడా మనోదౌర్బల్యం వలన ధృతరాష్ట్రాడు ఘోరమైన ద్రౌపదీ పరాభవాన్ని ఉపేక్షించాడనీ, తిరిగి మనోదౌర్బల్యం వలననే గోమాయురతమాత్ర భీమదైజ్ఞాదంలో గెల్చుకొన్నదంతా తిరిగి ఇచ్చేశాడనీను. ఈ పక్షానికి 63-25 శ్లోకార్థం చాలా ప్రతిబంధకంగా ఉంది.

కనుక ప్రథమ పక్షం గరియసమని విజ్ఞులు అభిప్రాయ పడతారని నేను ఆశిస్తాను

శ్రీ కాళూరి హనుమంతరావు

నవనవోన్మేష నవసంఖ్య

“తొమ్మిది” అనే అంకె ఒక్కటిగా నిలిచే అతి పెద్ద సంఖ్య అతి ప్రశస్తమైన 18 కిది నగభాగం. తొమ్మిది “నీనిక్స్” అనే పక్షి లాంటిది. దీన్ని కాలిస్తే, చితాభస్మం నుండి పుట్టుకొని వస్తుందట. తొమ్మిది కూడ అద్భుత చూడండి:

1) ఒక సంఖ్యను 9 తో గుణకారం చేయుము. ఉదా:

$$5746 \times 9 = 51714$$

2) వచ్చిన సంఖ్యలోని అంకెలను కూడుము. ఫలితం 9 అయినా అవుతుంది లేదా 9 తో నిశ్శేషంగా భాగింపబడుతుంది.

$$5 + 1 + 7 + 1 + 4 = 18$$

3) ఆ వచ్చిన సంఖ్యలోని అంకెలను కూడుము, ఫలితం 9 (1+8) ఈ పద్ధతి లెక్కలో అంతిమ సంఖ్య తొమ్మిది గానే వస్తుంది. నీనిక్సు పక్షివలె (గజతంలో అంతరించి పోయి) మరలా పుట్టింది. మరే సంఖ్యకూ ఈ గుణం

లేదు. అందుకే “నవ” అంటే క్రొత్తది అని కూడ అర్థం. తొమ్మిది సంఖ్యలో చాలా విశేషాలున్నాయి. అన్నిటికీ “నవ” చేచ్చుకొండి.

- * రత్నములు : మౌక్తికం, పుష్కరాగం, వడ్మరాగం, పట్రం, ప్రవాళం, మరకతం, నీలం, గోమేధికం, వైడూర్యం. పద్మరాగానికి మాణిక్యం అని కూడ పేరు.
- * నిధులు : వడ్మం, మహాపద్మం, శంఖం, మకరిం, కచ్చపం, కుందం, ముకుందం, నీలం, సరం.
- * బ్రహ్మలు : భృగువు, పులిస్త్య, పులిహ, అంగిరస, అత్రి, క్రతు, దక్ష, వసిష్ఠ, మరీచి. వీరిని ప్రజాపతులు అని కూడ అంటారు.
- * సాహిత్య రసములు : శృంగార, హాస్య, కరుణ, అద్భుత, వీర, రౌద్ర, భయానక, బీభత్స, శాంతములు.
- * భక్తిమార్గములు : శ్రవణం, కీర్తనం, స్మరణం, పాద సేవ, అర్చనం, వందనం, దాస్యం, సఖ్యం, ఆత్మ నివేదనం.
- * దాస్యములు : గోదామ, యవ, పెసలు, పెనగలు, కందులు, అలసందులు, నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు
- * గ్రహములు : సూర్యుడు, చంద్రుడు, కుజుడు, బుధుడు, గురుడు, శుక్రుడు, శని, రాహువు, కేతువు.

ఇవి సంప్రదాయ భారతీయ జ్యోతిషశాస్త్ర ప్రకారం గ్రహాలు. ఇందు రాహు కేతువులు కేవలం కల్పితాలు. పాశ్చాత్యుల ప్రకారం సూర్యుడు గ్రహం కాదు, నక్షత్రం. స్వయం ప్రకాశకమైందీ, ఇంకొక పెద్ద గోళం చుట్టు తిరుగనిదీ, వారి ప్రకారం “నక్షత్రం” (“స్టార్”) అని పిలువబడుతుంది. స్వయంప్రకాశం కానీ, ఇంకొక పెద్ద గోళం చుట్టు తిరిగేది “గ్రహం” అంటారు. “గ్రహం” శబ్దార్థం “తిరిగేది” అని. దీని ప్రకారం సూర్యుడు నక్షత్రం, భూమి సూర్యునికి గ్రహం. (“సాటిలైట్”). చంద్రుడు భూమికి గ్రహం. శనికీ, గురునకూ గ్రహాలు కలవని పాశ్చాత్య జ్యోతిషశాస్త్రవేత్తలంటారు ఇచట పాశ్చాత్యుల జ్యోతిషశాస్త్రానుసారంగా గ్రహాలుగా పరిగణించబడే వాటిని ఇస్తున్నాను.

సూర్య మండలంలోని గ్రహాలు (“సాటిలైట్లు”) : ప్లూటో (యముడు), ఎర్త్ (భూమి), నెప్ట్యూన్ (వసుద్రుడు), మెర్క్యూరీ (బుధుడు), వీనస్ (శుక్రుడు), జుపిటర్ (గురువు), యురేనస్ (వరుణుడు), సాటర్న్ (శని), మార్స్ (కుజ, లేక

మంగళ) అని తొమ్మిది. చంద్రుడు భూమికి గ్రహం, వదవ గ్రహం కనిపెట్టినా మంటున్నారు పాశ్చాత్యులు. మనవారు “దశమ గ్రహాన్ని” ఎప్పుడో గుర్తించినారు!

- * దుర్గలు : నీలకాంఠి, క్షేమంకరి, హరసిద్ధి, రుద్రాంశ, అగ్ని, జయరిపుమారి, వింధ్యవాసిని
- * నవరంద్రములు : మానవహం నవరంద్రాలు కలది. దీనిని నవచ్చిద్ర సమన్వితం. నవద్వారపురి అని అంటారు.
- * నవనాథులు : ఆదినాథ, మల్లేశ్వంద్ర, శాఖర, అనంద భైరవ, చౌరంగి, మీన, గోరక్ష, విలే(దూ)పాక్ష, విలేశయ, మందార.
- * మానవదేహంలో నవనాథులున్నాయని ఆయుర్వేదం.
- * పిల్లకి తొమ్మిది జీవితాలున్నాయని ప్రతీతి.
- * హనుమంతుడు నవ వ్యాకరణ పండితుడని ప్రసిద్ధి.
- * నమయానికి ఒక కుట్టు వేస్తే తొమ్మిది మిగులుతాయని ఇంగ్లీషు సామెత.
- * వస్తువు అదీనిలో ఉండుట చట్టం దృష్టిలో తొమ్మిది అంశాలు.
- * అశ్వయుజ కుద్ధ పాద్యమి మండి నవమి వరకు “నవ రాత్రులు” అని పేరు. ఇవి దేవీ నవరాత్రులు. నవమి “మహర్నావమి” గణపతి నవరాత్రులూ కలవు.
- * సాహిత్య రత్నాలు : భోజరాజాస్థానంలో కాళిదాసు, భవభూతి, దండి అది తొమ్మిది కవులుండేవారని జన వాక్యం. కాని చారిత్రకంగా వీరు వేర్వేరు కాలానికి చెందిన వారు అటులనే అక్కరు దర్బారులో కానపేసుడు, వీర బలాడు, తోడయమల్లు, అబుల్ ఫజల్, ఫైజి, రహీం ఖానేఖాన్ వంటివారు. నవరత్నాలని పేరు కాంచిరి
- * నైవ్యములు : చతురంగ (రథ, గజ, తురగ పదాతులు) బలములతో కూడిన ప్రాచీన నైవ్యాలు, చతురంగ సంఖ్యల బట్టి తొమ్మిది విధములు : పత్తి, సేనాముఖం, గుర్రం, గణం, వాహిని, వృతన, చమువు, అనీకిని, అక్షహణి. విశేష మేమంటే, అన్ని నైవ్యాలలో (“పత్తి” తప్ప) చతురంగముల సంఖ్య కూడితే, తొమ్మిది సంఖ్యతో నిశ్శేషంగా విభజింపబడుతుంది.
- * తోకతునుక : భోజరాజాస్థానంలోని పండితులు ఏదైనాపాటి మాట్లాడుకొంటు వేదవ్యాసుని మహాభారతాన్ని తవ్వలు

వదుతుండేవారు. వారు చర్చించేటప్పుడెల్లా ఒక చిలుక అక్కడ వ్రాలి “నవ నవ” అని అరచేడట. ప్రతిదినం ఇట్లే జరిగేది. ఒకనాడది “నవ నవ” అంటూనే, అక్కడే కూర్చోని విలున్న కాళిదాసు “పంచ పంచ” అన్నాడు దానితో ఆ చిలుక మరి రాలేదు ఇదేమి చిత్రమయ్యా అని వాడు కాళిదాసును అడిగితే ఆయన “అయ్యా, మన మేమో వ్యాసులవారిని తప్పు పట్టేస్తున్నాము వచ్చిన ఈ చిలుక వ్యాసులుకుడు ఇకమహర్షి. మీరు కొమ్మిది గ్రామరులు స్తడీ చేసినారా అని అడుగుచున్నాడు. కాదు స్వామీ, మేము పంచ వ్యాకరణాలే అధ్యయనం చేసిన వాళ్ళం. మాకు తెలియనివన్నీ తప్పులని తేల్చేస్తుంటాం అని విన్నవింతుకొన్నాను ఇదా మీ పాండిత్యం అని చిలుక మరి రాలేదు” అన్నాడు. అప్పుడు వాడు నాలుక కొరికికొని గవ్వచిప్ అయినాడు.

—సర్దేశాయి తిరుమలరావు

లేఖ “తన”, “కొత్తళము”,

“భీష్మాచార్యుడు” - వ్యాఖ్య

భారతి (మార్చి 1990) చదివితది. అందరి మూడు రచనలలోని మూడు విషయాలపై చిరు వ్యాఖ్యలు చేస్తున్నాను.

1. “తన”

వ్యాసం : “నేటి ద్రావిడార్య భాషల్లో సుస్కృతము”

రచయిత : ఆచార్య జాస్తి సూర్యనారాయణ

“తెలుగులో “తనము” అనేది భావార్థకముని అందరికీ తెలుసును. “భావార్థకమైన “తన” వ్రాకృతం నుంచి హిందీ లోకి, తెలుగులోకి వచ్చిందని చెప్పగలమా?” అంటారు రచయిత.

తెలుగులోని “తన”మునకు మూలం ముగ్వేదాలోని “త్వన” అనేది. ఇది వ్రాకృతంలో “త్తణ” అయింది. ద్రావిడ భాషలలో “తన” అయిందని భాషా శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయమై వుంది

2. “కొత్తళము”

వ్యాసం : “రాయవాచక భాషపై కన్నడభాషా ప్రభావం”

రచయిత : డా॥ కాపు రామాంజనేయులు.

కన్నడమున “కొత్తళము” అంటే బురుజు అని అర్థం. తెలుగులో ఈ కొత్తళము అనే పదం వాడుకలో లేదు. “రాయ

వాచకంలో” కన్నడ ప్రభావంతో “కోట కొత్తళములు” అని ప్రయోగించబడినది అని రచయిత సిద్ధాంతం. తెలుగులోని కన్నడ సమాన మరియు సజాతీయ పదాలను వట్టుకొని ఇవి కన్నడ ప్రభావితములని సిద్ధాంతాలు వ్రాయడం ఇటీవల విశ్వ విద్యాలయ పరిశోధకులకు రివాజయిపోయింది. ప్రస్తుత వ్యాసం తార్కాణం. “కొత్తళం” అనే పదము తెలుగులో వాడుకలో లేదన్నాడు. అంటే తెలుగువారు తమ వ్యావహారికంలో “కొత్తళము” అనే మాటను వర్కడంలేదనియా లేక కొత్తళము అనే పదాన్ని తెలుగుకవి (రాయవాచక కర్త కాక) తన కావ్యంలో ప్రయోగించలేదనియా రచయిత అభిప్రాయం? “కొత్తళము” తెలుగు పదమే మహాకవి ప్రయోగ మిదిగో నాచనసోముని “ఉత్తర హరివంశము” (క్రి.శ 1+వ శతాబ్దము) 1 కోట పింగా రించి, కొత్తళంబులనెల్ల” (ఉ. హరి పం ఆ-2, 92) 2. వంకదాసు, జేరి.... అనే పద్యం (ఉ. హరి ప ఆ-3, ప-34) లోని పాదం “తోవ సిచ్చెన లెక్కి లోని కొత్తళములో, బురజించి చొచ్చిన పోయమగల”ను చూడదగును. ఈ పద్యాన్ని “శబ్దరత్నాకర” కర్త నాచన సోముని “సర్వజ్ఞత్వా”నికి విదర్శనంగా ఉటంకించినాడు కూడ. “కొత్తళము” ప్రాచీన కాలంలో కూడా తెలుగు పదమే అని సారాంశము. “రాయ వాచకము”, 200 ఏండ్ల తర్వాత వచ్చెను.

3. “భీష్మాచార్యుడు”

వ్యాసం : పిరి పంచి కుడుచుట మేలు అని వక్కాణించిన భీష్మాచార్యుడు.

రచయిత : డా॥ మాధభూషి భావనాచార్యులు.

భీష్ముని భీష్మాచార్యు డన్నాడు రచయిత వస్తుతః అక్షవజేమీ లేదు కానీ తెలుగు మహాభారత సంప్రదాయానుసారం “భీష్మాచార్యులు” అంటే భీష్మ ద్రోణులకు ద్వంద్వ సమాసం. ఇంక, భీష్మదాచార్యుడుగా ఎక్కడా పేర్కొనబడలేదు, అందు ఆచార్యుడు కాలడు కూడ. క్షత్రియుడు కాబట్టి. ప్రాచీన కాలంలో అప్ర విద్యకు కూడా బ్రాహ్మణులే ఆచార్యులు ద్రోణుని, కురు పా దవ బాలకులకు, అప్ర విద్యగురువుగ భీష్ముడు నియమించినదీ ఇందుకే. ఇక “ఆచార్యుడు” అంటే వేదివిద్య గరపే బ్రాహ్మణ గుంపు. “ఆచార్య దేవోదవ” నేడు విశ్వవిద్యాలయాలలో ఏ విషయాన్ని బోధించే ఉన్నత అధ్యాపకుని “ఆచార్య” అంటు న్నాడు, ప్రొఫెసరుకు వర్తాయ పదంగా.

తి

గ్రంథ విమర్శలు

ఫాటోగ్రఫీ గైడ్

[రచన: బి. లక్ష్మణ్, పేజీలు-232, వెల: రూ 32-00.
ప్రచురణ, ప్రతులకు: వికలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజ్ఞాన
భవన్, 4-1-435, బ్యాంక్ స్ట్రీట్, హైదరాబాద్-500 001]

ఫాటోగ్రఫీలో 30 సంవత్సరాల అనుభవం గల ఫాటో
గ్రాఫర్ శ్రీ బి. లక్ష్మణ్ రాసిన ఈ పుస్తకం ఫాటోగ్రఫీకి
సంబంధించిన చాలా విషయాలు చక్కగా వివరిస్తుంది. ఫాటో
గ్రఫీ నేర్చుకునేవారికి మంచి గైడ్. ఫాటోగ్రఫీలో పెక్కు
ఆసక్తికరమైన విషయాలు తెలుసుకునేవారికి ఇది ఎంతగానో
ఉపయోగపడుతుంది.

ఈ పుస్తకంలో విశేషంగా ఆకర్షించిన విషయం రచయిత
వట్టుదల. కేవలం నల్లవ తరగతి మాత్రమే చదువుకున్న
రచయిత వట్టుదలగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకుని తనకు తెలిసిన కొద్దిపాటి
విద్యను ఇతరులకు తెలియజేసుతాననే తవనతో కార్యదీక్షవల్ల
అయిదు సంవత్సరాలు శ్రమించి రాసిన కాగితాలు రాయడం
రాదని చింపి పారేసి మళ్ళీ 1958లో రచన ప్రారంభించి
1972లో పూర్తిచేసిన పుస్తకం అని రచయిత రాసిన మాటలు
ఇతరులకు బాగా ఉత్తేజాన్ని కల్గిస్తాయి.

చదువు రాదంటూ చదువులు పయితం చదవాలనిపించే
విధంగా రాసిన ఈ పుస్తకం పరిశోధనాత్మకంగా ఉందనిపిస్తుంది.
ఫాటోగ్రఫీ అంటే ఏమిటి? దాని చరిత్ర ఎప్పటినుండి మొద
లయిందీ ఇత్యాది అంశాలను చర్చిస్తూ ఫాటో రెస్పెంస చరిత్రతో
నహా - మొదలయింది మొదటి భాగము.

రెండవ భాగంలో 43 రంగాలలో ఫాటోగ్రఫీ ఉపయోగా
లను రాశారు ఎస్ట్రీనామికల్, కమర్షియల్, రీటెక్టివ్,
ఇంజనీరింగ్, మెరైన్, స్పేస్, ఆండర్ వాటర్, న్యూడ్,
పకోరమ మొదలయిన ఫాటోగ్రఫీల గురించి పరిచయం చేశారు.

మూడవ భాగానికి వస్తే రెమేరా విర్యాణం మొదలు రక
రకాల రెమేరాలను పరిస్థితి దానిని జాగ్రత్తగా ఎలా సురక్షించు
కోవాలో కూడా తెలియజేశారు. ఫాటో తీసేటప్పుడు గమనించా
ల్సిన విషయాలను ఎన్నిటిలో తన అనుభవసారంలో మేళవించి
రాశారు.

రెమేరాలలో సహకార పరికరాలుగా రెస్పెంసార్, వైర్
రీలిజ్, పిల్లర్లు, సప్లైమెంట్ రెస్పెంసార్, వైర్ యాంగిల్
రెస్పెంసార్, జామ్ రెస్పెంసార్ మొదలయిన సాంకేతిక పరిమైన
విషయాలు వాటి ప్రాముఖ్యత కూడా వివరించారు.

ఫాటో తీసేందుకు రెమేరాలలో పిల్లర్ లోడ్ చేయడం
ప్రారంభించి ఎక్స్పోజర్ ఏ విధంగా ఉండాలి, కడిలే వస్తువుల
ఫాటోలు తీసేటప్పుడు ఏ విధమైన జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలో,
మూడు విధాలైన కదలిక మార్గాలకు అనుగుణంగా షట్టర్
వేగాలు ఏ విధంగా ఉండాలి వట్టిక వేసి వివరాలు ఇచ్చారు.

రాత్రి సమయాల్లో ఫాటోలు. పాంక్రోమేటిక్ లనే
ఎక్కువ స్పీడు కలిగిన పిల్లర్ల తయారీలో మొదలయ్యాడని
రాత్రి సమయాల్లో జరిగే సృశ్కలు, రద్దీగా యుండే హెడలిఫెడ్
మోటారుకార్ల రాకపోకలు చంటి దృశ్యాలను కళాత్మకంగా తీయ
డానికి సాధ్యమయిందని, చివరకు ఈ కొత్త పిల్లర్ పుణ్యమా
అని పౌర్ణమి చంద్రుని కాంతిలో కూడా ఫాటోలు తీయవచ్చునని
రచయిత స్పష్టం చేశారు.

తరువాత ప్లాష్ లైట్ ఫాటోగ్రఫీ వర్తిస్తూ అందులో
వచ్చిన మార్పులను చక్కగా రాశారు. ప్లాష్ పొడవు యూనిట్తో
ఫాటోలు తీసేటప్పుడు ఎన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలో
చెప్పడమే గాక కొన్ని సాంకేతిక సూచనలు కూడా ఇచ్చారు.
ప్లాష్ బల్బులు ఉపయోగించినప్పుడు ఫాటోగ్రాఫర్కు బాగా ఉప
యోగపడే కొన్ని ముఖ్య సూత్రాలను కూడా పుస్తకంలో 148
మరియు 149 పేజీలలో చూస్తాం. ఇవి ఫాటోగ్రాఫర్లకు
అనుభవంలోకి వచ్చే విషయాలయినా కొత్తవారికి, బిచ్చాహికులకు
ఎంతో లాభదాయకంగా ఉంటాయి.

పదుదీపాలు స్టూడియోలో ఏర్పాటు చేసి, ఫాటోలు
తీసేటప్పుడు ప్రత్యేక ఎఫెక్టు కోసం ఏ రకంగా లైటింగ్
ఏర్పాటు చేయాలో సుచిత్రంగా వివరించారు. ఫాటో తీసేటప్పుడు
వ్యక్తి నీడలు కూడా ఫాటోలో కనిపించడం మనం కొన్ని
ఫాటోలు చూసినప్పుడు గమనిస్తాం. ఈ విధమైన ఏర్పాటువల్ల
అటువంటి లోపాలు లేకుండా ఫాటోలు తీయడం సాధ్యం
అవుతుంది.

నల్లవ బాగంలో ఫోటో డెవలప్ మెంటుకు సంబంధించి కావలసిన ఎక్స్ ప్లెయిండ్, నెగటివ్ డెవలప్ చేయడం గురించి స్పష్టమయిన సమాచారం రచయిత సమకూర్చారు. డెవలపర్, స్పావ్ బాత్, ఫిక్చర్, నీరు వివరాలు ఉన్నాయి. రోల్ ఫిల్మ్ డెవలపింగ్ చేయడంలో అయిదు దశలు ఫిల్మ్ డెవలపింగ్ మూత్రములు, ఫిల్మ్ కేర్, రి అచింగ్, ప్రింటింగ్ ఎక్స్ ప్లెయిండ్, ఎక్స్ ప్లానెట్ హార్డ్ నెగటివ్, హార్డ్ నెగటివ్, సాఫ్ట్ నెగటివ్, అండర్ నెగటివ్, గ్లేజింగ్ గురించి విశేషాలుతోబాటు ముఖ్యమైన సూచనలు ఫోటోగ్రాఫర్లకు ఎంతో ఉపయోగపడవచ్చు.

ఎన్లార్జర్లుకు సంబంధించి కావలసినంత వివరణ ఇచ్చారు. ఇందులో ఎన్లార్జింగ్ పరికరాలు, ప్రింటింగ్ కు సంబంధించి బర్నింగ్, డాడ్డింగ్, డిప్టార్స్ కరక్షన్, కాంపో జిషన్, ట్రిమింగ్ ఉన్నాయి.

అయిదవ బాగంలో ఫోటోగ్రఫీలో ఉపయోగించే రసాయనిక ద్రవ్యములు, వాటిని ఎప్పుడు ఉపయోగిస్తారో మొత్తం

యిరవై మూడు విషయాలగా తెలియపర్చారు. అన్నిటికంటే ముఖ్యమైన విషయం ఈ రసాయనాలను ఉపయోగించి డెవలపర్, యూనివర్సల్ డెవలపర్, స్పెషల్ నెగటివ్ డెవలపర్, ఫైన గ్రెయిన్ డెవలపర్, మాపర్ ఫైన గ్రెయిన్ డెవలపర్, పేపర్ డెవలపర్ వంటి వాటిని ఎట్లు తయారు చేసుకోవచ్చునో రాసిన తీరు ఫోటోగ్రఫీలో ప్రవేశం కోరుకునేవారికి, కొత్తగా ఈ కళలో కృషి చేస్తున్నవారికి ఎంతో ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. రచయిత అభినందనీయుడు.

పంపు సెట్లు మెకానిజం - రిపేరు

[రచన: ఎస్. శ్రీనివాసన్; బి.ఇ., అనువాదం: శ్రీమతి రాజం పరమేశ్వర ఆయ్యర్ మరియు బి. మోహనరావు. పేజీలు: 160, వెల: రు. 15.00, ప్రతులకు: వికలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజ్ఞాన భవన్, 4-1-435, బ్యాంక్ స్ట్రీట్, హైదరాబాద్-500 001].

సాంకేతిక (టెక్నికల్) పరమైన సమాచారంతో సామాన్యులు కూడా ఆర్థం చేసుకోవాలనే ఆశయంతో పంపు సెట్లు, వాటి మెకానిజం, రిపేరుకు సంబంధించిన వివరాలు 14 అధ్యాయాల్లో సుచిత్రంగా వివరించిన రీతి ఆకర్షణీయంగా ఉంది.

ప్రవసాయదార్లు, ఇతర వినియోగస్తులు పంపు సెట్లు ఎలా వాడుకోవాలి, చెడిపోకుండా, మూలపడిపోకుండా వాటి విషయంలో ఎటువంటి జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి ఈ పుస్తకంలో బాగా వివరించారు. మెకానిక్లు తప్పకుండా ఈ పుస్తకాన్ని చదివితే తమ ఆసుధివారికు మంచి పరిజ్ఞానం తోడవుతుంది.

సెంట్రీ ప్యూగల్ పంపు వివరణతో మొదలయి ఎన్నో విషయాలను వివరిస్తూ నీటిని 106 మీటర్లు ఎత్తుకు మించి పైకి తరలించడానికి బహు ప్రమాణ చక్ర వాల్యూట్ పంపును ఉపయోగించడం గురించి వివరించారు. ఈ పని ఆ పంపు ఎలా నిర్వహించగలుగుతుంది అనే విషయం సామాన్యునికి కూడా సులువుగా అర్థమయ్యేటట్లు చిత్రాల సహాయంతో వర్ణించారు.

టర్పైయిన్ పంపు ప్రత్యేకత పరిచయం చేస్తూ భూగర్భం నుండి 305 అడుగుల ఎత్తు వరకూ నీటిని చేరవేయవలసినపుడు ఈ పంపును ఉపయోగిస్తారని చెబుతూ, అది ఎలా పని చేస్తుందో చక్కగా వివరించారు.

గెలవండి బహుమతి రు. 1,50,000

(ఎంట్రీ రుసుము లేదు)

6	11	4	7		
5	7	9			
10	3	8			9

మొదటి బహుమతి : LML 150 స్కూటరు; VCR.

కన్సోలేషన్ బహుమతులు (101)

ఒకాన్ మోడల్ సోని హి-పి-టూ-ఇన్-వన్ రు. 875/-
ఒకే మీకు తెలియన్ రింకి పద్ధతి ద్వారా పంపబడును. పైవ
చూపించిన సమాచార ప్రకారము పోస్టు కార్డులో తొమ్మిది గళ్ళు
తయారుచేసి 4 నుండి 12 వరకు సంఖ్యను ఉపయోగించి
మొత్తము సరియైన గాని, అర్థముగా గాని, ఏటవాలుగా గాని
ఎటు కూడినా 24 సంఖ్య రావలెను. ఒక అంకె ఒకసారి
మాత్రమే ఉపయోగించాలి. 16 రోజులలోపు మీ ఎంట్రీను
పోస్టుకార్డు మీద ఆర్డినరీ పోస్టులో పంపవలెను. మొదటి 10
ఎంట్రీలకు ఒక కెమెరా ఉచితముగా ఇవ్వబడును.

MILTON AGENCY (601)
P. O. Chander Nagar - 201 011
GHAZIABAD (U.P.)

ప్రైమింగ్ అధ్యాయములో నూతిలోని నీటిని పెంట్రి ష్యాగర్ వంపు ఏ విధంగా తోడుతుందో, ప్రతి దశలోను ఏ ఏ తక్కిన మూర్పులకు లోనయి నీరు పైకి లాగబడుతుందో వివరించిన వద్దతి ప్రతి ఒక్కరికి సులభంగా అర్థమవుతుంది. ఆటోమాటిక్ ప్రైమింగ్ విధానాలు, డిప్యూజర్ పంపును ప్రైమింగ్ చేయడం, చెక్ వార్వ్ పనిచేసే తీరు, నీరు గాలి కలిసి సుడులు తిరిగే స్థితి తప్పనిసరిగా పాతకునికి మంచి అవగాహన ఏర్పడేందుకు సహాయపడతాయి.

ఇక్కల్లో ఉపయోగించే చేతి పంపులు ఏ విధంగా పనిచేసి మొత్తం నాల్గు స్ట్రోక్కులలో నీటిని బయటకు విడుదల చేస్తాయో సచిత్రంగా వర్ణించడమే గాక పోర్టు పంపులలో వన్ వే, టూ వే, ప్లంజర్ పంపులలో కూడా అటువంటి రకాలను బొమ్మల సహాయంతో సులువుగా అర్థమయ్యేటట్లు వరిచయం చేశారు.

పంపులను విగించేందుకు వేయవలసిన సీతములు, డిమ్మెలు వేసేందుకు స్థల నిర్ణయంతో ప్రారంభించి వాటి పునాదులు ఏ రకంగా వేయాలో వర్ణిస్తూ ఒక క్రమబద్ధమైన అమరికకు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు వంటి విషయాలు వినియోగదారులకు ఉపయోగపడే విధంగా రాశారు.

పెంట్రి ష్యాగర్ వంపు వినియోగించేటప్పుడు ఏర్పడే ప్రతి ఒడు లోపానికి మెకానిక్ దగ్గరకు వెళ్ళనవసరం లేకుండా వంపు నాతిదారు ఏ విధంగా ఆ లోపాలను పరిష్కరించుకోవచ్చునో 9వ అధ్యాయంలో చర్చించారు.

కావసరమైన ధూములు - నీటి సరఫరాకు సంబంధించి ఒక ఎకరం భూమికి నీరు 1 అంగుళం ఎత్తు సరఫరా చేయడానికి ఏ తి ఎరిమాణం నీరు తోడాల్సింది ఎలా అంచనా వేసుకోవాలో గణితపరంగా నిర్ణయించడమే గాక రైతులకు ఒక ఆదారంగా ఉండే దుకు రికరడాల ఎంటరిను సరఫరా కావలసిన నీరు ఎన్ని లో - ఎ పెట్టవలసినవి టేబుల్లో పొందుపరిచారు.

పరి, చెరకు, అరిటి, చారగాయలు వంటి ఒక్కొక్క ఎకరం చొప్పున మొత్తం నాల్గు ఎకరాల ఎంట పొలాలకు నీరు సరఫరా చేసే దుకు ఎంత నీరు అవసరమో, ఎటువంటి పంపునెట్టు, ఎంత హెచ్చుపెన్ గల్గినది వాడలో కూడా తెలియజేశారు. ఈ పుస్తకం రైతులకు, వ్యవసాయదారులకు, మెకానిక్ లకు కూడా విస్ఫురదే హంగా ఉపయోగపడుతుందని చెప్పుకోవచ్చు.

ఆరోగ్యానికి మార్గాలు

(వివిధ వైద్య విధానాల వివరణ)

[రచన: వేదగిరి రాంబాబు, పేజీలు: 128, వెల రూ. 20/- ప్రచురణ: మయూర, 1-5-488, బాకారం, హైదరాబాద్-500 048, ప్రతులకు: రచయిత, 10-3-98, ఈస్టు మార్కెట్ పల్లి, సికింద్రాబాద్-500 026]

కాను వైద్యుడు కాదని స్పష్టం చేస్తూ వైద్యవరంగా ఎన్నో విషయాలను చాలా శ్రమించి, సేకరించి ఒక వరుస క్రమంలో పాతకునికి అవకాశంగా ఉండే రీతిలో రచయిత రాశారు. పైగా రచనలో చక్కని అర్థ వివరణతోబాటు పలు విషయాలను సమన్వయపరుస్తూ రాశారు.

యోగాభ్యాసము ఏ విధంగా మనిషి ఆరోగ్యాన్ని, అందాన్ని అభివృద్ధి చేస్తుందో చెప్పడమే గాక సచిత్రంగా రకరకాల యోగాసనాలు ఏ విధంగా వేయాలో కూడా ఈ పుస్తకంలో ఉన్నాయి.

అదేవిధంగా ప్రకృతి వైద్యానికి సంబంధించి ఎన్నో విశేషాలు వివరించారు. ఆదిత్య పేటికా న్నానము, మర్దన చికిత్స, ఇన్ ప్రాకెట్ కరకాల చికిత్స వంటివి ఎన్నో విశిష్టాలు. లావు తగ్గడానికి ప్రకృతి చికిత్స ఒక్కటి విధానం కావచ్చు కాని ప్రకృతి చికిత్స ద్వారా ఎన్నో రోగాలకు చికిత్సలు చేయవచ్చని గుర్తు చేసాడు. ఈ ప్రకృతి చికిత్స పొంతంగా చేసుకుంటారేమో అనే ఆలోచనతోనే హైదరాబాద్ ఆమిర్ పేటలో ఉన్న ప్రకృతి చికిత్సాలయ గురించి గుర్తు చేశారు.

పుస్తక చదివి ప్రకృతి చికిత్సకు వెళ్లదగినట్లు ఆ రంగ లో నిపుణుల అధ్వర్యంలో ఈ చికిత్స అనుభవకోవడం ఉత్తమం అనే విషయం గుర్తుచుకోవాలన్నట్లు చేటతెల్లమవుతుంది. అయితే అచట ఏ విధమైన చికిత్సలు అచట అవుతున్నాయో విషయం ఎవరూ పుస్తకంలో ముఖ్యంగా మెచ్చదగిన అంశం.

ఆయుర్వేద వైద్యానికి సంబంధించిన ఎనలేని సమాచారాన్ని సామాన్య పాఠకుడి ముందు వద్దించిన విస్తరితమైన ఉండారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని ఆయుర్వేద వైద్యులం లన్నింటిలోను పెద్దదయిన హైదరాబాద్ లోని చార్మినార్ ప్రక్కనున్న ఆషరజులలోని ఆయుర్వేద వైద్య కళాశాలకు సంబంధించిన విశేషాలు ఎన్నో శ్రద్ధాగా పరిశీలించి రాశారు. ఈ సమాచారం

రోగులకు మాత్రమే గాక ఆయుర్వేదం పట్ల అభిలాష గలవారికి కూడ ఎంతో లాభదాయకంగా ఉంటుంది.

ఆరోగ్యానికి ఉపకరించే సీజనల్ ఫ్రూట్స్, ఆరోమాథెరపి, పిద్ద వైద్యవిధానం, హోమియోపతి, యునాని వైద్యం, ఆకు వంక్సర్, ఆయుర్వేద మంటివాటిని కూడా వివరించారు. అయితే వీటి వివరణ మరికొంత ఉంటే ప్రయత్నం పరిపూర్ణత పొంది ఉండేది.

ఈ పుస్తకం నుంచి మాదిరి గణగణా చదివేయడానికి వీలుగా ఉండదు గాని అవసరం వచ్చినప్పుడల్లా తిరిగి తిరిగి పుస్తకం చదవల్సి వస్తుంది. అందుకే ఈ పుస్తకాన్ని ఎంత కాలమైనా భద్రపరచుకోవాలి.

ఎయిడ్స్

[రచన : కన్నడ మూలం: డా॥ పి యన్. శంకర్, ఆంధ్రానువాదం : శర్వాణి, పేజీలు: 64, వెల: రు. 7.00, ప్రచురణ: వికలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, 4-1-435, విజ్ఞాన భవన్, బ్యాంకు స్ట్రీటు, హైదరాబాద్-500 001]

ఎయిడ్స్ వ్యాధి గురించి విశేషమైన ప్రచారం అవసరం. ముఖ్యంగా దానికి సంబంధించిన వాస్తవాలు, ఆరోహాలు తెలియదంవల్ల ప్రజలు తాగదూకతతో వ్యవహరించడం అరుగు తుంది. అందుకే ఎయిడ్స్ కు సంబంధించిన పరిజ్ఞానం ఎంతైనా కావాలి. పుస్తకం చదువుతుంటే స్వేచ్ఛగా హాయిగా ముందు ఏమీ ఉంటుందో అనే ఆసక్తి ఉండేటట్లు రచయిత విషయాన్ని ఒక ప్రణాళికాబద్ధంగా రాస్తే దానిని ఎక్కువమంది చదివే అవకాశం ఉంటుంది. ముఖ్యంగా పైన్సును పాపులర్ గా రాసే రచయితలు ఈ విషయాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి.

ఈ పుస్తకంలో రచయిత తనకు తెలిసిన సమాచారాన్ని తనకు వీలైన రీతిలో కొన్ని చోట్ల రోగానికి సంబంధించిన సంఖ్యా వివరాలను ఇస్తూ మరికొన్నిచోట్ల వైద్యవరమైన వివరణలు ఇస్తూ రచన కొనసాగించారు. కొంత భాగం సామాన్య పాఠకుడు అర్థం చేసుకుంటూ సులువుగా పేజీలు తిప్పినప్పటికీని కొన్ని పేజీలు పాఠ్య పుస్తకంవలె తప్పనిసరిగా కన్పిస్తాయి.

అనువాదం విషయానికి వస్తే కొన్ని వదాలు అనువాదం చేయకుండా అదేవిధంగా ఇంగ్లీషులోనే ఉపయోగించి ఉంటే బాగుండేదేమో అనిపించింది. ఉదాహరణకు ప్రతిరక్షకం అనడం

కన్నా యాంటీ బాడీ అంటే పాఠకుడికి బాగా అర్థమవుతుంది. అదే విధంగా 'టి' లసికాకణం అనడంకన్నా 'టి' రింఫోసైటు అంటే బాగుండేదేమో. ఇటువంటి పుస్తకాలు అనువాదం జరిగినపుడు తోడుగా కొంత ఆసక్తికరమైన అధునాతన సమాచారం కూడా జతపరిస్తే మరింత ప్రయోజనకరంగా ఉంటుంది.

ఉదాహరణకు విదేశాలకు వెళ్ళదలచినవారు ఎయిడ్స్ బారి నుండి రక్షించుకునేందుకు ఎటువంటి జాగ్రత్తలు పాటించాలి, ఏ పనులు ఎయిడ్స్ ను వ్యాప్తి చేయవు ఎంటివి. ఇది కేవలం సూచన మాత్రమే

ఇది తప్పనిసరిగా చదవ లిగ్గ పుస్తకం.

— సి. వి. సర్వేశ్వర శర్మ

భారత పద్య శైలి

[రచయిత: డాక్టర్ చేరెడ్డి మస్తాన్ రెడ్డి, ఎం.ఎ. పి.హెచ్.డి., ప్రతులకు: శ్రీమతి చేరెడ్డి లలితాదేవి, 'అనందవర్ధన' 11.6.1/16/2, నవోదయనగర్, నరసరావుపేట - 522 601. వెల: రు 100/-]

“భారతం పంచమో వేదః” అన్నది నానుడి. వేదో పబ్బం పాత ధర్మ సముచ్చయం, వేదవ్యాసుల భారతంలో నిక్షిప్తమైందనీ, వేద వతనాధికారం లేనివారు దీన్ని చమవుకొని, ధర్మ సూక్ష్మాలనీ, అవశ్యా చరణీయ ధర్మాల్నీ గ్రహించి మోక్షగాములై జీవితని సార్థకం చేసుకోగలుగుతారనీ, సంప్రదాయపరుల పారంపరిక కథనం-

సంస్కృత భారతాన్ని అనుసరించి, భారత రచన చేసిన కవిశ్రయం, మక్కికి మక్కిగ, తమ రచన చేయలేదు-రచనలో ప్రత్యేకం తమ ప్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకొనే విధానాన్ని పాటించారు - నన్నయ, తిక్కన, ఎఱ్ఱనలు, క్రిమంగా “ప్రసన్న కథా కవిత్వార్థయక్తి” “నానా రుచిరార్థ సూక్తినిధి” “అక్షరరమ్యత”, నాటకీయ రచనారీతి, తెనుగుదనం, అలలి, అలలి పదములలో విపుల భావ నిక్షేపము, వర్ణనాత్మక విధానం, పాటించారు.

పరిశీలకులు, పరిశోధకులు, అనువాదంగా కవిశ్రయ భారతాన్ని గూర్చి వివరించే స్థూల వివరణ ఇటువంటిదే.

అనుబంధాలు, ఉపయుక్త గ్రంథపట్టిక, ముఖ్యమైన పవరణలు కలిపి 638 పుటల విస్తృతంగా వెలువడిన, ఈ

సిద్ధాంత పరిశోధన గ్రంథం రచయిత కృషిని, దీక్షని, పరిశోధనా వటిమని విరూపిస్తోంది. సంస్కృతాలంకారికులు “శైలి” వదాన్ని వాడినా, ఆ పదం పాశ్చాత్య సిద్ధాంతంలో “స్టైల్”కి వర్తాయం కాదు. పద్యగతమైన బాహిరాంతర సౌందర్యాన్ని పరిశీలన చేసే సందర్భంలో రీతి - శయ్య - వాకము - అనే మూడు విషయాల్నే తల న్వర్కం వివరించి, విరూపించారు - ఆ ఆలంకారికులు.

ఒకటి, రెండు శతాబ్దాల క్రింద శైలి పదం భావ వ్యక్తీకరణ విధానంలోని ప్రత్యేకతను విరూపించే పదంగా రూపి అయింది. ఇది పాశ్చాత్య వాఙ్మయ పరిశీలన వల్ల చూతూ దృక్పథంతో వచ్చినట్టిది.

పరిశీలించవలసిన అంశం పూర్తిగా ప్రాచీనమైనదైనా ఆధునిక దృక్పథంతో పరిశీలించినప్పుడు గూడా అది, సమన్వయం చెందడం వస్తుగత విశేషమున్నూ, రచయిత మేధా సమన్వయమున్నూ కారణాలై భావించడమే అవాలి

ఆ సత్త మోల్లాన పరిచ్ఛేదాలున్న ఈ గ్రంథంలో చేసిన అత్యంత పురస్కృత శైల్యాది సూక్ష్మ సూక్ష్మ విభాగాలు, కొన్ని ప్రధాన విభాగాల్లోనే అతర్హూత లవుతాయి - నన్నయ శైలిని, మిగిలిన కవులిద్దరూ ఎలా వాడుకున్నారో, దాన్ని నిరూపించడమూ, అర్వాచీన కవులైన తిరువతి మేకట కవులదాకా ఎంతెవరు ఎలా అనుకరించారో సోదాహరణం నిరూపించడమూ రచయిత చూపారు భాషాగతంగా ఏ ఏ సౌందర్య పోషకాంశాలు ప్రధాన ప్రాచుర్యం వహిస్తాయో అవన్నీ వీరి విమర్శలో రూపొందే వున్నాయి.

పర్యవేక్షక సహాయంతో రచయిత ఎంచుకున్న ప్రణాళిక - త దీత్యా తుదిదాక రచించి రీతి సమీక్షక దృక్పథానికి ఆలంబనం కదా!

తమిళము, కన్నడము, మళయాళము, తెలుగు సమూహ ద్రావిడ భాషా ఓటుంబములోనివి - కవిత్రయం వలె కన్నడ లోనూ ప ప, వీన్న, రన్న కవిత్రయమున్నది. నారాయణభట్టు సహాయంతో నన్నయ ఏ ఏ సన్నివేశాల్లో, భారత పద్య రచనలో నాగమలు దిద్దాదో ఒకే ఒక్క ఉదాహరణం చూపారు రచయిత అది కూడా (నందంపూడి కాననం) అంటూ పేర్కొనడమే.

భారతయుద్ధంలో నరునికి నారాయణుడు చేసిన సహాయ మెటువంటిదో, అటువంటి సహాయాన్నే నారాయణభట్టు నన్నయకు చేశాడన్న “వాయక పాకశాసనీ” అన్న పద్యం - ఆది - 1-25 కేవల కృతజ్ఞతాసూచకంగా, తాపన్యాత్రికంగా చెప్పినదేనా? అనుష్టుప్ శ్లోకాలుగా ఎక్కువ భాగం రచించి ఐదుకూ అవసాన్నిబట్టి అక్కడ, ఎక్కడ, ఎంతైనా వాడే రీతి భారత, రామాయణ రచయితలై - వార్మీకి, వ్యాసులలో చూస్తాం -

అలాకాక, వస్తు, ఎన్నివేళ పాత్ర చిత్రణ రీతిలో, తర నాటి, సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితుల్ని ఆకింఞు చేసుకుని, తెలుగుకి సంస్కృత మర్యాదని తీసుకు రావాలన్న తపన వున్న నన్నయకి నారాయణభట్టు - శి, మార్గిష్టావోరీతుల్లోని వైశిష్ట్యాన్ని నన్నయ రచనలో చూపింపచేయడానికి చేసే ప్రయత్నం పరోక్షంగానైనా ఎలా వుంటుందో! రచయిత తమ పరిశోధనలో తమ ప్రణాళికలో ఎందుకు ప్రధానంగా స్వీకరించక వదిలి వేశారో! - భారత రచనాకాలము - నాటి పరిస్థితి - మూలాతిశయ సౌందర్యం వంటి అంశాల్ని నిరూపించడంలో, తమ ప్రణాళికలో వాటికి వరిది తక్కువైందేమో అనిపించింది ముందుగా ఒక ప్రణాళికను ఏర్పరచుకొని, దాని కనుగుణంగా నిర్దిష్టంగా, సమగ్రంగా దాన్ని తీర్చిదిద్దిన సందర్భంలో రచయిత కృషి పర్వదా ప్రశంసనీయం. సాహిత్య విపాసువులకిది ఆలోచనల ప్రేరకం - వరసీయం.

— ఎన్. టి. పి. వి. రామానుజాచార్యులు

ఆంధ్ర మహాభారతములో కృత్ - తద్ధిత ప్రయోగముల పెళ్లేషణము

[పి హెచ్. డి సిద్ధాంత గ్రంథము, రచయిత: డా॥ కండ్లకుంట అశవా సింగరాచార్యులు, పేజీలు: 222, వెల రూ 48/-లు ప్రతులకి ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, హైదరాబాదు]

ఈ శాస్త్రీయ శ్రీ - ఏ సింగరాచార్యులు పి హెచ్ డి సిద్ధాంత గ్రంథం ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయానికి సమర్పించిన సిద్ధాంత వ్యాసం ఈ గ్రంథంలో ఐదు ప్రకాశాలున్నాయి మొదటి ప్రకరణంలో సంస్కృత వ్యాకరణంలో కృత్ తద్ధిత

ప్రయోగాల గురించి; రెండవ ప్రకరణంలో తెలుగు వ్యాకరణంలో కృత్-తద్ధిత ప్రయోగాల గురించి చర్చించబడింది. మూడవ, నాలుగవ, ఐదవ ప్రకరణాల్లో క్రమంగా నన్నయ, తిక్కన, ఎఱ్ఱనల భారత రచనల్లోని కృత్-తద్ధిత ప్రయోగాలు పరిశీలించబడ్డాయి.

శ్రీమాన్ కె. వి. సింగరాచార్యులు కృత్-తద్ధిత ప్రత్యయాలను, ప్రయోగాలను విశ్లేషించేటప్పుడు వ్యాకరణ సంప్రదాయాన్ని పాటిస్తూ, ద్రావిడ భాషల తులనాత్మక పరిశీలన కూడ కావించారు. ద్రావిడ భాషా పదాల వ్యుత్పత్తి లభించని చోట్ల స్వతంత్ర మార్గాన్ని అనుసరించారు. ఆచార్యులవారు నన్నయ భారతంలోని 32 కృత్ ప్రత్యయాలను, 14 తద్ధిత ప్రత్యయాలను పరామర్శించారు. తిక్కన వాడిన 60 కృత్ ప్రత్యయాలను, 26 తద్ధిత ప్రత్యయాలను, ఎఱ్ఱన ప్రయోగించిన 5 కృత్ ప్రత్యయాలను, 9 తద్ధిత ప్రత్యయాలను, 2 అవ్యయ వ్యుత్పత్తి గల ప్రత్యయాలను పరిశీలించారు. తత్సమ పద విహారంగా వున్నందువల్ల నన్నయ భారతంలో తద్ధిత ప్రయోగాలు చాల తక్కువనీ, దేశీయ పద ప్రాచుర్యం కారణంగా, తిక్కన భారతంలో తద్ధిత రూపాలు ఎక్కువనీ ఆచార్యులవారి విధానం. అలాగే కృత్-తద్ధిత ప్రయోగాల్లో ఎఱ్ఱన తిక్కనల ఋన్నంత సామ్యం ఎఱ్ఱన-నన్నయలకు లేవనీ సింగరాచార్యులవారు అభిప్రాయపడ్డారు.

వెలుగుబాట

[గ్రేయ కావ్యం, రచయిత: యం. సి. నాగన్న, పేజీలు: 40, వెల: రు. 8-00, ప్రతులకు: యం. సి. నాగన్న, బలిజవల్లె గ్రాంథిక, మామిళ్లపల్లె పోస్టు-516 004, కడప జిల్లా]

యం. సి. నాగన్న సరళజీవి, సుకుమార హృదయుడు, ప్రైవేటీకరణ వ్యక్తి అందువల్లే సంఘంలో నానాటికి మానవత్వం

దిగజారిపోతుంటే ఒకడే వేదన వదిలిపోతున్నాడు. విజ్ఞాంతిస్తున్న వాంఛలను అదుపులో పెట్టుకొని, ఇతరులకు నొప్పి కలిగించకుండా బ్రతకమని తోడి మానవులను కోరుతున్నాడు రచయిత.

యం. సి. నాగన్న సులభమైన గేయాల ద్వారా మానవతా విలువలను ప్రతిపాదించాడు ఈ 'వెలుగుబాట'లో. ప్రతి గేయం ఐదేసి పంక్తులతో, 'నిజం తెలిసి మసలుకోరా! మానవుడా!' అనే మకుటంతో సాసీగా సాగుతుంది.

పర్వతేశ ప్రభు శతకము

[రచయిత : కోట సుందరరామ శర్మ, పేజీలు : 48 వెల: ఆమూల్యం, ప్రతులకు: త్రిపుర సుందరీ ప్రతిష్ఠానము చింతగుంటపాలెము, మచిలీపట్టణము-521 001]

పూనా నగరంలోని శంకరుని గురించి శ్రీ కోట సుందర రామశర్మ రాసిన 108 పద్యాల సుందర శతకమిది. ఎడమ వైపున తెలుగు పద్యాలు, కుడివైపున వాటికి అనుకరణాలగు సంస్కృత శ్లోకాలు ముద్రించబడ్డాయి. శతకంలో శివ భండనము, పరణము, గణనము, కాదుజ్ఞము, శివయాత్ర, నీతి, శరణము అనే ఏడు భాగాలున్నాయి.

కోట సుందరరామ శర్మగారు నిర్మల హృదయంతో గుండె లోతుల్లోంచి పుట్టుకొచ్చిన భావాలకు సరళ సుందరమైన రూపాన్ని కల్పించారీ శతకంలో. మచ్చుకి ఓ పద్యం:

"కిన్నుర్ మూసిన, విచ్చివం గవగ నో, గైకొస వైలాభమై మిన్నుల్ వ్రాలిన క్రేవ నీ శిఖరియుం; 'బెజ్జాస', పొన్నాసయున్, మన్నాసన్ విడివట్టి వారి కగు యుష్మత్-సత్య-సందర్శనం, బెన్నన్ మార్మక-చర్మ చక్షులకు తాలే, పర్వతేశ ప్రభూ!

— ఘట్టమరాజు

